

A Magyar Királyi Ornithologiai Központ 1914. és 1915. évi madárjelölései.

Irtta: SCHENK JAKAB.

A korábbi években végzett madárjelölési munkálataink eredményeként rendkívül gazdag és értékes kísérleti anyag halmozódott föl a két év folyamán, amely anyag pedig még jóval gazdagabb lett volna, ha az időközben kitört világháború az 1914. évben végzett nagyszámú madárjelöléseink várható eredményeinek java részétől meg nem foszt. Idáig ugyanis az volt a tapasztalatunk, hogy jelölt madarainkból a legnagyobb százalék mindig a jelölést követő első őszi vonulás és teelés idején került kézre, ami összhangban is van avval a régi tapasztalattal, hogy a fiatal generáció szolgáltatja a faj legnagyobb pusztulási kontingensét.

A világháború következtében bezárult előttünk Délafrika, Nigeria, Tunisz, Algír, Franciaország s az 1915. év folyamán lett ellenségünk évtizedes szövetségeseink Olaszország is, amely pedig fő országútja és gyülekezési helye átvonuló és teelő madarainknak. Épen az 1914. év folyamán igen sok madarat sikerült megjelölni — 5000-nél többet — úgy hogy nagyon tekintélyesnek kell föltételezni a veszteséget. Hozzájárult ennek a növeléséhez még talán az a körülmény is, hogy az olasz nép már kezdettől fogva ellenséges érülettel viseltetett irányunkban s ezért jelölt madarainkban *kémekeket* látott, melyeket ennek következtében bizonyára sokkal kisebb számban jelentett be, mint máskor.

Teljesen jogos tehát az aggodalom, hogy a háború után a megmaradó ellenséges hangulat nagyon kedvezőtlenül befolyásolja majd jelölési eredményeink százalékarányát. Annál megokoltabb ez az aggodalom, mert jelölt madarainknak körülbelül 70—80 százaléka a velünk ellenséges viszonyban levő országokon vonul át, illetőleg ott tölti a telet.

De nemcsak ebből a szempontból fölötte sajnálatosak a világháború káros következményei a madárjelölési kísérletekre, hanem egyúttal azért is, mert megbontja a régi harmóniát és komolyan veszélyezteti a régi szívélyes érintkezést az internacionális tudományos körök között, ami pedig a tudomány sikeres fejlesztésének egyik lényeges föl-

tétele. A világháború ezen a ponton is igen érzékenyen érintett bennünket, mert egyelőre megszakította az angol madárjelölési körökkel való összeköttetéseinket, melyek éppen a háború kitörésének évében fűződtek szorosabbra és jelentékeny sikerekkel kecsegtettek. A bensőbb kapcsolatot H. F. WITHERBY-nek, az angol madárjelölési munkálatok ép oly kiváló, mint szimpatikus vezetőjének magyarországi utazása lett volna hivatva létesíteni.

WITHERBY az 1914 év tavaszán, éppen a jelölési időszakban járt nálunk, elkísért néhány jelölési utamon, amikor is a közvetlen szemlélet alapján megismerkedett jelölési módszereinkkel. Idevágó tapasztalatait a *British Birds* 1914. évi augusztusi füzetének 63—66. lapjain «*Ringing birds in Hungary. A new and valuable Method.*» cím alatt ismertette azzal a kimondott szándékkal, hogy a magyar «új és értékes» módszert Angliában is alkalmazásba hozhassa. A magyar eredmények kapcsán kimutatja, hogy a jelölési munkálatoknak csak a fiókákra való alkalmazása egyoldalú és elégtelen s hogy a madárvonulásnak és a vele összefüggésben levő kérdéseknek kielégítő megoldása csak akkor remélhető, ha egyúttal a biztos fészkelő, tehát a fészekről lefogott madarak is megjelöltetnek. Egymagában a fiókák jelölésével csakis a szorosan vett migrációs elemek tisztázódnak, tehát a vonulási utak és a téli szállás kérdései, de nem nyújthatnak adatokat a *diszlokációról*, vagyis arról, hogy a fészkelő madarak hogyan és miként oszlanak el a fajnak fészkelés céljából rendelkezésre álló területén.

Kétségtelen dolog, hogy az egyöntetű módszernek Angliában és Magyarországon való egyidejű alkalmazása kiválóan értékes összehasonlító adatokat eredményezett volna, különösen ha meggondoljuk, hogy a lelkes angol madárjelölők az 1914. évben 13.000, az 1909—1914. közötti időben kerek számban 60.000 madárfiókát jelöltek. Bár sikerülne a háború után újra megkötni az elszakadt fonalat, amire meg is van a remény, mert WITHERBY nemes ellenfeleink sorába tartozik, aki a sajnálatos háború miatt nem tagadja meg a multat és nem mond le a jövőről, aminek az a bizonyossága, hogy egy későbbi közleményében (*British Birds* 1914. évi december havi füzet 162. lap.) az angol 1914. évi madárjelölések ismertetésében újra a magyar jelölési módszer alkalmazására buzdítja munkatársait. Eredményről azonban eddig nincs hír.

Rátérve a legutóbb kiadott jelentésünk óta beérkezett adatokra, elsősorban közlöm a kézrekerültek statisztikai összeállítását, nevezetesen, hogy mely fajokról és hány példányról kaptunk hírt.

1. Fehér gólya	...	17	4. Vöröslábú cankó	...	8
2. Dankasirály	...	60	5. Borzas cankó	...	1
3. Bibic	...	17	6. Nagy goda	...	3

7. Széki lile	1	23. Szarka	1
8. Közép sárszalonka	2	24. Szajkó	1
9. Erdei szalonka	1	25. Seregély	10
10. Kormos szerkő	1	26. Arany málinkó	1
11. Szárcsa	4	27. Mezei pacsirta	1
12. Kis kócsag	1	28. Házi veréb	1
13. Üstökös gém	5	29. Süvöltő	1
14. Bakcsó	9	30. Sármány	1
15. Vörös gém	2	31. Nádi Sármány	1
16. Kis kárókatona	1	32. Fenyőrigó	1
17. Fogoly	1	33. Csuszka	1
18. Siketfűd	1	34. Barátcinege	1
19. Gyöngybagoly	1	35. Kék cinege	6
20. Vörös vércse	2	36. Széncinege	23
21. Kék vércse	1	37. Füstifecske	28
22. Barna réti héja	1	38. Molnárfecske	10
		Összesen	228

Mikor a madárjelölési kísérleteket megkezdtük, bizony még nem számítottunk rá, hogy idővel majd százakra megy kézrekerült gyűrűs madaraink száma. Az anyag értékét egyáltalában nem befolyásolhatja az a körülmény, hogy az adatok egy töredéke vonulásméleti és ismereti szempontból inkább negatívumokat nyújt, hogy továbbá az adatok egy jókora része a korábbi jelölési munkálatok révén már ismert eredmények ismétlése (ami azonban ezeknek az adatoknak az abszolút értékét egyáltalában nem érinti), mert hiszen a csekélyebb értékű negatívumok és az eddigi eredményeket fixáló ismétlődések mellett mindig új adatok is kerülnek felszínre és minden új eredmény egy-egy újabb jelentős lépés a madárvonulás megismerése és megoldása felé.

Az eredmények ezúttal is két főcsoportra oszthatók. Az egyikbe tartoznak a *migrációra*, a másikba a *diszlokációra* vonatkozó adatok.

A migrációs adatok a fajok vonulási utaira és téli szállásaira vonatkoznak. Már a korábbi adatok alapján is meg volt állapítható jelölt madaraink túlnyomó részének *délnyugati tendenciája*, amely az idej adatokból teljes határozottsággal domborodik ki. Azok a madárfajaink, amelyek ebbe a csoportba tartoznak, túlnyomó részükben a

via adriatica-italica, sicilica, tunisica

mentén vonulnak a téli szállásba vagy pedig már ennek az útnak egyes szakaszain telelnek. Olaszországban, Szicília szigetén, Tuniszban, Algirban és még tovább délnyugat felé Nigériában telelnek a következő fajok:

1. *Dankasirály.*
2. *Vöröslábú cankó.*
3. *Pajzsos cankó.*
4. *Nagy goda.*
5. *Közép sárszalonka.*
6. *Szárca.*
7. *Kis kócsag.*
8. *Üstökös gém.*
9. *Biborgém.*
10. *Bakcsó.*
11. *Seregély.*
12. *Arany málinkó.*
13. *Mezei pacsirta.*
14. *Fenyőrigó.*

Még ugyancsak ennek az útvonalnak egy részén halad, de a Pó-völgyétől kezdve nyugat felé fordul a *bibic* és a *kormos szerkő* s csak az egyetlen *fehér gólya* az, amely délkeleti irányban vonul el. Látható ebből az összeállításból, hogy elenyésző csekély azoknak a fajoknak a száma, amelyek ne használnák az említett délnyugati útvonalat. *Meg kell jegyezni, hogy ez a törvényszerűség nagy vonásokban és a legtöbb fölemlített fajra vonatkozólag a magyarországi vonulási adatok feldolgozásából is megállapítást nyert.* Hogy mi az eredete és jelentősége ennek a törvényszerűségnek, annak tárgyalásába e jelentés keretében nem bocsátkozom, mert a vonatkozó külföldi adatok belevonása nélkül úgy sem lehetne végleges megállapításokhoz jutni.

A *diszlokációra* vonatkozó adatokból is mindjobban kidomborodik a törvényszerűség, amelyet

a fészkelő terület legjobb kihasználásának törvénye

néven akarok egyelőre, jobb elnevezés hiányában, megjelölni.

Ezen törvény szerint *minden egyén azon a területen vagy annak a területnek a legközelebbi környékén fészkel, ahol először fészkelte, a fiatal ivarérett generáció pedig a szülőföldre vagy annak közelebbi környékére tér vissza fészkelés céljából, de távolabbi területeken honos egyénekhez is csatlakozik házastársul, különösen a telepesen fészkelő fajoknál, amelyek egy része különben is gyakran kénytelen megváltoztatni fészkelő tanyáját.* Miután azonban láthatólag a szabály az ősi nemzedékek során át használt fészkelési hely vagy környék megtartása, azért ennek az alapján a szóban forgó törvényszerűséget a *fészkelési hely megtartása törvényének* is nevezhetném. A kérdés még nincs teljesen megérve a behatóbb tárgyalásra, de azért nem zárkozhatom el attól, hogy egyes vonatkozásait ne érintsem.

Nem nehéz annak a belátása, hogy a fészkelő területen való elhelyezkedésnek ez a törvényszerűsége teljes összhangban van a fajfőnntartás érdekével. Alig is lehetne alkalmasabb módozatot találni arra, hogy a fészkelő terület minden tavasszal egyenletesen, a költést késleltető vagy sok egyénre nézve lehetetlenné tevő harcok nélkül benépesedjék. A megtelepülésnek ezzel a módjával a faj fészkelési területe a legjobban van kihasználva, a lehető legnagyobb szaporulatot biztosítja, és pedig azért is, mert az ismert megszokott helyén fészkelő madár tapasztalás szerint mindig előbb kezdheti a költést, több költést is csinálhat, ivadékát biztosabban fölnevelheti, mint az új telepes.

Nem lehet vitatni, hogy a törvénynek az első része, a régi fészkelő területre — hazába — való visszatérés, már korábban is szélteben tényként volt elfogadva, de hiányzott mindezideig a bizonyíték. Így pl. a füsti fecske magyarországi tavasi fölvonulását annak idején, a fenti törvény ismerete előtt, már akkor is csak azzal a föltevessel magyarázhattam meg, hogy a füsti fecskék visszatérnek a régi fészkekhez. De teljesen ismeretlen volt a fiókáknak a faj fészkelő területein való elhelyezkedése s a kérdésnek ez a része még a jelölési kísérletek által is csak igen csekély részben nyert tisztázást. A kérdésnek ez a része még a tények legintenzívebb megvilágítására szorul.

Tökéletesen ismeretlen volt azonban az a sajátos jelenség, hogy az egyszer elfoglalt fészkelőhelyhez való ragaszkodással párhuzamosan **főnnáll egyuttal a rendes megszokott átvonulási területekhez és téli szállásokhoz való ragaszkodás törvényszerűsége.**

Nem ritkák ugyan a kivételek, de azért maga a szabály, a ragaszkodás az említett területekhez, minden kétségen fölül kidomborodik.

A fenti két törvényszerűség egyesítéséből adódik az az új törvényszerűség, **hogy bizonyos fészkelési körzeteknek egész pontosan meghatározott vonulási körzetek felelnek meg.**

Valamely vonuló madárfaj egész fészkelő területe ennek a törvényszerűségnek az értelmében több kisebb-nagyobb fészkelő körzetre bontható, melyek mindegyikében közelítőleg ugyanazok a vonulási viszonyok uralkodnak. Így pl. a velencei tavi és a bodrogszerdahelyi dankasirályok egy és ugyanazon fészkelési és vonulási körzethez tartoznak, míg a hirsentaviak Csehország északi részében egészen más fészkelési és vonulási körzetbe tartoznak. A Rajnán innen honos gólyák — nagy vonásokban, a részletektől eltekintve — ugyanabba a fészkelési és vonulási körzetbe tartoznak, a Rajnán túliak viszont más, ugyancsak önálló körzetet alkotnak stb.

Átlépések az egyik fészkelési és vonulási körzetből a másikba előfordulnak s az ilyen példányokat talán a régi névvel *«eltévedt madarak»*-nak nevezhetők. Természetes dolog, hogy az ilyen eltévedt példányok

nem szükségképpen ritka madarak azon a területen, ahova elvetődtek, mert pl. a Csehországba vetődött magyar származású dankasirály-példány elméletünk értelmében eltévedt madár, de viszont maga a *faj* a valóságban fészkelő madár azon a vidéken.

Hogy mennyiben járulnak hozzá az ilyen eltévedt madarak a «*beltenyésztés*» elkerüléséhez vagy megszüntetéséhez, azt egyelőre még bajos dolog megállapítani. Az is kérdéses, vajon a beltenyésztés megakadályozásában egyáltalában lehet-e szerepük az ilyen szórványos áttelepülőknek, különösen azoknál a fajoknál, amelyeknél a fiókák igen nagy számban szoktak a szülőföldön megtelepülni, mint a füsti fecskénél. Hátha ebben sokkal nagyobb szerepet játszik a házastársak állandó és rendkívül gyors kicserélődése? Tartós házasságok ezeknél a fajoknál — elsősorban a fecskékről van szó — meglehetősen ritkák, ellenben nagyon gyakori jelenség, hogy a házastársak már az első költés után szétválnak s a második költéshez már új társat keresnek.

Épen oly kevéssé tudjuk egyelőre még megmagyarázni azt az eddigelé még kellően nem méltányolt jelenséget, hogy a vonuló madarak legnagyobb részének aránylag óriási elterjedési körök van, melyeken belül csak a legritkább esetekben tenyésztődnek földrajzi változatok, ellentétben a jellegzetes állandó madarakkal, melyeknek általában véve sokkal kisebb az elterjedési körök s ezek keretén belül mégis többnyire jól megkülönböztethető földrajzi változatok szoktak kitenyésztődni. Ennek a föltűnő jelenségnek legalább egyik valószínű okát abban a lehetőségben véltem megtalálni, hogy a fészkelő terület legszélsőbb pontjairól való példányok egy esztendőre terjedő rövid időközön belül találkozhatnak a közös téli szállásban, ahol azután a következő tavasszal ivaréretté váló generáció, mint házastárs hozzászegődhetik a legkülönbözőbb fészkelési körzetekből származó özvegyekhez.

Ezt a föltevést a könnyebb megérthetés kedvéért egy példával fogom megvilágítani. A közös délafrikai téli szállásban telelnek a svéd, dán, németalföldi, német, lengyel, orosz, magyar, román és török gólyák. Ennek az alapján megvan hozzá a lehetőség, hogy pl. egy Törökországban kelt gólyafióka később egy svéd gólya párja lesz, egy lengyel származású viszont Dániában települ le stb. Az ilyen módon elérhető állandó és kiadós kicserélődése az egyéneknek azután automatikus úton gátat vet annak, hogy a derüs Kisázsiaiában más gólyaféleség tenyésztődjék ki, mint Dániának vagy Svédországnak egészen más természetű éghajlata alatt.

Az eddigi eredmények a fent kifejtett fölfogást nem igazolták. A fiatal generáció túlnyomó nagy részben a szülők fészkelési körzetébe tér vissza, ott fészkel is s csak egy töredék az, amely más fészkelési körzetbe tér vissza a szaporítás időszakában. Ezeknek a kísérleti ered-

ményeknek az elbírálásánál nem szabad azonban arról megfeledkezni, hogy a szülők fészkelési körzetébe visszatérő példányokat maguk a jelölők rendszeres és fáradságos kutatás révén állapítják meg, míg a másutt letelepült egyének jelöletlen fajtársaik tömegében valósággal elvesznek és csak a legritkább esetekben kerülnek kézre.

A madárjelölési kísérleteknek ez a része a tények által még nincs kellőképpen megvilágítva s a legteljesebb mértékben rászorul még az állandó és kóborló madarakkal végzett párhuzamos kísérletek eredményei által való kiegészítésre.

Rendkívül érdekes kérdés amellet még az is, hogy a többi állatcsoportnál milyen hasonló berendezések vannak ezen a téren?

Miként látható, a madárjelölési kísérlet eredményei egyes vonatkozásokban messze elvezetnek a vonulás kérdésétől; de nem kevésbé érdekes az új kutatási terület sem, ahová elvezet s amelyet eddigelé a természettudományok egyetlen ágazatában se vettek ily beható kísérleti tanulmányozás alá.

Az idei eredményeknek ezen rövid tárgyalása után már most át-
térünk az 1914. és 1915. évi jelölési munkálatok ismertetésére.

Miként már említettem, az 1914. évben igen nagy volt a jelölt madarak száma — több, mint 5000. A kísérletekhez alkalmazott fajok majdnem teljesen a régiiek maradtak, csak az ürbői munkálatokat végeztem a lehető legintenzívebben, egyrészt azért, hogy az előző két évben megjelölt fészkelő madarakat és fiókákat minél nagyobb számban kimutathassam, mint fészkelőket, másrészt azért, hogy a jövőre tervezett munkálatokhoz minél szélesebb alapokon nyugvó anyagot nyerhessek. A fészkelő madarak megjelölése, amelynek minél szélesebb kiterjesztése a vonuló, kóborló és állandó madárfajokra a jövő programját alkotja, az Ürbő pusztán jelölt fajokon kívül még a velencei tavi *dankasírályokra* lett kiterjesztve, egyelőre azonban még csak tájékozódás céljából s így csekély számbeli eredménnyel.

A tőlem személyesen végzett jelölési munkálatok keresztülvitelében a legelőzékenyebb és leghatékonyabb támogatásban részesítettek a következő urak, akiknek azért ezen a helyen is hálás köszönetet mondok: MESZLÉNY PÁL, ÉLES GÁBOR, HAUER BÉLA, SCHUH VIKTOR, SZALAY ANTAL, DR. SZLÁVY KORNÉL, PLATTHY ÁRPÁD, NÉMETH ISTVÁN, HORVÁTH JÓZSEF, SZOMJAS GUSZTÁV és FOGASSY SÁNDOR. Aki próbálta, az tudja, hogy nem olyan egyszerű a dolog, csak elmenni és mindjárt minél nagyobb számmal jelölni madarakat. A munkálatok akadálytalan lebonyolításához alapos előmunkálatok szükségesek, hogy a megérkezés idején már minden készenlétnben legyen, mert csak ily módon lehet a nagyon is rövid fészkelési időszakot a lehető legjobban kihasználni.

A madárjelölési munkálatok gyakorlati kivitele nem olyan könnyű.

sok időt és sok fáradságot igényel s ezért nem is mulaszthatom el, hogy munkatársainknak, akiknek jelöléseink jó felerészét köszönhetjük, itt a nyilvánosság előtt is, hálás köszönetet ne mondjak. Első helyen SZEÖTS BÉLA tavarnai munkatársunk említendő, aki rendszeres és alapos munkássága révén már oly sok szép eredménnyel gazdagította a madár-vonulási kutatást. Többi munkatársaink névjegyzéke alább található s mindegyik mellett meg van adva egyúttal az általa megjelölt madár-fajok száma is.

Az 1914. év folyamán veszteségről is kell beszámolnom, de szerencsére olyan veszteség, amely csak bennünket ért s nem egyúttal a tudományt is. LOOS KURT kitűnő munkatársunk most önállóan vezeti a csehországi madárjelöléseket a «*Lotos*» — prágai természettudományi egyesület — keretében. A M. K. Ornith. Központ gyűrüivel végzett csehországi jelölések igen figyelemreméltó eredményeket adtak; szívből kívánjuk, hogy azoknak méltó folytatása legyen.

Az 1915. évben a madárjelölési munkálatok az intézet részéről teljesen szüneteltek, egyrészt, mert ezeknek a munkálatoknak a vezetője, a háború miatt katonai szolgálatot teljesített, másrészt, mert a munkálatok elég nagy költségei a háborús kiadásokra való tekintettel nem engedélyeztettek. Itthon maradt munkatársaink azonban a háború dacára is megtették azt, amit lehetett, sőt DR. MAUKS KÁROLY a harctérre is magával vitte a jelölő gyűrűket s nagy galíciai offenzívánk idején gólyafiókákat jelölt a Dnyeszter és Strypa mentén. Idehaza a gólyajelölések fáradságos és körülményes munkáját a szokott előzekenységgel és áldozatkészséggel SCHUH VIKTORNÉ úrnő, SZALAY ANTAL, PLATTHY ÁRPÁD, IFJ. SZOMJAS GUSZTÁV és TOMPA KÁLMÁN urak végezték s ezen munkálatok eredményeként legalább néhány állomásunkon tovább folytatódik *gólyaszaporodási statisztikánk*, amely eddig oly értékes tanulságokat nyújtott.

Minden munka önmagát dicséri, de munkatársaink háborús madárjelölési tevékenysége minden dicséreten fölül áll.

A két év madárjelölési munkálatainak ezen ismertetése után most már a statisztikai adatokat közlöm és pedig: a megfigyelők névjegyzékét, a megjelölt fajok jegyzékét és mennyiségét, továbbá a fehér gólya szaporodási statisztikáját; a két évfolyamot az eddigi szokásnak megfelelően külön tartom.

Madárjelölő munkatársaink 1914-ben.

AGÁRDI E., Berkesd	126	BOHRANDT L., Eperjes	228
BAKY M., Kúnszentmiklós	10	FAZEKAS L., Ürbő	7
BOGNERMAYER M., Redlta... ..	1	FERNBACH K.-né, Babapuszta	154

HORVÁTH A., Solt	181	SCHENK H., Óverbász ...	56
HORVÁTH J., Tikos	2	SCHENK J., sok helyen ...	2442
KASPAREK K., Majsamiklósvár	1	SCHIEBEL G., Freistadt ...	9
KEREKES J., Kecskemét ...	15	SEIFERT L., Nándorhegy ...	1
KIRÁLY I., Bogyoszló	18	SIPOS A., Körmend	8
LENGYEL I., Arad	26	SPIESS Á., Braccioforte Nagy-	
MAJERSZKY I., Tökös	77	szében	11
MOLNÁR GY., Hódság	51	SZEÖTS B., Tavarna	817
MUHA M., Homok	71	THÓBIÁS GY., Felsőlánc ...	319
MÜLLER P., Kevevára	166	TOMPA K., Brassó	84
PAWLAS GY., Eperjes	54	TÓTH K., Kúnszentmiklós	113
RÁCZ B., Szerep	118	VISONTAY J., Kercza	21
RADEZKY D., Tárnok	27	WÁHL I., Apatin	44
RÖDER E., Cservenka	3	Összesen	5251

Madárjelölő munkatársaink 1915-ben.

AGÁRDI E., Berkesd	114	PLATTHY Á., Tiszatarján ...	141
BOHRANDT L., Eperjes	182	SCHUH V.-né, Dunai	98
FERNBACH K.-né, Babapuszta	85	SZEÖTS B., Tavarna	491
FORGÁCS J., Budapest	8	IFJ. SZOMJAS G., Kiszástanya	31
HORVÁTH A., Solt	68	THÓBIÁS GY., Felsőlánc ...	35
DR. MAUKS K., Dnyeszter-		TOMPA K., Brassó	88
vidék	21	Összesen	1365
MAUKS V., Tátraháza	3		

Megjelölt fajok 1914-ben.

<i>Acrocephalus arundinaceus</i> ...	5	<i>Chelidonaria urbica</i>	407
<i>Alauda arvensis</i>	93	<i>Chloris chloris</i>	7
<i>Alauda cristata</i>	3	<i>Chrysomitris spinus</i>	1
<i>Alcedo ispida</i>	1	<i>Ciconia ciconia</i>	775
<i>Anas boschas</i>	3	<i>Ciconia nigra</i>	11
<i>Aquila maculata</i>	1	<i>Clivicola riparia</i>	1
<i>Ardea cinerea</i>	11	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	1
<i>Ardea ralloides</i>	2	<i>Columba oenas</i>	2
<i>Asio otus</i>	1	<i>Colymbus nigricollis</i>	8
<i>Buteo buteo</i>	1	<i>Coturnix coturnix</i>	2
<i>Cannabinnna cannabina</i> ...	10	<i>Dendrocopus maior</i>	5
<i>Cerchneis vespertinus</i>	2	<i>Emberiza calandra</i>	15
<i>Cerchneis tinnunculus</i>	1	<i>Emberiza citrinella</i>	1
<i>Charadrius alexandrinus</i>	13	<i>Emberiza schoeniclus</i>	8

<i>Fringilla montifringilla</i>	10	<i>Parus coeruleus</i>	41
<i>Fulica atra</i>	53	<i>Parus maior</i>	366
<i>Fuligula ferina</i>	2	<i>Parus palustris</i>	62
<i>Gallinago gallinago</i>	6	<i>Passer domesticus</i>	1
<i>Haliaëtus albicilla</i>	10	<i>Perdix perdix</i>	71
<i>Hirundo rustica</i>	1186	<i>Pica pica</i>	2
<i>Hydrochelidon hybrida</i>	1	<i>Pratincola rubicola</i>	4
<i>Hydrochelidon leucoptera</i>	8	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	20
<i>Hydrochelidon nigra</i>	88	<i>Ruticilla phoenicura</i>	1
<i>Iynx torquilla</i>	30	<i>Ruticilla tithys</i>	8
<i>Lanius collurio</i>	7	<i>Sitta europaea</i>	2
<i>Lanius minor</i>	1	<i>Sterna fluviatilis</i>	1
<i>Larus ridibundus</i>	1068	<i>Strix flammca</i>	1
<i>Limosa limosa</i>	45	<i>Sturnus vulgaris</i>	184
<i>Luscinia luscinia</i>	4	<i>Sylvia simplex</i>	4
<i>Motacilla alba</i>	2	<i>Totanus totanus</i>	142
<i>Muscicapa grisola</i>	7	<i>Troglodytes troglodytes</i>	1
<i>Nycticorax nycticorax</i>	32	<i>Turdus merula</i>	1
<i>Oriolus oriolus</i>	8	<i>Turdus musicus</i>	1
<i>Ortygometra parva</i>	3	<i>Turdus pilaris</i>	2
<i>Pavoncella pugnax</i>	33	<i>Turtur turtur</i>	2
<i>Parus ater</i>	27	<i>Vanellus vanellus</i>	312
		Összesen	5251

Az 1915. évben megjelölt fajok jegyzéke.

<i>Chelidonaria urbica</i>	48	<i>Oriolus oriolus</i>	7
<i>Ciconia ciconia</i>	389	<i>Parus ater</i>	17
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	1	<i>Parus coeruleus</i>	32
<i>Coracias garrula</i>	5	<i>Parus maior</i>	162
<i>Emberiza citrinella</i>	1	<i>Parus palustris</i>	24
<i>Fringilla coelebs</i>	1	<i>Passer domesticus</i>	56
<i>Glaucidium noctuum</i>	1	<i>Pratincola rubetra</i>	1
<i>Hirundo rustica</i>	434	<i>Ruticilla tithys</i>	32
<i>Iynx torquilla</i>	16	<i>Sturnus vulgaris</i>	122
<i>Motacilla alba</i>	6	<i>Turdus merula</i>	2
<i>Muscicapa collaris</i>	6	<i>Turdus musicus</i>	1
<i>Muscicapa grisola</i>	1	Összesen	1365

Gólyaszaporodási statisztika 1914-re.

Jelölési állomások	Fészkek alj						Megszállott fészkek		Üres fészkek	
	1-es	2-ös	3-as	4-es	5-ös	6-os	1914	1913	1914	1913
Ágostonfalva	—	—	—	2	—	—	2	2	—	—
Apácza	—	1	2	2	1	—	6	6	5	5
Apatin	2	5	8	12	—	—	28	24	2	11
Ásvány	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Ballony	—	—	—	1	—	—	1	1	—	1
Bellye	—	5	8	7	4	—	24	20	2	6
Berkesd	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Bokros	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Bölon	—	—	1	1	1	—	3	2	—	2
Bóós	—	1	5	2	—	—	8	7	1	2
Cservenka	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Dunaszeg	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—
Ellend	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Földvár	—	—	—	1	1	—	2	2	—	—
Fülöpszállás	—	1	1	2	2	—	7	—	2	—
Gyórzámoly	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—
Harta	2	4	3	7	—	—	16	13	4	7
Hidvég	1	1	—	2	1	—	5	3	2	5
Hódság	—	—	1	1	—	—	2	—	—	—
Jánoshida	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Kopács	1	2	5	4	—	—	12	16	4	1
Körmend	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Kunszentmiklós	—	1	5	6	2	—	14	—	1	—
Ladomér	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Lipót	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—
Mártonháza	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Medve	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Méntelek	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Mezőcsát	—	2	8	15	4	1	30	16	5	11
Militics	—	—	4	7	1	—	12	14	—	1
Mondorlak	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Nagyajta	—	—	—	2	—	—	2	2	2	1
Nyárad	—	—	1	1	—	—	2	1	—	2
Óthalom	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—
Patkányos	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Rakamaz	—	—	3	7	3	—	13	12	8	8
Sárás	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—
Solt	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
Szabadi	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—
Szap	—	1	1	—	—	—	2	1	—	—
Szikra	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Szunyogháza	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—
Tiszakeszi	—	—	4	4	2	—	12	11	1	1
Tiszapalkonya	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—
Tiszaoszlár	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Tiszásas	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Tiszatarján	1	1	2	5	2	1	12	10	6	—
Tiszaug	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Tölös	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Ürmös	—	1	—	2	—	—	3	2	—	—
Vámos	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—
Várdaróc	—	5	5	4	1	—	15	11	4	9
Összesen	7	31	78	105	29	4	—	—	—	—

Gólyaszaporodási statisztika 1915-re.

Jelölési állomás	F é s z e k a l j					Megszállott fészkek		Üres fészkek	
	1-es	2-ös	3 as	4-es	5-ös	1915	1914	1915	1914
Ágostonfalva ...	—	1	—	1	—	2	2	—	—
Apácza ...	—	1	8	2	—	11	6	—	5
Berkesd ...	—	—	1	—	—	1	1	—	—
Bölon ...	—	—	1	2	—	3	3	—	—
Ellend ...	—	—	1	—	—	1	1	—	—
Földvár ...	—	—	2	—	—	2	2	—	—
Hidvég ...	—	—	2	3	—	5	5	—	2
Kopács ...	—	1	3	10	—	14	12	3	4
Mezőcsát ...	—	1	2	15	10	28	30	6	5
Nagyajta... ..	—	2	2	1	—	5	2	—	2
Rakamaz ...	—	—	3	3	2	—	13	—	8
Solt ...	—	—	—	1	2	—	—	—	—
Szebény ...	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Szederkény ...	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Tiszakeszi ...	—	1	4	3	5	13	12	2	1
Tiszatarján ...	1	—	2	4	9	16	12	2	6
Ürmös... ..	—	—	1	1	—	2	3	—	—
Várdarócz ...	—	3	5	11	1	20	15	1	4
Összesen...	2	10	38	57	29	—	—	—	—

Az 1914. évi jelölési adatok szerint

254 gólyapárnak 892 fiókája volt

az 1914. évi szaporodási arányszám tehát **3·51**.

Az 1915. évben

136 gólyapárnak 509 fiókája volt

az 1915. évi szaporodási arányszám tehát **3·74**.

Az eddigi szaporodási arányszámok évfolyamok szerint a következők voltak:

1909-ben	2·87
1910-ben	2·96
1911-ben	2·85
1912-ben	3·37
1913-ban	2·71
1914-ben	3·51
1915-ben	3·74

Látható ebből, hogy a szaporodási arányszám még sohasem volt oly nagy, mint a két utóbbi esztendőben. Megjegyzendő azonban, hogy

az 1915. évi arányszám nem tekinthető egészen reálisnak, mert főleg csak a tiszamenti jelölési terület van képviselve, ahol 1915. tavaszán a nagy árvíz következtében egyrészt igen terjedelmes, másrészt nagyon sokáig tartó belvizek keletkeztek, melyek az eddigi tapasztalatok szerint a gólya szaporodására a legkedvezőbb befolyással vannak. Ezek a rendkívül kedvező viszonyok kifejezésre is jutnak abban, hogy 65 fészekalj közül 52-ben a maximális szaporulat észleltetett és pedig 26 fészekben 4, és ugyancsak 26 fészekben 5 fióka.

Az 1914. évben azonban, úgy látszik, országszerte is a rendesnél jóval kedvezőbb volt a gólya szaporodása, ami főleg abban nyilvánult, hogy 6-os fészekaljok is akadtak, ami eddig nemcsak ismeretlen, de valószínűtlen is volt. Az *Aquila* 1914. évfolyamában fényképen is bemutatam azt a gólyafészket, amelyben 6 fióka volt. Nagyon jellemző az 1914. év gólyaszaporodási viszonyaira, hogy 4 ilyen népes fészekalj is akadt, és pedig 3 a Tiszamentén, 1 a kis Alföldön. Mind a 6 fióka majdnem teljesen egyformán volt kifejlődve s alig lehetett közülök fölsíerni a fészekfentőt.

Úgy az 1914., mint az 1915. év az úgynevezett «vizes» esztendők közé tartozott, tehát bőven volt dús, kiadós hústáplálék, úgy hogy nem szorult a száraz esztendők soványabb rovar táplálékára. Már egyszer kifejtettem jelentéseim során, hogy a gólya primár tápláléka a hús (főleg béka), míg a rovar, különösen a sáska, csak a száraz esztendők másodlagos póttápláléka. Mind a két táplálkozási mód pontosan kifejezésre jut a szaporodásban: vizes esztendőkben sokkal kedvezőbb, mint száraz években.

A gólya táplálkozásával kapcsolatban még megemlítem, hogy Rakamazon egy gólyafióka körülbelül 20 darab 8—10 centiméteres harcsaivadékot, Bóósön pedig ugyancsak egy fióka 4 darab kifejlett tarajos gőtét, 7 darab hatcentiméteres békaporontyot és 2 darab tizenkétcentiméteres csikhalat ökredezett ki.

Az 1914. évi jelölési körutam alkalmával szerzett egyéb madártani észleleteimről még a következő rövid jegyzetekben számolok be.

A **velencei tavon** a rendesnél még tán valamivel nagyobb *dankasirály*- és körülbelül 100 párból álló *kormos szerkő*-telepet észleltem. *Folyami csér* ezúttal nem fészkel. *Vadlud* észrevetően nagyobb számban költött. *Fülemlesítke* teljesen eltűnt, *nádi tücsökmadár* szintén majdnem teljesen kipusztult.

A **bodrogszerdahelyi dankasirály**-telep népesebb lett; ezidén is néhány *kormos szerkő* fészkel a telepen.

A **gémtelepek** közül csak az **ujvidékit** és a **tiszakisfaludit** tekinthetem meg; előbbiben a rendes mennyiségű *üstökös gém* és *bakcsó*, jóval kevesebb *bíbor gém*, utóbbiban a rendesnél valamivel több *bakcsó* és néhány *szürke gém* ütött tanyát.

Ürbő puszta 1914. évi madárvilága szintén a «vizes esztendő» jegyében állott. A rendesnél jóval nagyobb számban fészkelte a *szárcsa* és *bübos vöcsök*. Új fajként a *vadlud* is fészkelte 4 párban. *Kormos szerkő* a rendesnél nagyobb, *fehérszárnyú* ellenben kisebb számban fészkelte. Tán évtizedek óta megint itt fészkeltek: *fehérpofájú szerkő*, *folyami csér*, *dankasirály*, mindegyik azonban csak kisebb számban. Egyébként a rendes madárvilág tanyázott itt, talán valamelyes kisebb számban. *Zöldlábú cankó* egyáltalában nem mutatkozott, *gólyatölcs*-ből fészkelte egy pár, *széki csér* egy-két példányban volt látható; *közép sárszalonka* ezidén nagyobb számban fészkelte.

Dátumszerű adataim a következők:

Április 18. *Nyíl farku réce* teljes fészkelja; *mezei pacsirta* kétnapos fiókái; *bibiciókák*; néhány *cigányréce*; sok *pajzsos cankó* csapatban, a hímek már teljesen kifejlett gallérban verekednek.

Április 25. *Kanalas réce* teljes fészkelja.

Április 27. *Arany málinkó*, *kormos- és fehérszárnyú szerkő* megérkezése.

Május 1. *Széki csér* érkezése; *közép sárszalonka* és *csörgő réce* teljes fészkelja.

Május 9. *Széki lile-fiókák*; *bibic-* és *vöröslábu cankó-fiókák* tömegesen kelnek; *közép sárszalonka-*, *nagy goda-* és *nádi sármány-fiókák*.

Május 16. *Törpe vizicsibe*-fészkelj.

Május 25. *Pajzsos cankó-fiókák*.

Június 6. *Kormos szerkő*-fészkelj.

Június 13. *Fehérpofájú szerkő-* és *folyami csér*-fészkelja, *fehérszárnyú szerkő-fiókák*.

Az eredményeknek ezen általános ismertetése és a jelölési munkálathoz rövid vázolója után már most a jelölések révén elért **kísérleti adatok** részletes közlésére térek át, minden fajt külön tárgyalva.

1. Fehér gólya.

Ciconia ciconia (L.)

Az idei kísérleti anyag, amely ezúttal is eléggé jelentékeny, nem bővíti a gólya vonulási viszonyairól szóló tudásunkat említésre méltó módon. Ennek az anyagnak is megmaradt az eredendő hiánya, tudniillik még mindig nincs pozitív adatunk a gyűrűs gólyák fészkeléséről. Az átvonulási területek és téli szállások kérdéseiben szintén nem merültek föl újabb mozzanatok. Remélnünk kell azonban, hogy idővel a véletlen mégis kezünkre játssza a régóta várt adatokat. Annál nyugodtabban várhatunk erre, mert hiszen gyűrűs gólyáink száma meglehetősen nagy s

épen ezidén kaptunk egy adatot, amely még az első jelölési évből származó példányról szól.

Az idei adatok bővebb méltatása az egyes csoportoknál történik.

Az adatok három csoportot alkotnak s ezek keretén belül az évfolyamok sorrendjében következnek egymásra.

Az összes itt fölsorolt példányok mint fiókák lettek megjelölve.

Első csoport. *Visszatérés a szülők fészkelési körzetébe.*

1. Jelöltem 1908. július 8-án Batizon (Szatmárm.) 165. számú gyűrűvel.

Holtan találta KOROSI JÁNOS 1915. július 27-én Szamostelegen, Szatmármegyében.

Kor: 7 év. **Irány:** Délkelet. **Távolság:** 20 km.

Az esetleges fészkelésre nézve közelebbi adatokat nem lehetett beszerezni.

2. Jelöltem 1909. június 24-én Szentfűlöp, bács megyei községben 1779. számú gyűrűvel.

Holtan találták 1913. július 23-án Podgajci mellett, Szerémmegyében. DR. RÖSSLER E. és FERENCZFFY E. hiradása.

Kor: 4 év. **Irány:** Dél-Délnyugat. **Távolság:** 60 km.

Fészkeléséről biztos adat nincs.

3. Jelölte WÁHL IGNÁC 1909. július 14-én Apatinban, Bács-Bodrogmegyében, 2644. számú gyűrűvel.

Lelőtte PORGÁNYI LAJOS 1914. július 26-án Karapancsán, Baranyamegyében.

Kor: 5 év. **Irány:** Északnyugat. **Távolság:** 35 km.

A fészkelésre csak következtetni lehet, pozitív adat nincs.

4. Jelöltem 1911. június 27-én Belyén, Baranyamegyében, 4001. számú gyűrűvel.

Lelőtte 1914. augusztus 7-én PORGÁNYI LAJOS, Mohácson.

Kor: 3 év. **Irány:** Észak. **Távolság:** 40 km.

Fészkeléséről biztos adat nincs, de a bejelentő biztosra veszi a fészkelést.

5. Jelöltem 1911. június 28-án Kopácson, Baranyamegyében, Bellye mellett, 4087. számú gyűrűvel.

Holtan találta BORBÉLY GÁBOR 1914. május 2-án Hajduszoboszlón.

Kor: 3 év. **Irány:** Északkelet. **Távolság:** 280 km.

6. Jelöltem 1911. július 11-én Szabadi györmegyei községben, 1384. számú gyűrűvel.

Elejtette FAZEKAS LÁSZLÓ 1914. június 15-én, Ürbő pusztán.

Kor: 3 év. **Irány:** Kelet-Délkelet. **Távolság:** 140 km.

Kisebb társaságban csatangoló példány, mely az elejtés helyén semmi esetre se fészkel.

7. Jelölte LÉBER ANTAL 1912. nyarán Amac szatmármegyei községben, 4548. számú gyűrűvel.

Lelőtték 1914-ben Borosjenőn, Aradmegyében; DIÓSZEGHY LÁSZLÓ jelentése. Az elejtés pontos időpontja, úgyszintén egyéb részletek is hiányzanak, mert nem voltak beszerezhetőek.

Kor: 2 év. *Irány:* Dél-Délnyugat. *Távolság:* 170 km.

8. Jelölte LÉBER ANTAL 1912. nyarán Batizon, előbbi hely tőszomszédságában, 4513. számú gyűrűvel.

Leesett 1913. szeptember havában 300 darabból álló vonuló csapatból Szászivánfalván, Nagyküküllőmegyében. Árkosi MIHÁLY KÁROLY értesítése.

Ez az adat tulajdonképpen a következő, vagyis az átvonulási csoportba való, de minthogy a kiindulási pont ismeretlen, azért inkább ebbe a csoportba soroltam.

Kor: 2 év. *Irány:* Délkelet. *Távolság:* 240 km.

9. Jelöltem 1913. július 4-én Tiszakeszín, Borsodmegyében, 5891. számú gyűrűvel.

Lelőtték 1914. június 15-én Balmazujvároson, Hajdumegyében. BÉKESSY LÁSZLÓ jelentése.

Kor: 1 év. *Irány:* Délkelet. *Távolság:* 35 km.

Aránylag igen tekintélyes anyag, amelynek azonban még mindig megvan az eredendő hibája; hiányzik a régóta várt adat a gyűrűs gólya fészkeléséről. Kétségtelenül nagyon valószínű, hogy az első jelölési esztendőből való 7 éves példány fészkelte, de pontos, minden kétséget kizáró adatot erre vonatkozólag, sajnos, nem tudtunk szerezni. Ugyanezt kell mondanunk az 5- és a 4 éves példányról is. A rendelkezésre álló adatok alapján mindössze csak annyit lehet némi biztonsággal kimondani, hogy a Magyarországon jelölt gólyák — úgy az ivarilag érettek, mint az éretlenek — Magyarország területére, azaz a szülők fészkelési körzetébe térnek vissza. Ez a törvényszerűség azonban még meglehetősen tág keretekben mozog. Így pl. az 1911. évben Bellyén jelölt példány 1914-ben Mohácson került kézre, a szomszéd községben pedig vele egyidejűleg jelölt példányt szintén 1914-ben, de Hajduszoboszlón, Mohácstól 260 kilométernyire északkeleti irányban találták meg.

Ez az adatscsoport még nem nyújt tiszta képet a fiatal generációnak a faj fészkelő területén való elhelyezkedéséről; még további adatokat kell bevárunk s ezt annál is inkább megtehetjük, mert még a legrégibb jelölési évfolyamokból is mindig akadnak példányok, tehát nagy a valószínűség, hogy idővel a hiányzó adatok megkerülnek. Természetesen tekintetbe kell majd venni azokat az adatokat is, melyeket ezen a téren a külföldi kutatók, így elsősorban THIENEMANN Németországban és MORTENSEN Dániában értek el.

Második csoport: az átvonulási területen kézrekerült példányok.

10. Jelöltem 1910. július 24-én Várदारóc, baranyamegyei községben, 3583. számú gyűrűvel.

A gyűrűt 1914. július 14-én a *Bazarjuk* oázisból, Marashtól délre — ázsiai Törökország, 37° 22' északi szélesség, 37° 5' keleti hosszúság — elvitték E. C. MOODLEY-nek, aki viszont bennünket értesített a leletéről. Az értesítésből kivehető, hogy a gyűrűt valószínűleg azon frissében szolgáltatták be, amikor levették a gólya lábáról. Bármely eshetőséget is véve alapul, az adat új dolgot nem mond, mert eléggé ismeretes már, hogy gólyáink vonulási útja Kiszázián vezet keresztül, úgyszintén az sem ismeretlen, hogy ezen az átvonulási területen néha nyáron át is akad visszamaradt csatangoló gólyapéldány.

Kor: 4 év. *Irány:* Délkelet. *Távolság:* 1800 km.

11. Jelöltem 1911. július 10-én Rakamazon, 4257. számú gyűrűvel. Levágta egy «*sas*» 1912. május 2-án Mihailicon, Konstantinápoly közelében. EΦTHYH OREOPOULOS jelentése. — Ez az eset is bizonyítja, hogy gólyáink néha mily sokáig időznek a vonulási uton.

Kor: 1 év. *Irány:* Délkelet. *Távolság:* 1000 km.

12. Jelöltem 1912. július 8-án ugyancsak Rakamazon, 5562. számú gyűrűvel.

Lelőtték 1913. augusztus 18-án Zavale mellett, Kamieniec-Podolszk közelében, az orosz-bukovinai határon nyugatról keletre vonuló csapatból. J. ALEXANDROVICS SZVIRSZKI jelentése.

Kor: 1 év. *Irány:* Kelet. *Távolság:* 400 km.

13. Jelölte WÁHL IGNÁC 1914. június havában Apatinban, 6859. számú gyűrűvel.

1915. október 11-én kelt értesítés szerint «*sasoktól*» széttépve találtatott *Sivrihissar* kiszásiai városka mellett. Közlelbbi adatok bekértek, de még meg nem érkeztek. WINTER EMIL értesítése.

Kor: kb. 1½ év. *Irány:* Délkelet. *Távolság:* 1200 km.

14. Jelölte PLATTHY ÁRPÁD 1915. július havában Tiszatarjánban, 8584. számú gyűrűvel.

1915. szeptember 13-án Szabadhelyen, Aradmegyében nekirepült a sürgönydrótnak és leesett. Az előljáróság jelentése.

Kor: körülbelül 3 hónap. *Irány:* Dél-Délkelet. *Távolság:* 190 km.

Mint már említettem, úgy a kiszásiai, mint a konstantinápolyi példány a már ismert útvonalon került kézre a szülőföld felé való csatangolásuk közben. Az Oroszországban kézrekerült példány teljesen új uti-irányt vett föl, de valószínűleg csak a rendes útvonalról valamiképpen lesodródott «*eltévedt*» példányról van szó. Az aradmegyei példány tiszamenti gólyáink rendes őszi útvonalán került kézre.

Harmadik csoport: a téli szálláson kézrekerült példányok.

15. Jelöltem 1911. július 7-én Tiszakesziben, 4225. számú gyűrűvel.

Holtan találták 1914. január elején Elliot-ban, Délafrikában, Tembuland, Cape-Colony. CLAUDE DULLER, a délafrikai földművelésügyi miniszterium rovartani osztálya főnökének jelentése.

Kor: 21 $\frac{1}{2}$ év. *Irány:* Dél. *Távolság:* 9800 km.

16. Jelöltem 1911. július 7-én Mezőcsáton, az előbbi állomás közvetlen szomszédságában, ugyanakkor, mint az előbbit, 4170. számú gyűrűvel.

Ezt is holtan találták, szintén 1914-ben és ugyancsak Délafrikában, az előbbi hely szomszédságában, Steyesbury mellett, de valamivel későbbben, március havában. H. J. DU PLESSIS jelentése.

Kor: 21 $\frac{1}{2}$ év. *Irány:* Dél. *Távolság:* 9800 km.

17. Jelöltem 1913. június 26-án Kopácson, Baranyamegyében, 3415. számú gyűrűvel.

Lelőtték 1914. január 4-én Peddie-ben a Kap-földön, Délafrikában. L. J. TAYLOR jelentése.

Kor: 1 $\frac{1}{2}$ év, *Irány:* Dél. *Távolság:* 10.000 km.

A rendelkezésre álló adatok a régi területet, tudniillik Délafrikát jelölik meg, mint gólyáink téli szállását, mindössze azzal a különbséggel, hogy az 1913/14. évi tél idején jóval délebbre mentek, mint máskor. Az összes adatok a Kapföldről valók s Peddie a gólyaelőfordulás legdélibb pontjának tekinthető.

2. Dankasirály.

Larus ridibundus L.

Pont 60 kézrekerült példányunk van az idén, tehát nagyon jelentékeny kísérleti anyag gyűlt össze a két év folyamán, melyben számos új adat is akad, teljesen rációfolva arra az esetleges föltevésre, hogy néhány esztendő jelölési munkálatai már kimeríthetik a várható eredményeket. Igaz, hogy a téli szállás, valamint az átvonulási területek kérdését már egyetlen egy jelölési esztendő eredményei is nagy vonásokban tisztázhatják, de a pontos részleteket, a visszatérésben, úgyszintén a fészkelő területen való diszlokációban mutatkozó törvényszerűségeket csakis hosszabb kísérletek útján lehet kielégítő módon megállapítani.

Hogy mennyire igaz ez, azt eklatánsan bizonyítják az idejű adatok, melyek egy része nagy jelentőségű a dankasirály vonulási viszonyainak folytatólagos és fokozatos megismeréséhez. Nem taglalhatom e jelentés keretében bővebben az új adatok vonulásméleti jelentőségét, csak utalok a svájci előfordulásokra, továbbá arra, hogy míg a két magyar telep lakói ugyanazt a téli szállást keresik föl, addig a jóval északabbra levő hirnseni (Csehország északi része) telepről már egészen más irányban fekvő téli szállásba vonulnak el annak lakói.

Megállapítható ebből az a tény, hogy a további sirályjelölések

még mindig eredményeseknek ígérkeznek, különösen abban az esetben, ha sikerül majd a fészkelő öreg madarakat is megjelölni és pedig nemcsak nálunk, hanem a külföldön is, amire teljes kilátás is volt, de a háború miatt elmaradt.

Az idei adatokat a következő sorrendben közlöm:

I. a velencei tavon levő telepen,

II. a bodrogszerdahelyi Tajba vizén levő telepen,

III. a Hirnsen taván (Csehország északi részében, Böhmisch-Leipa mellett) *levő telepen* jelölt példányok. Ezek a csoportokon belül még külön lesznek tartva a szülőtelepek fészkelési körzetébe visszatértek, míg a többiek a jelölési évfolyamok sorrendjében következnek egymásra.

Minden példány *fióka korában* kapta a gyűrűt.

I. A velencei tavi dankasirályok.

1. Jelölte CSÖRGEY TITUSZ 1912. június 6-án, 2434. számú gyűrűvel; lelőtte NAGY FERENC 1915. június 14-én Lovasberényben, a telep közvetlen szomszédságában.

Kor: 3 év. *Távolság:* 12 km.

Biztosra vehető, hogy ez a példány a szülőtelepen fészkelte. Az eljéts helye a telepet lakó sirályok táplálkozási területe. Ismeretes dolog ugyanis, hogy az itt lakó sirályok főleg a tó környékének szántóföldjein, vetésein és gabonátábláin szerzik be táplálékukat.

Ez az első adatunk rá, hogy egy, a telepen született fióka ugyanide visszatért a fészkelés idejére.

2. Jelöltem 1913. június 3-án, 3395. számú gyűrűvel; agyonsujtotta a villám 1914. május 18-án Pázmádon, a telep közelében.

Kor: körülbelül 1 év. *Távolság:* 6 km.

Ez a példány is visszatért a szülőtelepre, de hogy fészkelte-e, azt biztosra nem lehet mondani, mert nem valószínű, hogy az egyéves sirályok már ivarérettek, legalább adatunk eddig még nincs róla.

3. Jelöltem 1913. június 3-án 3390. számú gyűrűvel; a varsára szállva megfogódott annak szemeiben 1914. június havában Jászszentlászlón. RÁCZ FERENC jelentése.

Kor: 1 év. *Irány:* Északkelet. *Távolság:* 120 km.

Ez az előfordulás arra példa, hogy az 1 éves példányok a szülőteleptől nagyobb távolságra is elszoktak kóborolni a fészkelés ideje alatt. Ebben az esetben is megállapítható azonban a szülők fészkelési körzetébe való visszatérés, mert hiszen említettem, hogy a még tovább északra fekvő bodrogszerdahelyi telep ugyanabba a fészkelési körzetbe tartozik, mint a velencei tavi.

Az elvonulás előtti kóborlások, továbbá az átvonulás alkalmával, vagy a téli szálláson a következő példányok kerültek kézre.

a) *Jelöltettek 1912. június 6-án.*

4. A 2130. számú gyűrűvel jelöltet 1914. január 29-én elevenen elfogták *Mostar*-ban, itt átadták a rendőrségnek, mely azt szabadon bocsátotta. Értesítést adott MUSTAFA ČEMALOVIĆ, úgyszintén a mostari rendőri hivatal is.

Kor: 1½ év. *Irány:* Dél. *Távolság:* 450 km.

A kevésbé frequentált őszi elvonulási úton került kézre ez a példány, amelyről azonban természetesen nem lehet tudni, hogy honnan kelt útra.

5. A 2927-es gyűrűvel jelöltet 1913. december 15-én *Ravenna* mellett lőtték le. A *Rivista Italiana di Ornitologia* III. p. 85. alapján GHIDINI jelentette be az adatot.

Kor: 1½ év. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 600 km.

6. A 2853. számú gyűrűvel jelöltet 1913. november 19-én lőtték le *Palestro* mellett, a Sesia- és Po-folyók összefolyásánál. A hirt közölte a nápolyi *Tribuna-Sport* 1914. évi január 25-iki számában és a *Rivista Italiana di Ornitologia* III. p. 85.

Kor: 1½ év. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 800 km.

7. A 2583 számút 1913 dec. 20 körül *Torino* mellett ejtették el. SALVADORI jelentése egy DR. MADARÁSZ Gy.-hoz intézett levelében.

Kor: 1½ év. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 880 km.

b) *Jelöltettek 1913. június 3-án.*

8. A 449-es számút 1913. okt. 7-én a *lukácsfalvi Fehér-tavon* lőtték le; az écskai uradalom jelentése.

Kor: körülbelül 4 hónap. *Irány:* Délkelet. *Távolság:* 250 km.

9. Az 1335. számú gyűrűvel jelöltet 1913. október 19-én STEINACHER F. ejtette el *Eckartsau* mellett, Alsóausztriában.

Kor: 4 hónap. *Irány:* Északnyugat. *Távolság:* 200 km.

10. A 3393-ast 1914. január 25-én RÉDER V. elevenen fogta el *Duna-haraszti* mellett.

Kor: 8 hónap. *Irány:* Kelet. *Távolság:* 25 km.

Ez a példány arról szolgáltat tanúságot, hogy az egyévesek között is akad itt telelő, habár bizonyos fönntartással kell bírálni ezt az esetet, mert elevenen fogott, tehát esetleg beteg vagy sérült példányról lehet szó, melyek vonulása tudvalevőleg nem normális lefolyású.

11. A 3227-est 1914. február 23-ika táján a *Skutari*-tavon Albániában NUK TONI lőtte le.

Kor: 9 hónap. *Irány:* Dél. *Távolság:* 600 km.

12. A 482-est 1913. nov. 22-én *Aguscello*-ban, Olaszország Ferrara tartományában, a *Commacchio* laguna mellett lőtték le. DEVOLATO CASELLI jelentése.

Kor: 6 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 600 km.

13. A 3060-ast 1914. január 1-én Olaszország *Ravenna* tartományában *Cervia* mellett, közvetlen az *Adria* partján lőtték le. FORLIVISSE ALDO jelentése.

Kor: 7 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 600 km.

14. A 3212-ös 1913. dec. 17-én került kézre *Venezia* mellett a Fusina-csatornában. GIACINTO TASSAN és DR. F. ZANOTTO jelentése. A Rivista Italiana di Ornitologia III. p. 85. alapján GHIDINI is bejelentette az adatot.

Kor: 7 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 530 km.

15. A 3393-ast 1914. febr. 17-én *Sparanise* mellett ejtették el Olaszország Caserta tartományában. TEODOSIO LEPORE értesítése SAXLEHNER keserűvíz kiviteli céghez.

Kor: 9 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 760 km.

16. A 3236-os gyűrűjét 1915. nov. 6-án *Possedaria*-ban, *Zara* mellett találták meg. Hogy a madárral mi történt, azt a bejelentő cs. és kir. tengerészeti állomás nem tudta megmondani. Valószínűnek kell tartani, hogy a madár maga hozta ide a gyűrűjét s itt vagy elejtették, vagy levágta valami ragadozó, de természetesen nem lehet tudni, hogy mikor.

Irány: Délnyugat. *Távolság:* 440 km.

17. A 3240-est 1915. január 10-én *Siracusa* mellett lőtték le. A. DE GREGORIO jelentése.

Kor: 11/2 év. *Irány:* Dél-Délnyugat. *Távolság:* 1200 km.

18. A 3402-öst holtan találták 1915. január 5-én Svájcban a *Zug* taván. KAISER GÁSPÁR jelentése.

Kor: 11/2 év. *Irány:* Nyugat. *Távolság:* 760 km.

Az utolsó példány lelőhelye teljesen kiesik abból az átvonulási területből és téli szállásból, amelyet az eddigi kísérletek a velencei-tavi dankasirályokra nézve megállapítottak. Két lehetőséget kell figyelembe venni. Az első szerint ez a példány a Dunán fölfelé vonulva jutott el kézrekerülési helyére, a másik szerint olyan telepről indult el, ahonnan a Rajna mentén vonulnak el a telep lakói. Az első föltevést valamelyest támogatja az a tény, hogy már több ízben egészen Bécs alatt találták meg jelölt sirályainkat, így épen az idei anyagban is vannak erre vonatkozó adataink. Azontúl azonban a Dunán fölfelé még eddig nem fordultak elő. Az is lényeges körülmény, hogy ezek a Dunán fölfelé vonult példányok kivétel nélkül az évi fiatalok voltak, míg a szóban forgó két madár már másodízben vonult el a téli szállásba.

Nézetem szerint sokkal valószínűbb a második föltevés, mely szerint ez a madár nem tért vissza a szülők fészkelési körzetébe, hanem valamelyik olyan fészkelési körzetbe, melyek vonulási körzete a Rajna mentét is magában foglalja. A külföldi jelölési kísérletek tanúsága szerint északi és déli Németország dankasirálytelepeinek lakói egyaránt megfordulnak Svájcban, így tehát a kiindulási vonulási körzet pontos meghatározása lehetetlen. Azt azonban nagyon valószínűnek kell tartanom ennek az adatnak az alapján, hogy a velencei tavi sirályivadék közül

egyik-másik a németországi telepeken fészkel s ezért végtelenül fontos volna éppen ennél a fajnál az öreg fészkelő madarak megjelölése.

A dolog nem is olyan nehéz. Az 1914. tavaszán a már több ízben ismertetett lószórhurkokkal végzett fogási kísérleteim azt mutatták, hogy a dankasirály úgyszólván minden meggondolás és óvatosság nélkül ereszkedik le a fölthurkozott (helyes magyarsággal szólva «*megettörkölt*») fészkekre, azon könnyen megfogódik s fészket a zavarás dacára sem hagyja el. Nagyon fontos eredményeket várok a mi kísérleteinkből is, melyeket a háború után teljes erővel folytatni szándékozom; de természetesen kívánatosak volnának a más telepekről való kiegészítő kísérleti adatok is.

c) Jelöltettek 1914. május és június hónapokban.

19. A 4772-est 1914. július 14-én *Székesfehérvár* mellett a telep tőszomszédságában holtan találták meg.

20. A 4928-ast 1914. aug. 22-én *Hajdudorog* mellett lőtték le.

Kor: 3 hónap. *Irány:* Északkelet. *Távolság:* 225 km.

21. Az 5676-ost 1914. aug. 26-án *Szarvason* ejtették el. DR. WIELAND S. jelentése.

Kor: 3 hónap. *Irány:* Kelet-Délkelet. *Távolság:* 150 km.

22. Az 5885-ös 1914. okt. 8-án *Bécs*-ben került kézre. WENNINGER M. jelentése.

Kor: 4 hónap. *Irány:* Északnyugat. *Távolság:* 200 km.

23. Ugyancsak *Bécs* mellett került kézre a 4876-os is, de közel egy évvel később, 1915. szept. 1-én, DR. SCHLESINGER G., az alsóausztriai tartományi múzeum konzervátorának jelentése.

Kor: 15 hónap. *Irány:* Északnyugat. *Távolság:* 200 km.

24. Az 1338-ast 1915. január 25-én NIES SÁNDOR ejtette el *Maunheim* mellett, a Rajna és Neckar között elterülő szigeten.

Kor: 1½ év. *Irány:* Nyugat-Északnyugat. *Távolság:* 800 km.

A svájci előforduláshoz fűzött fenti következtetéseket ezen adat ellenére is főtartandónak vélem, legalább is addig, a míg a közelebbi adatok egyenesen ellene nem szólnak.

25. Az 5115-ös 1914. dec. 10. körül a *Commacchio* lagunában, egész Európa dankasirályainak gyűjtőmedencéjében lövetett. ALDO SAMARITANO jelentése.

Kor: 6 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 600 km.

26. Az 5588-as 1914. dec. 8-án került kézre, *Riccione*-ban, Olaszországi Forli tartományában. ZANATTA R. jelentése.

Kor: 6 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 600 km.

27. Az 5698-ast 1914. nov. 20-án *Venezia*-ban lőtték, ahonnan már szintén számos sirályunkat jelentették. BLAAS J. lovag jelentése.

Kor: 6 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 530 km.

28. A 10.184-est 1915. január 14-én *Palermo* mellett ejtették el. A. DE GREGORIO jelentése.

Kor: 8 hónap. *Irány:* Dél-Délnyugat. *Távolság:* 1100 km.

29. Az 5354-est 1915. febr. 10-én *Taranto*-ban lőtték le. MARIO CAMBI jelentése.

Kor: 9 hónap. *Irány:* Dél-Délnyugat. *Távolság:* 770 km.

30. Ugyancsak *Taranto*-ban került kézre a 10.196-os is március 31-én. PODMANICZKY H. és BURG G. jelentése.

Kor: 10 hónap. *Irány:* Dél-Délnyugat. *Távolság:* 770 km.

31. A 4952-ös 1915. január 24-én *Brindisi* mellett került kézre. PODMANICZKY H., a római nemzetközi mezőgazdasági intézet osztályfőnökének jelentése.

Kor: 8 hónap. *Irány:* Dél-Délnyugat. *Távolság:* 730 km.

32. Az 5206-ost 1915. március 13-án *Torre* és *Castellamare di Stabia* között a tengerparton lőtték le a firenzei «*Diana*» 1915. évi április havi füzetében levő híradás szerint.

Kor: 10 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 800 km.

33. Az 5928-ast 1914. okt. 20-án *Chotovín* mellett lőtték le, Csehországban a BÁRÓ NÁDHERNY uradalom területén.

Kor: 4 hónap. *Irány:* Északnyugat. *Távolság:* 400 km.

34. Az 5893-ast 1914. nov. 6-án KIRIL LAGILOFF jelentése szerint *Tatar-Pazardjik* mellett Bulgáriában találták.

Kor: 4 hónap. *Irány:* Délkelet. *Távolság:* 720 km.

Ebben a sorozatban is vannak új adataink. A csehországi példány kezdetben valószínűleg a Bécs felé vezető uton haladt s későbbben a Morva mentén került az elejtési helyére. Teljesen új a bolgár előfordulás. Ezt a példányt valószínűleg a Morava térítette le a szülőök vonulási körzetéből. Első eset, hogy a velencei-tavi sirályok közül valamelyik ennyire délkeletre vetődött volna. Úgy látszik, csakugyan vannak «*el-tévedt vándorok*».

II. A bodrogszerdahelyi dankasirályok.

a) Jelöltettek 1913. június 23-án

35. A 4593-as hulláját 1914 március 20-ika körül már meglehetősen fölsozlott állapotban a *Sajó-Tisza-torkolatnál* találta TISZKA L.

Kor: 10 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 75 km.

Ez a példány is a szülőtelep vonulási körzetébe tért vissza, tehát megvan az analogia a velencei-tavi sirályoknál tapasztalt jelenséghez.

36. A 4572-es 1913. dec. 28-ika táján *Korfu*-szigetén került kézre. MAVROUDI T. jelentése.

Kor: 7 hónap. *Irány:* Dél. *Távolság:* 1000 km.

37. A 4565-ös 1914. febr. 22-én *Monfalcone* mellett került kézre. MACORIN G. jelentése.

Kor: 9 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 680 km.

38. A 4701-est 1914. március 30-án *Bologna* mellett ejtették el. VALERIO M. jelentése.

Kor: 10 hónap. *Irány:* Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 930 km.

39. A 4516-os 1915. január 30-án került kézre *Taranto*-ban. «Diana» 1915. évi február havi füzet.

Kor: 20 hónap. *Irány:* Dél-Délnyugat. *Távolság:* 960.

b) *Jelöltetett 1914. június 22-én.*

40. A 10.304-est élve elfogta, de ismét szabadon bocsátotta PAVLIK J. tartalékos kormánymester Ő FELSÉGE «*Orjen*» torpedózuzóján 1915. február 6-án *Sebenico*-ban.

Kor: 9 hónap. *Irány:* Dél-Délnyugat. *Távolság:* 450 km.

A fenti adatok teljes bizonyítékot nyújtanak arra nézve, hogy a Magyarország északkeleti részében honos dankasirályok ugyanazokon az utakon ugyanazokat a téli szállásokat keresik föl, mint a velencei-tavon fészkelők, tehát a két telep ugyanabba a *vonulási körzetbe* tartozik.

III. A hirnsentavi — csehországi, elbamenti — dankasirályok.

a) KURT LOOS *jelölései 1912. május és június hónapokban.*

41. A 2665-öst holtan találták 1914. tavaszán *Böhmisch-Leipa* mellett, vagyis a telep tőszomszédságában. A bejelentő SCHUBERT H. egyúttal arról is hírt adott, hogy *Drum* községben (szintén a telep közvetlen szomszédságában) az eke nyomán gyülekező sirályok között három gyűrűset figyeltek meg. A konkrét esetből egészen bizonyos, hogy egy kétéves példány visszatért a szülőtelepre s így a többiről is valószínű, hogy a hirnsentavi sirályivadékból valók.

42. A 2200-ast holtan találták magán a hirnseni tavon 1914. július 13-án. Ennek a példánynak korát illetőleg kételyek merültek föl, mert a bejelentő HEGENBARTH O. szerint a madár 1913. évi fióka volt (a tollazata alapján), míg törzskönyvünk adatai szerint KURT LOOS még 1912-ben jelölte volna ezt a példányt. A zavar onnan van, hogy a 2200-as szám nálunk egyáltalában nincs bevezetve s így csak sejthető, hogy ez a példány is akkor kapta a gyűrűt, mikor a 2100-as sorozat lett elhasználva, vagyis 1912. június 3-án. Nem valószínű azonban, hogy még a harmadik életévében is a fiatalkori tollazatát viselje a madár s így valahol tévedésnek kell lennie, vagy a jelölés időpontjában, vagy a bejelentő állításában.

43. A 2613-ast 1915. június havában *Königswald*-ban lőtték le, Bodenbach mellett, Csehország északi részében. PAUL F. jelentése.

Kor: 3 év. *Irány:* Északnyugat. *Távolság:* 40 km.

Ezt a példányt kétségtelenül fészkelőnek kell tartani s valószínű, hogy nem magán a szülőtelepen, hanem a Bodenbach körül

levő kisebb telepek valamelyikében költött. MICHEL Gy.-nak az «*Aquila*» XVII. évf. 275. lapján levő közleménye szerint Bodenbach környékén vannak dankasirálytelepek.

Nagyon fontos tény, hogy ezek a példányok is kivétel nélkül abba a fészkelési körzetbe tértek vissza, amelybe a szülőtelep is tartozik.

44. A 2617-est 1913. dec. 5-én lőtték le *Floirac* mellett, Franciaország Charente Inferieure tartományában, a Gironde torkolatánál. A *Le Chasseur Français* 1914 p. 12 alapján MATTHEY DUPRAZ jelentette be az adatot.

Kor: 19 hónap. *Irány:* Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 1290 km.

45. A 2175-öst holtan találták 1914. július 20-án a *Weser* folyó torkolatánál. TIEDEMANN K. jelentése.

Kor: 2 év. *Irány:* Északnyugat. *Távolság:* 530 km.

46. A 2607-est 1914. január 15-én *Rotterdam* mellett lőtték le. MEUDT A. jelentése.

Kor: 20 hónap. *Irány:* Nyugat. *Távolság:* 720 km.

Az utóbbi három példány közül kettő a rendes téli szállásban került kézre, míg a harmadik adat nyári előfordulásra vonatkozik. A hely és időpont alapján a legnagyobb fokban valószínű, hogy ez a példány is a szülőtelepről indult s így ebben az esetben is kimondhatjuk a vonulási körzet megtartásáról szóló törvényszerűséget.

b) KURT LOOS 1913. évi május és június havi jelölései.

47. A 3528-as 1913. szept. végén *Boulogne* mellett került kézre. DR. BOMMIER jelentése, úgyszintén a «*St. Hubert Club Illustrée*» 1914. évi január havi füzetének híradása.

Kor: 4 hónap. *Irány:* Nyugat. *Távolság:* 920 km.

48. A 177-es 1913. okt. körül *Schiedam* mellett, Hollandiában lövett. W. WETSTEIJN jelentése.

Kor: 5 hónap. *Irány:* Nyugat. *Távolság:* 740 km.

49. A 3562-es 1913. október 15-én *Kings-Lynn* mellett lövett. DR. JACKSON jelentése.

Kor: 5 hónap. *Irány:* Nyugat-Északnyugat. *Távolság:* 1030 km.

Az első példány, amely Angliában került kézre.

50. A 3506-ost 1913. nov. 24-én *Dunkirchen* mellett ejtették el. CABELING L. jelentése.

Kor: 6 hónap. *Irány:* Nyugat. *Távolság:* 870 km.

51. A 3587-es 1913. nov. 1-én *Antwerpen* mellett került kézre. FRANCOIS VAN DE WYNGAERT jelentése.

Kor: 6 hónap. *Irány:* Nyugat. *Távolság:* 720 km.

52. A 245-öst 1913. dec. 30-án *Dieppe* mellett lőtték le. GODEFROY H. jelentése.

Kor: 7 hónap. *Irány:* Nyugat. *Távolság:* 980 km.

53. A 3592-est 1914. január 23-án *Ile Saint Denis* mellett, Franciaország Seine tartományában lőtték le. GERMAINE H. jelentése.

Kor: 8 hónap. *Irány:* Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 920 km.

54. A 3600-ast 1914. január 20-án *Bordeaux* mellett ejtették el. DIEZ V., KEHRIG H. és MAVLEY BENDALL jelentései.

Kor: 8 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 1320 km.

55. A 3545-öst 1914. január 26-án a *Phare de la Coubre*, a Gironde torkolatánál ejtették el. Mad. CANTIN jelentése.

Kor: 8 hónap. *Irány:* Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 1300 km.

56. A 248-as hálóban fogódott meg 1913. január 26-án *La Rochelle* mellett, az Atlanti-Óceán partján. PORTÈRES G. jelentése a *Le Chasseur Français* 1914. évf. 159. lapján.

Kor: 8 hónap. *Irány:* Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 1280 km.

57. A 3504-est 1914. január 24-én *Redon* mellett Franciaország Ile et Vilaine tartományában ejtették el. Vicomte JEAN DE CHANTERAC jelentése.

Kor: 8 hónap. *Irány:* Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 1270 km.

58. A 3595-ös 1914. március 19-én lővetett le *Ingrandes sur Loire* mellett, Franciaország Maine et Loire tartományában. AGOULON P. jelentése.

Kor: 10 hónap. *Irány:* Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 1170 km.

59. A 3550. számú példányt 1914. március elején *Marseille* vidékén *Salin le Girand* mellett, a *Taramant* világítótoronynál lőtték le. MERLE LOUIS jelentése.

Kor: 10 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 1080 km.

60. A 3571-est 1914. június 25-ike táján élve elfogták Spanyolországban, *Valencia* mellett. MIFSUD E. jelentése.

Kor: 1 év. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 1720 km.

Az 59-es számú példány kivételével valamennyi a hirsentavi danksírályok rendes átvonulási területein és téli szállásain került kézre s ennek alapján megállapítható, hogy a rendes fészkelési körzetből elindult példányok túlnyomó nagyrészen megmaradnak a rendes csapáson, vagyis a telepet jellemző vonulási körzetben. Mindössze a téli szállás kisebbfokú kibővítését jelenti az angol előfordulás, de ez nem jelenti a rendes csapás elhagyását. Egészen más elbírálás alá esik a Valenciában kézrekerült példány, nem is annyira a hely, mint inkább az időpont miatt. Pozitívet azonban erről a példányról egyelőre még nem lehet mondani, meg kell várni az esetleges további adatokat, szinguláris jelenségről van-e szó, mondjuk eltévedt madárról, vagy nem.

3. Bibic.

Vanellus vanellus (L.)

A legteljesebb eredményeket ígérő fajunk, mert belőle úgy fiókákat, mint fészkelő öreg madarakat is elegendő nagy számban tudunk jelölni. Csak egy hiányt kellene még pótolni, t. i. a jelölést nem csak Ürbő pusztán kellene végezni, hanem az ország egyéb alkalmas vidékein is, amit meg is teszünk, ha a háború befejeződik.

A téli szállást az eddigi eredmények alapján még nem lehet teljes pontossággal megállapítani; úgy látszik, hogy függ a mindenkori tél klimatikus viszonyaitól. Enyhébb időjárás alkalmával a Pó-síkságon telelnek, hidegebb tél idején átmennek Franciaországba és még tovább Spanyolországba.

Feltűnő jelenség, hogy az átvonulási terület még teljesen ismeretlen. Az Olaszországba vezető úton eddig még egyetlen példány se került kézre, amiért is nem épen megokolatlan az a föltevés, hogy bibiceink egy hajtásra teszik meg az Ürbőből Olaszországba vivő légvonalban körülbelül 600 kilométeres utat.

Megjegyzendő ennél a fajnál még az a körülmény is, hogy a téli szálláson jóval több öreg madár kerül kézre, mint fióka, habár a fiókák nagyobb számban lesznek megjelölve, mint az öregek. Eddig általában az a fölfogás uralkodott, hogy a fiókák pusztulási arányszáma nagyobb, mint az úgynevezett «tapasztaltabb» öregeké.

A *fiókák fészkelesére*, sajnos, az idei adatok között se akad még minden kétséget kizáró eredmény. A fészkekről fogott öreg madarak visszatérése az immár három év óta folyó munkálatok révén kétségtelenül meg van állapítva, de fiókakorban jelölt madarat, mint fészkelőt eddig még nem sikerült találni. Pedig nagyon valószínű, hogy ezek letelepednek a szülőföldön. Bizonyítja ezt a Fertő-tónál jelölt fióka, amely 4 éves korában s oly időben lövetett le a jelölés helyén, hogy a fészkelést föltétlenül biztosnak kell tekinteni. Tán már a legközelebbi jelölési időszak meghozza erre nézve is a döntést.

A beérkezett adatokat két csoportban közlöm. Először jönnek azok, amelyek a fészkelési területre való visszatérésre vonatkoznak, azután a telelésről szólók. Átvonulási adatok, mint már említettem, nincsenek. Az egy fertőtavi példányon kívül a többit mind *Ürbő* pusztán jelöltem.

Első csoport: visszatérés a jelölés környékére.

1. Fióka; jelöltem 1911. június 25-én 2001-es számú gyűrűvel, Illmicen a Fertő-tava mellett; elejtette 1915. június 3-án KILLIAN M. ugyanott. A példány kora tehát 4 év s ezért biztosra kell venni, hogy az elejtés helyén fészkelte.

2—5. Fészkekről fogott öreg madarak; jelöltettek 1912. május 18., április 21., április 26. és május 4-én 2062., 2309., 2333. és 2353. számú gyűrűkkel; újból fészkekről fogattak pontosan a jelölés helyén, vagyis a régi fészkek helyén — közelítőleg 400 □-méternyi területen belül — 1914. április 18., május 26. és április 19-én.

Második csoport: a téli szálláson talált példányok.

6. Fészkekről fogatott 1912. április 26-án; gyűrűszám: 2338.; a Le St. Hubert Club Illustrée 1914. évf. p. 20 szerint elejtették 1913. dec. 15-én *Chalon sur Saone* mellett.

Irány: Nyugat. *Távolság:* 1050 km.

Az adatot BURG G. közbenjöttével GHIDINI A. közölte.

7. Fészkekről fogatott 1912. május 18-án; gyűrűszám: 2382.; elejtett 1914. febr. 23-án *Serracapriola* mellett, Olaszország Foggia tartományában. FRATELI DE MARZIO jelentése. A 2382-es gyűrűvel jelölt példány az «*Aquila*» XX. évf. 445. lapja szerint már egyszer be lett jelentve. Minthogy azonban a 2382-es gyűrű ez alkalommal be is küldetett, csak az az eset lehetséges, hogy a számok hasonlósága miatt akkor a 2332-es lett bejelentve. Ez a szám tehát az idézett helyen ilyen értelemben helyesbítendő. A 2332-es számú példány jelölési adatai ugyanazok, mint a 2382-eséi.

Irány: Délnyugat. *Távolság:* 680 km.

Úgy látszik, hogy a Po-síkságtól kezdve nyugat felé haladó főútvonalból egy kevésbé frequentált mellék-útvonal leágazik déli Olaszországba s ez a példány is ennek a mentén került kézre.

8. Fészkekről fogatott 1912. május 4-én; gyűrűszám 2345.; 19 jelöletlen példánnyal együtt elfogta MILHE J. 1914. nov. 21-én *Monteux*-ben Franciaország Vaucluse tartományában.

Irány: Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 1170 km.

9. Fészkekről fogatott 1912. május 25-én; gyűrűszám: 2093.; elejtette LUIGI MANNATI 1913. dec. 20-án *Crema* mellett, Olaszország Cremona tartományában.

Irány: Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 780 km.

10. Fészkekről fogatott 1912. április 21-én; gyűrűszám: 2311.; elejtette E. SCHILLINGS 1914. okt. 11-én *Almenara* mellett, Spanyolország keleti partvidékén, Castellon tartományban.

Irány: Délnyugat. *Távolság:* 1800 km.

11. Fészkekről fogatott 1912. június 1-én, jelöltetett 2416-os gyűrűvel, kézrekerült 1915. január első felében *Marsiliana* mellett, Olaszország Toscana tartományában a *Maremme* parton. Conte PELLI FABBRONI jelentése.

Irány: Délnyugat. *Távolság:* 800 km.

12. Fészkeről fogatott 1913. május 15-én, jelöltetett 2510. számú gyűrűvel. Elejtette GIUSEPPE CASTIONI 1914. február 20-ika körül *Gazza* mellett, Sanguinetto közelében, Olaszország Verona tartományában.

Irány: Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 680 km.

13. Fészkeről fogatott 1913. május 15-én, jelöltetett 3004-es gyűrűvel; elejtette GIUDICE DELFINO 1913. dec. 14-én *Cavatigozzi* mellett, Olaszország Cremona tartományában.

Irány: Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 770 km.

14. Fészkeről fogatott 1913. május 15-én, jelöltetett 2507-es számú gyűrűvel; elejtette GUIDO NOLLI 1913. dec. 23-án Olaszország Cremona tartományában, *Olmeneta* mellett.

Irány: Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 780 km.

15. Fióka, jelöltetett 1913. június 5-én 3074-es számú gyűrűvel; elejtette PAOLO GINORI CONTI 1913. nov. 28-án *Vada* mellett, Olaszország Pisa tartományában.

Kor: 6 hónap. *Irány:* Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 720 km.

16. Fióka, jelöltetett 1913. június 13-án 3079-es gyűrűvel; elejtette DR. ANTONIO BARBÉRA 1913. december végén *Gabionetta* mellett, Olaszország Cremona tartományában.

Kor: 7 hónap. *Irány:* Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 720 km.

17. Fészkeről fogatott 1914. május 9-én, jelöltetett 5760-as gyűrűvel; elejtették 1914. dec. 28-án *Serravallo* a *Po* mellett, Mantovától 30 km.-nyire. SILVIO TASSAN jelentése.

Irány: Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 700 km.

4. Vöröslábu cankó.

Totanus totanus (L.)

Ezidén elsőizben kaptunk erre a fajra vonatkozó nagyobb vizsgálati anyagot, amelynek alapján vonulásának egyes fontosabb részletei máris tisztázhatók. Elsősorban *ennél a fajnál is beigazolódott a régi fészkelő helyre, vagyis a hazájába való visszatérés. Az átvonulási terület, az eddigi adatok szerint, az Adriai-tenger mindkét partvidéke.* Biztosan meghatározott téli szállásnak egyelőre csak Tunisz vehető, bár a Kréta-szigetén való előfordulás alapján bizonyára Egyiptom és Tripolisz is téli szállást nyújtanak ennek a fajnak. Mint a bibicnél, úgy itt is nagyon föltűnő az a jelenség, hogy az öreg madarak aránytalanul nagyobb pusztulási számot adnak, mint a fiókák.

Az alább közlendő adatokra nézve megjegyzendő, hogy valamennyi példány *Ürbön* jelöltetett. Az adatokat, mint a bibicnél, két csoportban közlöm.

I. csoport. A fészkelő területre visszatért példányok.

1. A 78-as gyűrűvel jelölt, 1912. május 26-án fészkeről fogott példányt 1914. május 2-án újból fészkeről fogtam, az eredeti fészketől kb. 10 km.-nyi távolságban.

2. A 159-es gyűrűvel jelölt, 1913. május 15-én fészkeről fogott példányt 1914. május 26-án a jelölési hely közvetlen környékén újból fészkeről fogtam.

3. A 199-es gyűrűvel jelölt 1913. május 15-én fészkeről fogott madarat THÉLAZ SÁNDOR 1914. május 27-én elejtette *Vecsés*-en, a jelölési helytől 35 kilométernyi távolságban. A bejelentő szerint ez a faj az elejtés helyén nem fészkel. Valószínű, hogy ez a példány is visszatért a régi fészkelő helyére, ahonnan csak időlegesen elkalandozott.

II. csoport. Az átvonulási területen és a téli szálláson talált példányok.

4. Fészkeről fogatott 1912. május 11-én s a 66-os gyűrűt kapta; elejtette 1914. február elején JULIUS MEHEMEDBASIC *Stolac* mellett, az *Uttovo blato* tavon Hercegovinában. Bejelentő FORAMITTI főhadnagy, aki a madarat is megküldte.

Irány: Dél-Délnyugat. *Távolság*: 500 km.

Tekintettel arra, hogy ez a faj néha nálunk is kitelel, nem valószínűtlen, hogy ez a példány a Narenta torkolat környékén töltötte a telet.

5. Fészkeről fogatott 1913. május 15-én s a 196-os gyűrűt kapta; elejtette 1914. március 9-én *Veneziá*-ban GIVACHINO VELLUTI.

Irány: Délnyugat. *Távolság*: 580 km.

Ez a példány valószínűleg már a visszavonulási úton került kézre.

6. Fészkeről fogatott 1913. május 15-én s a 198-as gyűrűt kapta; elejtette 1914. február 26-án ALI BEN RAHOUMA *Radés* mellett, *Tunis* közelében. A cs. és kir. osztrák-magyar főkonzulátusi hivatal nem elégedett meg az eset bejelentésével, hanem megszerezte a madarat is, preparáltatta és dokumentumként az intézetnek megküldötte. Nem mulaszt-hatjuk el, hogy főkonzulátusi hivatalunknak ezért a messzemenő előzenyességéért ezen a helyen is hálás köszönetet ne mondjunk. Magát az esetet különben P. BÉDÉ sfaxi levelező tagunk is bejelentette.

Irány: Délnyugat. *Távolság*: 1400 km.

Az előfordulás időpontja szerint ez a példány itt a téli szállásban tartózkodott.

7. Fióka; jelöltetett 1913. május 22-én 184. számú gyűrűvel; elejtették 1913. dec. 11-én a *Sfax* mellett levő mocsarakban Tunisban. P. BÉDÉ és MATTHEY DUPRAZ jelentései.

Kor: 7 hónap. *Irány*: Délnyugat. *Távolság*: 1570 km.

Ez a példány is a téli szálláson lövetett.

8. Fióka; jelöltetett 1914. május 25-én 218-as gyűrűvel elejtették 1914. nov. 15-én *Canea* mellett, Kréta szigetén. Ezt az értékes adatot canei konzulátusi hivatalunk hozta tudomásunkra.

Kor: 6 hónap. *Irány:* Dél-Délkelet. *Távolság:* 1360 km.

Kérdés marad, vajjon ez a példány még átvonulóban tartózkodott-e itt vagy már a téli szállásban? Az időpontot tekintve, inkább átvonulásról lehet szó, mert ez a faj elég későn szokott tőlünk elvonulni. További adatok erről a vidékről természetesen épen olyan érdekesek, mint értékesek volnának.

5. Borzas cankó.

Pavoncella pugnax (L.)

Ebből a fajból mindezekig csak ez az egyetlen példányunk került kézre és pedig valószínűleg az átvonulási területen, a visszavonulás alkalmával. Jelöltem pedig ezt a példányt mint fiókát 1914. május 25-én *Ürbő* pusztán 6286. számú gyűrűvel; elejtette GAETANO CARLO 1915. március 31-én *Bondeno* mellett, Olaszország Ferrara tartományában.

Kor: 10 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 650 km.

6. Nagy goda.

Limosa limosa (L.)

Ebből a fajból is vegyesen jelölünk fészekről fogott öreg madarakat és fiókákat. Eddigélé csak a «*hazába*» való visszatérést sikerült két esetben bebizonyítani, amihez az idei anyag két újabb bizonyítékot szolgáltat, de ez idén végre a tengerentúlról is kaptunk egy adatot. Ez a régen várt adat azonban következtetések levonására nem nagyon alkalmas, mert fészekről fogott példány április 23-án került kézre, tehát abban az időben, amikor társai már régóta hazaérkeztek és már fészkelnek. Talán sérült vagy beteg példány volt, mely nem merete megkockáztatni az utat a tengeren át. Ettől eltekintve azonban mégis értékes az adat, mert megadja az eddigélé nélkülözött útmutatást, hogy hol kell keresnünk a nálunk honos godák átvonulási területeit és téli szállását.

Valamennyi példány *Ürbő* pusztán jelöltetett.

1. Fészekről fogatott 1913. május 15-én s kapta a 2526. számú gyűrűt; pontosan a jelölési hely környékében újból fészekről fogtam 1914. április 26-án.

2. Fészekről fogatott 1913. május 15-én s kapta a 3003-as számú gyűrűt; régi fészke környékén újból fészekről fogtam 1914. máj. 16-án.

3. Fészekről fogtam 1912. május 4-én s jelöltem 2348. számú gyűrűvel; holtan találták (nekirepült a sürgönydrótnak) a *Fezzara*-tó mellett,

Algeria Constantine tartományában 1914. április 20-ika táján. A Le Chasseur Français 1914 p. 372 híradása.

Irány: Délnyugat. *Távolság:* 1500 km.

7. Széki lile.

Charadrius alexandrinus L.

Erre a fajra vonatkozó első adatunk azt bizonyítja, hogy a *széki lile is visszatér a régi fészkelő helyére*. Az 1914. május 9-én az *Ürbő*-vel szomszédos *Szunyog* puszta székesein fészkeről fogott példányt 1915. június 6-án ugyanott elejtette NATTÁN ALADÁR. Az előfordulás idejét és helyét tekintve, kétség se férhet hozzá, hogy a madár a régi fészkelő területére tért vissza.

8. Közép sárszalonka.

Gallinago gallinago (L.)

Ennek a fajnak a vonulási viszonyai különösen a vadászörök nagyfokú érdeklődésére tarthatnak igényt, de viszont nem kevésbé érdekelhetik az ornithologust is, főleg pedig azért, mert a Magyarországon fészkelők a faj legdélibb fekvésű fészkelő zónájában vannak. Jelentősebb eredményeket még azért is várhatunk ennél a fajnál, mert módunkban van fészkeről fogott öreg madarakat és fiókákat is jelölni.

Az első esztendő jelölései valóban igazolják is a várakozást, amennyiben az összesen 5 jelölt példány közül kettő még ugyanabban az esztendőben került kézre és pedig egy fészkeről fogott madár és annak a fia. Az időpontot tekintve, mind a két madár a téli szállásban tartózkodott, még pedig sajátságos viszonylatban, mert az anyamadár korábban volt a téli tanyán és délebbre is ment, mint a fia, amely akkor indult első útjára. A két hely légvonalban 700 kilométernyire fekszik egymástól, majdnem egyenesen déli irányban. Az együttevve rendkívül érdekes két eset azt látszik bizonyítani, hogy ennél a fajnál a család összetartása az elvonulás idején már megszűnt — valószínűleg már előbb is.

Annyi kétségtelen, hogy jelölési kísérletekhez nagyon hálás ez a faj, amelyet épen ezért a lehetőség szerint fölkarolunk majd, ha ennek újra itt lesz az ideje.

1. Fészkeről fogtam 1913. május 29-én *Ürbő* pusztán s kapta a 106-os gyűrűt; lelőtte GIORGIO SAVELLI 1913. dec. 2-án *Pizzo di Calabria* mellett, Olaszország legdélibb csücskében. A budapesti vadásztársasághoz intézett híradást PÁLMAI ANDOR titkár úr juttatta intézetünkhöz.

Irány: Dél-Délnyugat. *Távolság:* 1000 km.

2. Előbbi fia, mely 1913. június 5-én kapta a 3611-es gyűrűt; eljettette ALZANI F. 1913. dec. havában, *Persiceto* mellett, *Bologna* közelében. A Rivista Italiana di Ornitologia VII. p. 86. híradása, melyet GHIDINI A. is volt szíves velünk közölni.

Kor: 7 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 700 km.

9. Erdei szalonka.

Scolopax rusticola L.

Hogy milyen nagyszerű eredményekkel járhatna az erdei szalonka nagyobb méretekből keresztülvitt jelölése, arról beszédes tanúságot szolgáltat az a tény, hogy SCHOUPA H. *Milleschau*-ban, Csehország északi részében az 1913. évben mindössze csak 3 fiókat jelölt, de ezek közül mindjárt az első évben már kettő került kézre. Az egyik a jelölési helytől csekély távolságra (l. az előző évi jelentést), a másik pedig, amely 1913. június 11-én az 1489-es gyűrűvel lett megjelölve, FINIDORI FÉLIX jelentése szerint valószínűleg a téli szálláson *Korzika* szigetén, *Bicchisano* helység mellett 1914. január 4-én.

Kor: 7 hónap. *Irány:* Dél-Délnyugat. *Távolság:* 1000 km.

Ez a szép eredmény nagyon is alkalmas lehetne arra, hogy a jelölés nehézségei dacára is munkatársainkat e fajnak minél nagyobb számban való jelölésére lelkesítse.

10. Kormos szerkő.

Hydrochelidon nigra L.

Azon fajaink közé tartozik, amelyek aránylag igen kevés eredményt adnak, dacára annak, hogy úgy fészekről fogott öreg madarakat, mint fiókákat is évről-évre elég nagy számban tudunk jelölni. Eddigélé csak egy példányról kaptunk hírt, mely Franciaország déli részében került kézre. A második példányt, mely fióka korában 1912. június havában a velencei-tavon jelöltett 914-es gyűrűvel, STANOJEVIC S BÓZSÓ ejtette el 1914. június 29-én *Kúnshentmiklós*-on az úgynevezett «Lapos rét»-en, ahol ez a madárfaj, saját megfigyelésem szerint, évenként fészkelni szokott.

Kor: 2 év. *Irány:* Kelet-Délkelet. *Távolság:* 45 km.

Biztosra kell venni, hogy ez a madár az elejtés helyén fészkel s ezzel azt a nagyjelentőségű eredményt kapjuk, hogy a telepesen fészkelő madárfajoknál az egyes telepeken született fiókák részben más telepeken települnek meg fészkelés céljából. A dankasirályról, valamint az üstökös gémről ez a tény már régebben ismeretes. Minthogy módomban lesz több telepen fészekről fogni és továbbra is nagyobb számban fiókákat is jelölni ebből a fajból, azért reményem van arra, hogy ez a faj még

lényegesen gyarapítja majd a telepesen fészkelő madárfajok vonulási és diszlokációs viszonyaira vonatkozó ismereteinket. Megjegyzendő, hogy az öreg madarak a lószörből készült törkökben könnyen megfogódnak, még pedig gyakran egy órai időn belül úgy a hím, mint a nőtény, fészüket pedig még többszörös lefogatás után sem hagyják el.

11. Szárca.

Fulica atra L.

A hálásabb fajokhoz tartozik, melynél meglehetősen magas a kézrekerültek százalékaránya. Az 1913. év folyamán jelölt 34 példányból eddig 7 került kézre, és pedig 4 a jelölés helyén (három 1913. szept. 28-án, a negyedik 1913. dec. 1-én), három pedig Olaszországban, az átvonulási területen, illetőleg a téli szálláson. Az adatok egy részét már a múlt évi jelentésben közöltem. Idei adataink, melyekre nézve megjegyzendő, hogy valamennyi példány fióka korábban 1913. június 3-án és 4-én a velencei tavon lett megjelölve, a következők:

1. A 3294-es számú 1913. dec. 1-én a jelölés helyén lövetett, tehát abban az időben, amikor egyivású társai már Olaszország vizein jártak. Tóbiró NAGY GYÖRGY jelentése.

2. A 3049-est 1913. nov. 15-én *Livorno* mellett, a Stagno mocsaraiban ejtették el. A livornoi cs. és kir. osztrák-magyar konzulátusi hivatal jelentése.

Kor: 6 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 770 km.

3. A 3298-ast 1914. február 8-án *Livorno* közelében *San Vincenzo*-nál ejtette el UMBERTO BENVENUTO.

Kor: 9 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 770 km.

4. A 3046-os számút 1913. nov. 24-én *Lesina* mellett ejtették el, Olaszország Foggia tartományában. MICHELE COLOZZI jelentése.

Kor: 6 hónap. *Irány:* Dél-Délnyugat. *Távolság:* 640 km.

Az elejtési helyek eloszlása arra mutat, hogy a szárca mintegy középhelyet foglal el a délnyugati és a nyugati csoport között, azzal a lényeges különbséggel azonban, hogy a szárca Olaszországból nem megy tovább, hanem annak tengerparti lagunáiban és mocsaraiban tölti a telet. Lényegében természetesen a délnyugati főcsoportozáshoz számítandó.

12. Kis kócsag.

Ardea garzetta L.

Első adatunk erről a teljes pusztulása felé közeledő fajunkról s valóban szerencsének mondható, hogy a jelölt példányok csekély száma dacára is sikerült megrögzíteni kis kócsagjaink téli szállását.

Az 1912. június 16-án az Obedszka barában megjelölt 13 fióka közül a 486-os számút 1914. január második felében *Közép-Nigériában*, a *Dhebo*-tavánál ejtették el. SIMON N. híradása a *Le Chasseur Français* 1914. évf. 515. lapján.

Kor: 1³/₄ év. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 3800 km.

Adatunk tanúsága szerint kis kócsagunk bakcsóink és üstökös gémeink társaságában a Szaharán túl, Nigéria mocsarain tölti a telet.

13. Üstökös gém.

Ardea ralloides SCOP.

Az üstökös gém vonulási viszonyairól az idei anyag is igen értékes adatokat szolgáltatott. Ennél a fajnál is fönnáll a telepesen fészkelő madaraknál megnyilvánult az a törvényszerűség, hogy a fiókák nemcsak a szülőtelepen, hanem ettől sokszor messzire eső telepeken fészkelnek. Már az 1911. évi jelentésben említettem egy idevágó esetet, amikor az Obedszka barában jelölt üstökös gém harmadéves korában Lompalánkán, Bulgáriában került kézre a fészkelés ideje alatt. (*Aquila* XVIII.; p. 348.) Ez idén egy 5 éves példány szintén a fészkelési idő alatt s olyan területen került kézre, amelyen fészkelése nagyon valószínű.

A téli szállás, valamint az átvonulási területek kérdése már nagy vonásokban tisztázva van. Valóban meglepő, hogy az üstökös gém vonulási viszonyai mily nagy fokban váltak ismertekké a jelölési kísérletek révén s csak egy akadálya van a teljes megoldásnak: nem lehet rendszeresen fészkeikről lefogni az öreg madarakat s ennek alapján minden részletében tanulmányozni és tisztázni a kérdést. De ettől eltekintve, a meglévő eredmények annál öröndetesebbek, mert hiszen tudvalevő, hogy a gémeik a pusztuló madarak jegyzékén vannak s hovatovább mind jobban kiszorulnak hazánk területéről, aminek az lesz a természetes következménye, hogy vonulási viszonyaik majd jelentékenyen megváltoznak. Az üstökös gémnél még tán sikerült az ősi vonulási viszonyokat megismerni és a jövő kutatások számára megőrizni.

Idei adataink a következők:

1. Fióka; jelöltem 1909. június 15-én 844. számú gyűrűvel a *kisbalatoni* gémtelenen; elejtették 1915. május elején a *dunabölkényi* árterületén, Bács-Bodrogmegyében. MAJERSZKY I. megfigyelőnk jelentése.

A dunabölkényi árterület azoknak a dunai szigeteknek a közelében fekszik, amelyeken SCHWEPPEBURG báró adatai szerint (*Journal f. Ornith.* 1915 évf. p. 86) kisebb üstökös gém- és bakcsó-telepek vannak. Ezért és az időpontot tekintve is nem valószínűtlen az a föltevés, hogy ez a példány az itt fészkelőkhöz tartozott. Az üstökös gém vonulási ideje

főleg április, míg májusban már a fészkelő telep környékény tanyáznak. Különösen áll ez az öreg ivarérett példányokra.

Kor: 5 év. *Irány:* Délkelet. *Távolság:* 210 km.

2. Fióka; jelöltem 1912. július 11-én *Ujvidék*-en a 188. számú gyűrűvel; lövetett *Bologna* mellett 1913. aug. havában. BORGOGNA A. jelentése a nápolyi «*Diana*» híradása nyomán.

Kor: 1 év. *Irány:* Nyugat. *Távolság:* 680 km.

Ennek a példánynak az elindulási pontja természetesen már nem ismeretes, de az elejtés helye a Magyarországból a téli szállásba vonuló üstökös gémeke útvonalában fekszik.

3. Fióka; jelöltem 1912. június 17-én az *Obedszka bará*-ban 702. számú gyűrűvel. Lövetett 1914. első felében *Soliman* és *Kerbous* között a tengerparton, *Tunis* közelében. Le Chasseur Français 1914. p. 515.

Kor: 2 év. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 1200 km.

Az elejtés pontos dátuma ismeretlen, de minthogy a hely üstökös gémeink útvonalán fekszik, valószínű, hogy a tavaszi visszavonulás idején történt az elejtés.

4. Fióka; jelöltem 1912. június 16-án szintén az *Obedszka bará*-ban, 548-as gyűrűvel; elejtette FILIPPO LA GRASSA 1914. április 20-án a Belice folyó torkolatánál *Selinunte* mellett, Szicília szigetén, Trapani tartományban. FRANCESCO VENEZIA jelentése.

Kor: 1³/₄ év. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 900 km.

5. Fióka; jelöltem 1912. július 11-én *Ujvidék*-en 61-es számú gyűrűvel; elejtette E. A. BRACKENBURY 1914. március havában *Argungu* mellett, *Nigéria*-ban. A bejelentő szerint az elejtés helyén ez a madár közönséges.

Kor: 1³/₄ év. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 3860 km.

Ez a példány kétségtelenül a téli szálláson került kézre s már a második, amely Nigériában telet. Ugyanitt teletnek a vele együtt fészkelő kis kócsag és bakcsó is. Ez tehát olyan terület, ahová már a siker biztos reményében tehetne kirándulást, aki gyűrűs madarainkat a téli szállásukban föl akarná keresni.

14. Bakcsó.

Nycticorax nycticorax (L.)

Szintén a hálásabb fajokhoz tartozik, elég magas kézrekerülési százalékot ad, vonulása tehát szintén már eléggé ismeretes. Az idei anyag is lényegesen gyarapítja a bakcsó vonulási viszonyairól szóló tudásunkat, különösen a téli szállásra vonatkozólag. Eddig a legdélibb előfordulási hely Málta-szigete volt, az idei adatok szerint ez a faj is Nigériáig vonul, ahol a mi telünk ideje alatt meglehetősen közönséges.

A különböző bakcsó-telepek lakói nagyjában ugyanazokat az útvonalakat használják és ugyanazokat a téli szállásokat keresik föl, tehát úgy látszik *Magyarország egész területe a bakcsó vonulására nézve egy és ugyanazt a fészkelési körzetet alkotja, amelybe a fészkelési idő alatt visszatérnek a fiókák is*. Az idevágó eddigi adatok szerint a fiókák nemcsak a fajnak magyarországi fészkelési körzetébe térnek vissza, hanem lehetőleg a szülőtelep legközelebbi környékére, sok esetben magára a szülőtelepre, ahol valószínűleg fészkelnek is. Az eddigi szép eredményeket tekintve, kétszeresen sajnálatos dolog, hogy ebből a fajból nem foghatók le a fészkekről az öreg madarak, mert már csak az ily módon szerezhető adatok hiányzanak a bakcsó vonulási viszonyainak teljes és kimerítő ismeretéhez.

1. Fióka; jelöltem 1912. július 2-án a *Háros-szigeten, Budapest* közelében, 396-os gyűrűvel; lelötte VIZY JÁNOS 1915. május 23-án *Áporka* mellett a jelölési hely közelében.

Kor: 3 év. *Irány:* Dél. *Távolság:* 15 km.

Az időpontot és az elejtési helynek a szülőtelephez való közeli fekvését tekintve, biztosra kell venni, hogy ez a példány vagy magán a szülőtelepen, vagy pedig annak legközelebbi környékén telepedett meg fészkelés céljából.

2. Fióka; jelöltem 1913. június 29-én *Ujvidék-en* 2072-es gyűrűvel; kimerült állapotban elevenen elfogták 1914. tavaszán a *Dunacséb* melletti erdőben. TRAUER GULA értesítése.

Kor: 1 év. *Irány:* Nyugat. *Távolság:* 30 km.

3. Fióka; jelöltem 1914. július 4-én a *Tiszakişfaludi* bakcsótelepen 2402-es számú gyűrűvel; lelövetett 1915. június elején *Bagota* pusztán. HUNYOR BÉLA értesítése.

Kor: 1 év. *Irány:* Kelet. *Távolság:* 15 km.

A két utóbbi példány is a szülőföld közvetlen környékére, tehát annak *fészkelési körzetébe* tért vissza. Hogy fészkeltek-e, az kérdéses, mert hiszen az egy éves bakcsó valószínűleg még nem ivarérett, de az tény, hogy első ízben visszajött a szülőtelepre, egyéb adatokkal való analogia alapján arra enged következtetni, hogy további életük folyamán is a szülőtelepre tértek volna vissza fészkelés céljából.

4. Fióka; jelölte RADECZKY DEZSŐ 1911. július 6-án a *Háros-szigeten, Budapest* közelében 353-as gyűrűvel; elejtette CHARLES PERROT 1914. május 29-én *Echessa* mellett, Algéria Constantine tartományában.

Kor: 3 év. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 1600 km.

A vonulás szempontjából nehezen elbírálnható adat, mert az előfordulás időpontja szerint ennek a példánynak már régen a fészektelepén kellett volna lennie. Minthogy a madár a faj átvonulási útvonalán tartózkodott, elesik az a föltevés, hogy «eltévedt» példányról van szó s

csak azt az eshetőséget lehet figyelembe venni, hogy sérült vagy beteg volt ez a példány, a mely ennek következtében nem tudott idejében hazatérni.

5. Fióka; jelöltem 1912. június 17-én az *Obedszka bara* gémtelepén, 711. számú gyűrűvel; elejtették 1914. április 29-én *Athen* mellett, *Phaleron*-ban. KRÜPER TIVADAR jelentése.

Kor: 2 év. *Irány:* Dél-Délkelet. *Távolság:* 800 km.

Az eddigi adatok által megállapított útvonalon kívül eső lelőhely, valószínűleg «eltévedt» példány, amely épen ezért nem is tudott idejében hazajutni.

6. Fióka; jelöltem az előbbivel egyidejűleg 149-es gyűrűvel; elejtette 1914. április 10-én LORENZO GIRARDI *Spalato* mellett.

Kor: kb. 2 év. *Irány:* Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 300 km.

7. Fióka; jelöltem 1912. július 11-én *Ujvidék*-en 1944. számú gyűrűvel; elejtette ugyancsak LORENZO GIRARDI *Spalato* mellett, 1914. május 1-én.

Kor: kb. 2 év. *Irány:* Nyugat-Délnyugat. *Távolság:* 320 km.

Korábbi adatokkal kapcsolatban ez a két eset is fixálja bakcsóink átvonulási területét. Úgy látszik, hogy nem a szárazföldi úton vonulnak át Olaszországba, hanem a tengeri utat választják és pedig az Adria keleti partvidéke mentén haladnak körülbelül az Otrantói szorosig, de lemennek egészen Korfuig is és valószínűleg ezen a tájon kelnek át Itáliába. A tavaszi visszavonulás nyilvánvalóan szintén ezen az útvonalon megy végbe. Megjegyzendő még, hogy a fenti két adat közül a második szintén rendkívül késői, talán mint meg nem ivarérett példány, csak bumlizott a faj átvonulási területein.

8. Fióka; jelöltem 1913. június 29-én *Ujvidék*-en 2464. számú gyűrűvel; elejtette 1913. szept. 7-én *Felsőaradi*-n, Torontálmegyében BIELEK ANTAL.

Kor: 3 hónap. *Irány:* Kelet-Északkelet. *Távolság:* 40 km.

Elvonulás előtt való kóborlásra vonatkozó adat, amely, miként látható, nemcsak a téli szállás irányában történhetik, hanem azzal épen ellentétes irányban is.

9. Fióka; jelöltem az előbbivel egyidejűleg 2099-es számú gyűrűvel; elejtette E. A. BRACKENBURY 1913. okt. 11-én *Argungu* mellett, északi *Nigeria* Sokoto tartományában. A bejelentő szerint ez a madárfaj az ottani mocsarakban elég közönséges. Az értesítést H. F. WITHERBY közvetítette a M. K. Ornith. Központtal.

Kor: 4 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 3860 km.

15. Vörös gém.

Ardea purpurea L.

Az idei két adat megerősíti a vörös gém vonulási viszonyaira vonatkozó főbb ismereteinket; úgymint a) a vörös gém kimondott téli szállása Szicília szigete és b) a fiókák túlnyomó nagy részben a szülőtelepre, illetőleg annak fészkelési körzetébe térnek vissza.

1. Fióka; jelöltem 1910. június 24-én a *Belyei Uradalom* sarokerdei gémtelepén 798-as gyűrűvel, elejtette DR. LUIGI GENOVESE 1914. április 1-én *Contessa Entellina* mellett, Szicília szigetének palermói tartományában.

Kor: kb. 4 év. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 970 km.

Föltűnő késői dátum, annál is inkább, mert ivarérett példányról van szó. Április elején vörös gémeink már a fészkelőtelep körül szoktak tartózkodni.

2. Fióka; jelöltem 1913. június 11-én a *Lukácsfalvi Fehér-tó* gémtelepén, 224-es gyűrűvel. Elejtette LOWIESER IMRE megfigyelőnk ugyanott, 1915. június havában.

Kor: 2 év.

Az előfordulás időpontját és a madár korát tekintve, nem valószínűtlen, hogy ez a példány a szülőtelepen fészkel.

16. Kis kárókatona.

Phalacrocorax pygmaeus, PALL.

Várakozás ellenére kevésbé hálás faj, melyből bár elég sokat jelöltem, eddig csak két példányról kaptunk hírt s ezek az adatok is teljesen ellentmondanak egymásnak. Az első példányt Ujvidéken jelöltem és Romániában lőtték le, tehát a jelölési helytől keletre, míg a másodikat az Obedszka barában jelöltem s a Skutari-tavon került kézre, tehát azon az útvonalon, amelyen délnyugat felé elvonuló madárfajaink szoktak átvonulni. A madár itt, úgy látszik, a téli szállásban tartózkodott.

A szóban forgó példányt 1912. június 16-án jelöltem, mint fiókat, az *Obedszka bara* gémtelepén, ahol ez a faj nagy számban fészkel. Elejtette 1912. dec. 22-én DR. KOZZI ERNŐ a *Skutari-tavon*.

Kor: 7 hónap. *Irány:* Dél. *Távolság:* 300 km.

17. Fogoly.

Perdix perdix (L.)

Öreg madár, melyet vérfelfrissítés céljából kibocsátott BOHRANDT LAJOS *Eperjesen*, 1914. február 18-án; a madár ugyanazon év okt. 22-én a kibocsátási területen lelővetett. — Elsősorban a vadászat érdekeit érintő adat.

18. Siketfajd.*Tetrao urogallus* L.

Fióka; jelölte KURT LOOS 1913. július 13-án *Liboch*-ban, Csehországban. Elhullva találtatott 1913. okt. 5-én a jelölési területen.

19. Gyöngybagoly.*Strix flammea* L.

Öreg madár, esetleg felnőtt fióka; jelölte SCHENK HENRIK 1914. július 27-én *Óverbásson* 2524-es számú gyűrűvel; élve elfogták ugyanott 1914. okt. 14-én. SAUER FRIGYES jelentése.

20. Vörös vércse.*Cerchneis tinnunculus* (L.)

1. Fióka; jelölte KURT LOOS 1913. július 19-én *Drum*-ban, Csehország északi részében, 103-as számú gyűrűvel; elejtette PÜSCHNER J. 1913. okt. 5-én *Stolpen* mellett, Szászországban.

Kor: 3 hónap. *Irány:* Észak-Északnyugat. *Távolság:* 75 km.

2. Fióka; jelölte KURT LOOS 1913. június 24-én *Liboch*-ban, Csehország északi részében, 1410-es számú gyűrűvel; HENNICKE R. C. értesítése szerint elejtették 1914-ben ugyancsak Szászországban. Az eredeti értesítés a háborús viszonyok között elkallódott, így a pontos adatok nem ismeretesek. Főlemlítendő azonban az a tény, hogy mind a két madár első kóborlása alkalmával, Szászországban került kézre, vagyis a jelölési helytől *északi*, illetőleg *északnyugati* irányban. Ez a jelenség bizonyos analogiákat sejtet a dankasirály vonulási viszonyaival s azért nagyon kívánatos volna ennek a fajnak nagyobb mennyiségben való megjelölése.

21. Kék vércse.*Cerchneis vespertinus* (L.)

A kék vércse átvonulási területe és téli szállása az idei adatok alapján se volt megállapítható, mindössze újabb bizonyítékot nyertünk arra vonatkozólag, hogy a kék vércse fiatal generációja is a szülőföld közelebbi környékére, *a faj fészkelési körzetébe tér vissza*.

A kérdéses példányt FERNBACH KÁROLYNÉ jelölte mint fiókat, 1913. július 22-én *Baba pusztán*, Bács-Bodrogszegye, 831-es számú gyűrűvel;

elejtette DR. VOJNICH JÓZSEF 1915. május 30-án *Alsóroglatic* pusztán, Bács-Bodrogmegyében.

Kor: kb. 2 év. *Irány:* Kelet. *Távolság:* 35 km.

Tekintettel arra, hogy ez a példány már ivarérett, nem lehetetlen, hogy az elejtés helyén fészkel, vagy fészkelte volna.

22. Barna rétihéja.

Circus aeruginosus L.

Az első példányunk, amely eddig kézrekerült; mint fiókat jelöltem 1912. június 18-án *Ujvidék*-en, 1254. számú gyűrűvel; elejtették 1915. július 20-án a *Lukácsfalvi Fehér-tavon*. ŐRGRÓF PALLAVICINI ARTHUR écskai uradalmanak jelentése.

Kor: 3 év. *Irány:* Kelet. *Távolság:* 40 km.

Az adat elbírálásánál az a döntő kérdés, fészkelte-e ez a madár az elejtés helyén vagy sem? Tekintettel a faj oekológiájára, valószínű az a föltevés, hogy ez a példány tényleg fészkelte a kérdéses területen. Valószínű ez azért, mert a barna rétihéja meglehetősen ragaszkodik megszokott vadászterületéhez, különösen ha ez olyan elsőrendű, mint a lukácsfalvi Fehér-tó és környéke. De abban az esetben, ha nem is fészkelte volna itt ez a példány, akkor is azt bizonyítaná ez az eset, hogy a barna rétihéja ivadéka is a szülőföldre, a faj fészkelési körzetébe térnek vissza.

23. Szarka.

Pica pica (L.)

Fióka; jelölte BOHRANDT LAJOS 1913. június 6-án *Eperjes*-en 3482. számú gyűrűvel; elejtették 1913. okt. 28-án a jelölés helyén.

24. Szajkó.

Garrulus glandarius L.

Fióka; jelölte KURT LOOS 1913. július 2-án *Liboch*-ban, 3880-as számú gyűrűvel; elejtette TRAUTMANNSDORFF KÁROLY HERCEG 1913. nov. 11-én, *Jicin*-ben, Csehországban.

Kor: 4 hónap. *Irány:* Kelet. *Távolság:* 80 km.

Ez a példány tehát elég tetemes távolságra kóborolt el a szülőföldről s kérdéses, vajjon egyáltalában visszatért volna oda. Érdeemes volna ebből a fajból is minél többet jelölni, hogy az eredmények révén pozitív adatokat nyerhessünk kóborló madárfajaink őszi mozgalmairól.

25. Seregély.

Sturnus vulgaris L.

Leghálásabb fajaink egyike, melynek jelölése révén nemcsak nálunk, hanem Oroszországban, Dániában és Angliában is már számos értékes eredményhez jutott a tudomány. A magyarországi — tulajdonképen csak a *tavarnai*, mert csak ezen az egy állomáson történtek rendszeres jelölések, amelyek eredményesek is voltak — jelölések már szinte tökéletesen tisztázták a seregély vonulási viszonyait Magyarországon. *Az átvonulási terület Olaszország, a téli szállás Északafrika nyugati szelvéve (Tunisz és Algir), a fiókák a szülőföldre térnek vissza, itt költenek is, az egy éves madár is már ivarérett.*

Külön is hangsúlyozom, hogy a jelölési eredmények tökéletesen összevágának azokkal, amelyeket a magyarországi vonulási adatok földolgozása által nyertünk s amelyek szerint a seregély tavaszi fölvonulása Magyarországon délnyugat-északkeleti irányban történik.

De nemcsak a magyarországi vonulási viszonyokra vannak ily kimerítő adataink, hanem az egész Európára vonatkozókról is. Így tudjuk, hogy az orosz kelettengeri tartományok seregélyei Angliában telelnek, a dániai seregélyek részben Angliában, részben az Atlanti-Óceán francia partvidékén töltik a telet, idei adatunk szerint a csehországi seregélyek Délfranciaországba mennek telelni, a mi seregélyeink pedig a Földközi-Tenger délnyugati partvidékén és mögöttes területein töltik a téli időszakot. Látható ebből, hogy *a téli szállások a fészkelő helyektől nyugatra és délnyugatra vannak s rétegesen következnek egymásra ugyanabban az északról dél felé haladó sorrendben, mint a fészkelési helyek.*

Ennél a fajnál is, miként a dankasirálynál, a nyugati, illetőleg délnyugati irányban levő *maritimális klíma* felé irányul az őszi elvonulás. Mint eddig sok esetben, úgy a jelölési kísérletek most is szinte kézzelfogható bizonyítékot szolgáltatnak arról, mennyire önkényes és alaptalan föltevés volt vonuló madarainkat északdéli irányban vonultatni, ebből aztán többé-kevésbé plauzibilis következtetéseket vonni és ezeket az idők folyamán, mint kész igazságokat a közönség közörfogásába, sőt a tudomány berkeibe is belecsempészni.

Minthogy a seregély jelölései révén nyilvánvalóan fontos vonuláselméleti tanulságokat nyerhetünk, azért indokolt lehetőleg nagy mennyiségben, kibővítve a fészkekről lefogott öreg madarak jelölésével is, amit eddig csak MORTENSEN dán kutató csinált kisebb méretekben. Az Ornith. Központ ezt is lehetőleg nagyobb méretekben szeretné megvalósítani és számítt ebben a törekvésében eddigi munkatársaira, így elsősorban SZEÖTS BÉLA közreműködésére, aki eddigelé is kellően nem méltányolható valóban nagyszabású munkásságot fejtett ki seregélyeink vonulási

viszonyainak tisztázásában. Eddigi eredményeink is teljességgel az ő nevéhez fűződnek. Idei adatait alább közöljük azzal a megjegyzéssel, hogy mindegyik madarát fióka korában jelölte és pedig az 1—4. számúakat 1913. május végén, az 5—8. számúakat 1914. május végén. A jelölés helye minden esetben *Tavarna*.

1. A 685. és 3901. számú gyűrűkkel mind a két lábán megjelölt példányt 1914. január 28-án a *Djebel Iskeul* tava mellett, *Biserte* tuniszi város közelében ejtették el, tehát ugyanott, ahol már korábban is kézrekerült egy tavarnai seregély. Az esetet a tuniszi német császári konzulátusi hivatal híradása alapján DR. THIENEMANN adta tudtunkra; ezenkívül sfaxi megfigyelőnk P. BÉDÉ is bejelentette s közölte a «Le Chasseur Français» 1914. évf. 158. lapján.

Kor: 9 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 1650 km.

2. Szintén mind a két lábán lett megjelölve 301. és 302. számú gyűrűkkel; lövetett 1913. nov. 8-án *El Arrouch* mellett, Algeria Constantine tartományában 27 km.-nyire Phillipvilletől. Bejelentő A. BUSCAIT.

Kor: 6 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 1860 km.

3. A 3906. és 3907. számú gyűrűkkel jelölt példányt 1913. dec. 25-én *El Biar* mellett, Algier közelében ejtették el. PAUL ROCHAS jelentése; megjelent egyúttal a «Le Chasseur Français» 1914. évf. 84. lapján s innen MATTHEY DUPRAZ közölte velünk az adatot.

Kor: 8 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 2100 km.

4. Ugyancsak mind a két lábára kapott gyűrűket, a 345. és 346. számúakat; hálóban fogatott 1914. január 23-án *Sakamody* mellett, Algier közelében. E. RACOT jelentése.

Kor: 10 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 2100 km.

5. A 6058. számú gyűrűvel jelölt példányt 1914. nov. elején lőtték le *Senigallia* mellett, 10 km.-nyire Anconától a tengerparton. A «Tribuna Sport» 1914. évi 46. száma alapján közli A. GHIDINI.

Kor: 6 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 890 km.

6. A 6015-ös gyűrűvel jelölt példányt 1914. okt. 29-én *S. Arcangelo di Romagna* mellett ejtették el, 15 km.-nyire Riminitől. Bejelentő POGGI BERNI.

Kor: 6 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 930 km.

7. A 6004. számú gyűrűvel jelölt példányt 1915. március 24-én a jelölés helyén, *Tavarnán* ejtette el KANDÓ LÁSZLÓ. SZEÖTS BÉLA jelentése.

Kor: 10 hónap.

8. A 6132-est maga a jelölő SZEÖTS BÉLA 1915. május 26-án *fészkelve találta* ugyancsak a jelölés helyén, *Tavarnán*.

Kor: 1 év.

9. Fióka; jelölte KURT LOOS 1913. május 29-én 289. számú gyűrűvel *Liboch*-ban, Csehországban; elejtette ARNOUX AUGUSTIN 1914. márc.

5-én *Orange* mellett, Franciaországban a Rhone-torkolattól körülbelül 70 km.-nyire északi irányban.

Kor: 10 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 1000 km.

Az első adatunk Csehországból, amely alkalmas arra, hogy volt munkatársunkat, KURT LOOS urat további seregélyjelölésekre buzdítsa.

10. Fészkeről fogott öreg madár; jelölte 1913. május 9-én 2557-es gyűrűvel WALZINGER *Lambach*-ban, Felsőausztriában. A fészkelő madarat később egy sarlós fecskepár kiverte az odújából. Holtan találták 1914. július 6-án *Untergaumberg*-ben, Linz mellett. HAAS HERMAN jelentése.

Ez a fészkeről elvert példány tehát úgy látszik, az eredeti fészkelési helyétől elköltözött és pedig körülbelül 40 km.-nyire északi irányban. Lényegében véve fészkelő területére tért vissza, vagyis *megmaradt a fészkelési körzetében.*

26. Arany málinkó.

Oriolus oriolus (L.)

Fióka; jelölte AGÁRDI EDE 1913. június 15-én 3853-as gyűrűvel, *Pécsvárad*-on; elejtette M. GALIA JULES 1914. május 5-én *Bardo*-ban, Tunisz mellett. A tuniszi cs. és kir. főkonzulátusi hivatalunk megszerezte egyrészt a pontos adatokat, másrészt a gyűrűt is, amelyet intézetünknek rendelkezésre bocsátott. A hirt BÉDÉ P. megfigyelőnk is közölte s hozta a «Le Chasseur Francais» 1914. évf. p. 443.

Kor: kb. 1 év. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 1260 km.

Első adatunk a sárga rigó vonulásáról. Az időpontot tekintve már a visszavonulás útján érte el végzete s ebből látható, hogy a sárga rigó is azon a nagy vonulási úton jön és megy, amely Magyarországból Olaszországon és Szicília szigetén át Tuniszba vezet s amely hazánk vonulóinak nagy részére speciális útvonalnak tekinthető.

Ez az első eset, mikor a jelölési eredmény nem egyezik a vonulási adatok földolgozása révén nyert eredménnyel, t. i. a vonulási adatok tanúsága szerint a sárga rigó hazánk keleti vidékein aránytalanul korán érkezik, ami a délnyugati irányban levő téli szállás tényével legalább is egyelőre összeegyeztethetetlen ellentétben van. Ezt a körülményt az arany málinkó vonulási adatainak összefoglaló földolgozásánál kellő mértékben figyelembe kell majd venni. Minthogy azonban az sem lehetetlen, hogy a hazánk keleti részében honos arany málinkók más fészkelési és ennek megfelelően más vonulási körletbe is tartoznak, nem szabad eleve a vonulási adatok megbízhatatlanságára következtetni, hanem előbb minél nagyobb számban kellene a keleti részben is arany-málinkókat jelölni és a pozitív kísérleti adatokkal eldönteni a kérdést.

Kerti rozsdafark.*Ruticilla phoenicura* (L.)

Az «*Aquila*» XX. 1913. évf. 463. lapján a *házi rozsdafarkra* (*Ruticilla tithys* L.) vonatkoztatott adatok valójában a kerti rozsdafarkról szólnak s így az előző évi jelentés e szerint helyesbítendő.

27. Mezei pacsirta.*Alauda arvensis* L.

Fióka; jelöltem 1913. május 9-én *Ürbő* pusztán 1738. számú gyűrűvel; elejtette 1913. okt. 10-én E. G. Busetto Olaszország Padova tartományában, *Giarabassa di Sangiorgio* mellett.

Kor: 6 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 600 km.

Első adatunk a mezei pacsirta vonulásáról, dacára annak, hogy már három év óta elég tekintélyes számban sikerült megjelölni pacsirtafiókákat. Úgy látszik, hogy a mezei pacsirta is a nagy délnyugati vonulási úton költözik el a téli szállásába, amely talán Tuniszban, Algierban vagy Marokkóban van, ahol a mezei pacsirta tömérdek számban szokott telelni.

28. Házi veréb.*Passer domesticus* L.

Fióka; jelölte BOHRANDT LAJOS 1915. június elején *Eperjes*-en, 5142-es gyűrűvel; kézrekerült ugyanott június végén.

29. Süvöltő.*Pyrrhula pyrrhula* (L.)

Öreg madár, mely tulajdonosának csalogató madárul szolgált; jelölte BOHRANDT LAJOS 1913. június elején *Eperjes*-en 4086-os gyűrűvel. Újból elfogta PAWLAS GYULA 1914. január 8-án ugyanott.

30. Sármány.*Emberiza citrinella* L.

Öreg madár; jelölte DR. MAUKS KÁROLY 1912. január 8-án *Algyógy*-on 505-ös gyűrűvel; elfogatott 1913. december 22-én ugyanott. DR. MARGIT JÁNOS jelentése. Kb. 2 évig viselte a gyűrűt.

Pozitív adat arról, hogy ez a madárfaj tényleg «*állandó*».

31. Nádi sármány.*Emberiza schoeniclus* L.

Öreg madár; jelölte MÜLLER PÉTER 1914. január 29-én 275-ös gyűrűvel *Kevevárán*, elfogta 1914. február 13-án ugyanott.

32. Fenyőrigó.*Turdus pilaris* L.

Fióka; jelölte SCHIEBEL GUSZTÁV 1913. május 27-én 3886. számú gyűrűvel *Schloss Rosenhof*-ban, Sandl mellett, Alsóausztriában; elfogták 1915. január vagy február havában, *Clusone* mellett, Olaszország Bergamo tartományában. A nápolyi «Diana» 1915. február havi füzetének hire.

Kor: kb. 1½ év. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 480 km.

Rendkívül érdekes adat már csak abból a szempontból, hogy a mi földrajzi szélességeink alatt kelt fenyőrigók elvonulnak, holott az északiak hozzánk járnak telelni. A téli szállás ebben az esetben is *délnyugati* irányban fekszik a fészkelési körzettől.

33. Csuszka.*Sitta europaea* L.

Öreg madár; jelölte PAWLAS GYULA 1912. dec. havában 1856. számú gyűrűvel *Eperjes*-en a kertjében elhelyezett téli etetőnél, amelynél újra elfogta 1913. december havában.

Pozitív adat a faj «*állandó*» voltáról.

34. Barátcinege.*Parus palustris* L.

Öreg madár; jelölte PAWLAS GYULA *Eperjes*-en a kertjében elhelyezett téli etetőnél 1913. január havában 1873. számú gyűrűvel, elfogta ugyanannál az etetőnél 1914. január havában.

A barátcinege öregje is «*állandó*» madár.

35. Kék cinege.*Parus coeruleus* L.

1—3. Öreg madarak; jelölte őket PAWLAS GYULA a kertjében levő téli etetőnél 1913. február havában 1890., 1898. és 740. számú gyűrűkkel, elfogattak ugyanannál az etetőnél 1914. január és február hónapokban.

4. Öreg madár; jelölte MÜLLER PÉTER 1913. dec. 25-én 4583. számú gyűrűvel, *Keveváran*; ugyanott elfogta 1914. február 1-én.

5. Öreg madár; jelölte SZEÖTS BÉLA 1914. január 27-én, *Tavarnán*; holtan találta ugyanott 1914. március 29-én.

6. Öreg madár; jelölte SCHENK HENRIK 1913. október 10-én 3063. számú gyűrűvel; holtan találták 1914. május 5-én ugyanott.

A kék cinegére nézve is megállapítást nyert, hogy «*állandó madár*», még talán fokozottabb mértékben, mint az előbbi fajoknál, mert nemcsak télen át, hanem később tavasszal, sőt még a költés ideje alatt is a téli időszakban történt jelölési helyen találtattak a példányok.

36. Széncinege.

Parus maior L.

Több évi jelölés eredményeként végre ez idén a széncinege fiókáinak diszlokációjáról is kaptunk értékes adatokat. Eddigélét kellett feltételezni, hogy a téli időszak beálltával a fiókák elvonulnak, mert SZEÖTS BÉLA és PAWLAS GYULA idevágó rendszeres és gondos kísérletei és megfigyelései azt bizonyították, hogy a nyáron át megjelölt fiókák csak elenyésző csekély számban mutatkoznak télen át az etetőnél. PAWLAS pl. az 1913. év nyarán 100 cinegefiókát jelölt meg, de ezek közül egyetlen egyet se észlelt télen át annál az etetőnél, amelynél már évek óta tekintélyes számban és ismételten is megfogja a korábbi években megjelölt öreg madarakat. Ugyanilyen tapasztalatokat tettek mások is, így THÓBIÁS GYULA Alsóláncon.

Az idei év a fiókák őszi elvonulásáról, vagy elkóborlásáról végre pozitív adatot is hozott és pedig annak a széncinege fiókának a révén, amelyet SZEÖTS BÉLA jelölt meg *Tavarnán* s amely a véletlen szerencse folytán Budapesten BITTERA GYULÁNAK, az Ornith. Központ gyakornokának kezébe került. Egy része a fiókáknak azonban a szülőföldön marad, amint azt BOHRANDT-nak egy eredménye mutatja, amelynek értékelésénél azonban figyelembe veendő az a körülmény, hogy a nyáron át megjelölt fiókák télen át csak elenyésző csekély számban észlelhetők, dacára annak, hogy rendszeresen és tudatosan keresik őket.

Hogy hol telepednek meg a fiókák a fészkelés céljából, arra nézve szintén az idén kapunk, egyelőre még csak részlegesnek tekinthető választ. *A szóban levő fióka a szülőföldjén telepedett le.* Ebből természetesen nem lehet és nem szabad arra következtetni, hogy ez az általános szabály, mert a Budapesten kézrekerült fióka nyitva hagyja azt a lehetőséget, hogy a fiókák egy része esetleg a szülőföldtől távolieső területen telepszik meg fészkelés céljából. Épen csak nagyon nehéz dolog az ilyeneket megtalálni, mert hiszen ki keresse őket és hol? A véletlennek itt

sokkal nagyobb és teljesen döntő szerepe van, nem úgy, mint a szülőföldön letelepülő fiókáknál, amelyeket a jelölő állandó megfigyelés és rendszeres kutatás árán igyekeznek megtalálni.

Miként a fecskére és seregélyre, úgy a széncinegére is bebizonyult, hogy az egyéves példányok már ivarérettek és fészkelnek.

Az öreg fészkelő madarakra nézve újra kiderült, hogy a régi helyükön fészkelnek.

A fentiekből látható, hogy a széncinege, habár nem vonuló madár, nagyon hálás jelölési objektum, amelynek nagy mértékben való jelölése fontos eredményekkel kecsegtet, különösen akkor, ha úgy a téli etetőről, mint a fészekodvokból is rendszerint lefogjuk őket és lehetőleg a teljes fiatal generációt is meggyűrűzzük. Ilyen rendszeres munka révén csakhamar tisztázódnának a széncinege kóborlási és diszlokációs viszonyai.

Idei adataink a következők:

1. Fészkeről fogta AGÁRDI EDE 1914. július 18-án *Berkesd*-en s adta rá a 8536-os gyűrűt; ugyanabban a fészekoduban levő fészkeről megfogta 1915. június 24-én.

2. Fióka; jelölte BOHRANDT LAJOS 1914. május 20-án *Eperjesen*, 1150. számú gyűrűvel; fészkelte ugyanott 1915. nyarán.

3. Fióka; jelölte SZEÖTS BÉLA 1913. május 11-én 2655. számú gyűrűvel *Tavarnán*; kézre került ugyanott 1914. január 27-én.

4. Fióka; jelölte SZEÖTS BÉLA 1914. május 7-én 6673. számú gyűrűvel, *Tavarnán*; kézre került 1915. március 11-én két széncinege és egy kékcinege társaságában *Budapesten*. BITTERA GYULA jelentése, aki a madarat is megszerezte, amely az Ornith. Központ gyűjteményében van.

Kor: 10 hónap. *Irány:* Délnyugat. *Távolság:* 250 km,

5. Öreg madár; jelölte SCHENK HENRIK 1913. okt. 29-én 3061-es gyűrűvel, *Óverbáson*; újból elfogatott ugyanott 1914. január havában.

6—8. Öreg madarak; jelölte őket MÜLLER PÉTER 1912. december 29-én, 1913. november 27-én és 1913. december 11-én 1395., 4574. és 4580. számú gyűrűkkel *Keveváran*; kézre kerültek ugyanott 1914. január 21., 9. és 1-én.

9—23. Valamennyi öreg madár; jelölte őket PAWLAS GYULA a kertjében levő téli etetőnél *Eperjesen*; ugyanott el is fogta őket és pedig némelyiket három egymásra következő esztendőben. Különös érdeklődésre tarthat számot a kísérletek újra fölvétele a háború után — vajjon akad-e még a legkorábbi évfolyamokból való példány? A legidősebbek az itt felsoroltak közül legalább öt évesek s ezek az első pozitív adatok arról, hogy mennyi ideig él a szabadban a széncinege.

A részletes adatok a következők:

9. 1910. januárban kapta az 1242-es gyűrűt; kézre került 1911. febr., 1913. január és 1914. február havában.

10. 1910. január havában kapta az 1284. számú gyűrűt; újból elfogatott 1911., 1913. és 1914. február havában.

11. 1911. februárban kapta az 1290-es gyűrűt; újból elfogatott 1913. és 1914. február havában.

12. 1911. februárban kapta az 1926-os gyűrűt; újból elfogatott 1914. február havában.

13. 1912. februárban kapta az 1946-os gyűrűt; újból elfogatott 1914. február havában.

14—20. Jelöltettek 1912. december havában 1851., 1854., 1855. és 1864., illetőleg 1860., 1862. és 1868. számú gyűrűkkel; újból elfogattak 1913. november, illetőleg december hónapokban.

21—23. Jelöltettek 1913. január havában 1872., 1875. és 1888. számú gyűrűkkel; újból elfogattak 1914. január és február hónapokban.

37. Füsti fecske.

Hirundo rustica L.

Az idej adatok lényegükben újabb eredményt nem adtak, csak a régiek további megerősítését. A házastársak kisebb részükben összetartanak, nagyobb részükben azonban nagyon gyorsan változtatják a párjukat, annyira, hogy még ugyanabban az évben is már a második költést új házastárssal végzik. Úgy az öreg madarak, mint az egyéves fiókák is a szülőföldre térnek vissza és annak közvetlen környékén körülbelül 15—20 kilométer sugarú körben helyezkednek el és ott fészkelnek. Hogy akad-e a fiatal generáció között olyan, amely a szülőföld közelebbi környékén túl, távolabbi vidékek özvegyen maradt példányaihoz csatlakozva azok fészkelő területén marad, azt egyelőre nem tudhatjuk, nem is sejtethetjük addig, amíg a véletlen idevágó adatot nem juttat tudomásunkra.

Az átvonulási terület és a téli szállás eleddig még mindig teljesen ismeretlen, dacára annak, hogy immáron sok ezer füsti fecskét jelöltünk Magyarországon. SZEÖTS BÉLA levelező tagunk, aki ép oly lelkesedéssel és buzgósággal, mint avatottsággal és gondossággal évek óta nagyban végzi a füsti fecske jelöléseket, egymaga már közel 2000-et gyűrűzött meg. Eredmény azonban még mindig semmi, úgy hogy már szinte a reményt is föl kellene adni, ha az angolok jelölései sikerrel nem jártak volna. Két angol füsti fecskét ugyanis Délafrikában a *Fokföldön* találtak a téli szálláson. Nem szabad elvesztenünk a reményt, hogy a véletlen egyszer mégis csak kegyes lesz hozzánk is.

Idej eredményeink legnagyobb részét ezúttal is SZEÖTS BÉLA munkásságának köszönhetjük, ő jelölte az alábbi sorozatban az 1-től 22. számúakat és pedig, ahol külön nincs más hely megadva, a zemplén-

megyei *Tavarna* községben; a többi jelölési hely *Tavarna* közvetlen szomszédságában, attól 6—20 kilométer távolságban fekszik.

1. Fióka; 1909. június 23-án jelöltetett 2429-es gyűrűvel; fészkelte 1914. június 24-én a *Csicsvaalji* majorban, *Tavarna* közvetlen környékén.

Kor: 5 év.

2. Fióka; jelöltetett 1911. aug. 2-án 398-as gyűrűvel; fészkelte 1914. június 28-án a jelölés helyén. **Kor: 3 év.**

3. Fióka; jelöltetett 1912. június 14-én 667-es gyűrűvel; fészkelte 1914. június 5-én a jelölés helyén. **Kor: 2 év.**

4. Fészkeről fogatott 1912. június 13-án s kapja a 640. számú gyűrűt; fészkelte 1914. június 5-én a jelölés helyén.

5. Fészkeről fogatott 1912. június 16-án s az 1202-es gyűrűt kapta; fészkelte a jelölés helyén 1914. június 15-én.

6. Fészkeről fogatott 1912. június 15-én *Tavarnamezőn* s jelöltetett 1039-es gyűrűvel; a jelölés helyén fészkelte 1914. június 16-án.

7. Fészkeről fogatott 1912. június 15-én *Tavarnamezőn* s jelöltetett 1284. számú gyűrűvel; ugyanott fészkelte 1914. június 16-án.

8. Fióka; jelöltetett 1912. augusztus 6-án 2614. számú gyűrűvel, *Tavarnamezőn*; fészkelte ugyanott június 16-án.

9. Fióka; jelöltetett 1912. június 14-én 1003. számú gyűrűvel, *Tavarnamezőn*; fészkelte 1914. június 16-án a *Csicsvaalji* majorban, a jelölési hely közvetlen környékén.

10. Fészkeről fogatott első ízben 1912. június 17-én, majd visszatérte után 1913. június 18-án, amikor a 3112-es gyűrűt kapta; fészkelte 1914. július 6-án a *Varannói* hegyi majorban, *Tavarna* közvetlen szomszédságában.

11. Fészkeről fogatott 1913. június 13-án s jelöltetett 3035-ös gyűrűvel; a jelölés helyén újra fészkelte 1914. június 5-én.

12. Fészkeről fogatott 1913. június 13-án s jelöltetett 3047-es gyűrűvel; holtan találtatott a jelölés helyén 1914. május 31-én.

13. Fészkeről fogatott 1913. július 4-én s jelöltetett 3198-as gyűrűvel; a jelölés helyén fészkelte 1914. június 6-án.

14. Fióka; jelöltetett 1912. június 14-én 606-os gyűrűvel; ugyanott fészkelte 1913. június 13-án s jelöltetett 3033-as gyűrűvel; a jelölés helyén újra fészkelte 1914. június 5-én. **Kor: 2 év.**

15. Fészkeről fogatott 1913. június 13-án s jelöltetett 3030-as gyűrűvel; a jelölés helyén fészkelte 1914. június 5-én.

16. Fészkeről fogatott 1913. június 13-án s jelöltetett 3038-as gyűrűvel; a jelölés helyén fészkelte 1914. június 15-én.

17. Fészkeről fogatott első ízben 1912. június 12-én: fészkelte 1913. augusztus 14-én ugyanott s jelöltetett 3209-es gyűrűvel; a jelölés helyén újra fészkelte 1914. június 5-én.

18. Fióka; 1913. július 8-án s jelöltetett 3318-as gyűrűvel; fészkelte 1914. június 24-én a *Csicsvaalji* majorban, Tavarnának, a jelölési helynek közvetlen szomszédságában.

19. Fészkeről fogatott 1913. június 14-én *Tavarnamező* majorban s jelöltetett 3099-es gyűrűvel; újra fészkelte a jelölés helyén 1914. június 16-án.

20. Fészkeről fogatott 1913. június 14-én *Tavarnamező* majorban s kapta a 3100-as gyűrűt; újra fészkelte 1914. június 16-án a jelölés helyén.

21. Fióka; jelöltetett 1913. nyarán *Telekháza* községben, 2121-es gyűrűvel; fészkelte 1914. június 24-én a *Csicsvaalji* majorban, Telekháza szomszédságában.

22. Fészkeről fogatott 1913. június 18-án s kapta a 3107-es gyűrűt; fészkelte 1914. július 6-án a *Varannói* hegyi majorban, a jelölési hely közvetlen szomszédságában.

23. Fészkeről fogta LINTIA DÉNES 1914. tavaszán *Temesváron* s kapta a 4599-es gyűrűt; más nőtény társaságában fészkelte a régi fészkes háza mellett levő házon levő fészkekben 1915. tavaszán.

24. és 25. Összetartozó pár; jelölte őket AGÁRDI EDE 1914. július 16-án *Berkesden*, 8532. és 8533. számú gyűrűkkel; fészkeltek újra együtt a régi fészkekben 1915. július 16-án.

26. Fióka; jelölte MÜLLER PÉTER 1914. június 22-én *Keveváran*, 6932-es gyűrűvel; elfogatott 1915. május 27-én ugyanott.

27. Fióka; jelölte RÁCZ BÉLA 1913. június 23-án 2412-es gyűrűvel, *Szerepen*; ugyanott fészkelte 1914. június 7-én.

28. Fióka; jelölte LOOS KURT 1913. június 28-án 1711-es gyűrűvel, *Böhmisch-Leipa* mellett; holtan találtatott 1914. május 19-én *Hersmdorf*-ban, a jelölés helyétől 15 km. távolságban.

38. Molnárfecske.

Chelidonaria urbica (L.)

A füsti fecskénél elmondottak majdnem szóról-szóra ráillenek a molnárfecskére is. Az átvonulási területekről és a téli szállásról eddigelé egyetlen adatunk sincsen, de a diszlokációs viszonyok eléggé ismeretesek már s ezek tisztázása körül el nem hallgatható érdemeket szerzett magának THÓBIÁS GYULA megfigyelőnk.

Idei adataink a következők:

Az 1—9. számúakat THÓBIÁS GYULA jelölte, egynek a kivételével az abaujtonamegyei *Alsóláncon*.

1. Fészkeről fogatott 1913. június 24-én s kapta a 3840-es gyűrűt; a jelölés helyén, de a szomszédos ház eresze alatt fészkelte 1914. június 24-én.

2 - 4. Fészkelő madarak; az egyik jelöltetett 1913. június 24-én 3836-os gyűrűvel, mint a 3837-es gyűrűvel jelölt példánynak a házastársa, a harmadik 1913. július 27-én jelöltetett 481-es gyűrűvel s ez a saját házastársával néhány házzal odébb fészkelte. A 3836-os és a 481-es 1914. június 24-én együtt fészkeltek, de sem az egyiknek, sem a másiknak a régi fészkében, hanem a 3836-osnak a megelőző évi fészkében. A 3837-es (amely az előbbi évben a 3836-osnak a házastársa volt) 1914. június 25-én szintén fészkelte Alsóláncon, de jelöletlen párral.

5. Fészkeről fogatott 1913. június 27-én 3794-es gyűrűvel; ugyanannak az istállóknak az eresze alatt fészkelte 1914. június 24-én.

6. Fióka; jelöltetett 1913. június 23-án 3823-as gyűrűvel; 1914. július 29-én annak a háznak eresze alatt fészkelte, amely alatt szüleinek a fészke is volt.

7. Fióka; jelöltetett 1913. július 12-én 3747-es gyűrűvel; fészkelte 1914. július 3-án a *Koplató* tanyán, a jelölés helyétől $\frac{1}{2}$ km. távolságban.

8. Fészkeről fogatott 1913. június 19-én *Felsőláncon* s kapta a 3942-es gyűrűt. Ugyanakkor a párja is meg lett jelölve. Holtan találta HERKL ANTAL 1914. május 15-én *Abaujszemerén*, a jelölés helyétől 7 km. távolságban. THÓBIÁS szerint ez a példány a jelöltetés után elhagyta a párját és a szemközt levő házon új fészket rakott új párral.

9. Fészkeről fogatott 1914. június 24-én s jelöltetett 6067-es gyűrűvel; már ugyanabban az évben július 28-án a jelölés helyétől egy kilométernyi távolságban *Felsőláncon* fészkelte.

10. Fióka; jelölte AGÁRDI EDE 1914. június 26-án 8142-es gyűrűvel, *Berkesden*; ugyanott fészkelte 1915. július 1-én.

Die Vogelmarkierungen der Königlich Ungarischen Ornithologischen Centrale in den Jahren 1914 und 1915.

VON JAKOB SCHENK.

Als Resultat der Markierungsarbeiten der früheren Jahre sammelte sich während dieser beiden Jahrgänge ein ungemein reiches und wertvolles Versuchsmateriale an, welches noch um ein bedeutendes größer gewesen wäre, hätte uns der inzwischen ausgebrochene Weltkrieg einen beträchtlichen Teil der zu erwartenden Resultate, welche die bedeutende Menge der Markierungen des Jahres 1914 liefern hätte sollen, nicht vorenthalten. Bisher machten wir nämlich die Erfahrung, daß der größte Prozentsatz unserer Versuchsvögel immer aus der ersten Herbstzugsperiode und aus der ersten Überwinterungszeit zurückgemeldet wurde,

was auch ganz mit der alten Erfahrung übereinstimmt, daß immer die junge Generation die größte Vernichtungsziffer der Art beistellt.

Infolge des Weltkrieges verschloß sich uns Südafrika, Nigieren, Tunis, Algier, Frankreich und während des Jahres 1915 gesellte sich auch unser jahrzehntelanger Verbündeter, Italien unseren Feinden bei, wodurch die Haupt-Zugs- und Sammelstraße unserer Zugvögel ebenfalls in Feindesland verlief und die Zusendung der weiteren Daten unterblieb. Und gerade im Jahre 1914 gelang es uns, eine größere Anzahl Vögel als gewöhnlich — mehr als 5000 — zu markieren, so daß die Verluste an Rückmeldungen als ganz bedeutend zu betrachten sind. Zur Erhöhung dieser Verluste trug auch noch der Umstand bei, daß man uns in Italien schon seit Beginn des Krieges feindlich gesinnt war und deshalb in unseren Versuchsvögeln «*Spione*» erblickte, welche infolgedessen höchstwahrscheinlich in geringerer Anzahl zurückgemeldet wurden, als sonst.

Es ist daher keine unbegründete Befürchtung, daß die feindliche Gesinnung, welche den Krieg überdauern wird, den Rückmeldungs-Prozentsatz der Markierungsergebnisse in sehr ungünstiger Weise beeinflussen wird. Diese Befürchtung ist umso begründeter, als 70 bis 80 Prozent unserer Versuchsvögel über Feindesland hinwegzieht oder in Feindesland sein Winterquartier nimmt.

Aber nicht nur von diesem Standpunkte aus sind die schädlichen Folgen des Weltkrieges für die Vogelmarkierungen ungemein bedauerlich, sondern auch deshalb, weil er die frühere Harmonie und die früheren herzlichen Beziehungen zwischen den internationalen wissenschaftlichen Kreisen ernstlich gefährdet, wenn nicht zerstört, während doch dieselben eine wesentliche Bedingung der erfolgreichen Förderung der Wissenschaft bilden, ganz besonders aber in unserem speziellen Gebiete. Der Weltkrieg berührte uns auch in dieser Beziehung sehr empfindlich, indem dadurch, wenn auch vielleicht nur bis auf weiteres, unsere Verbindungen mit der englischen Markierungs-Centrale, welche sich gerade im Kriegsjahre inniger und vielverheißend gestalteten, unterbunden wurden. Zur Festigung dieser Verbindungen wäre der Besuch Ungarns seitens des ebenso hervorragenden, wie sympathischen Leiters der englischen Markierungsarbeiten H. F. WITHERBY berufen gewesen.

WITHERBY besuchte uns im Frühjahr 1914, gerade während der Markierungsperiode, begleitete mich auf einigen Markierungstouren und konnte dadurch unsere diesbezüglichen Arbeiten durch unmittelbare Erfahrung kennen lernen. Diese Erfahrungen veröffentlichte er unter dem Titel «*Ringing birds in Hungary. A new and valuable Method*» im Augustheft 1914, p. 63—66, von «*British Birds*», u. zw. mit der ausgesprochenen Absicht diese «neue und wertvolle» ungarische Methode

auch in England in Anwendung zu bringen. An der Hand der ungarischen Resultate gibt er den Beweis, daß die einseitige Beringung nur der Nestlinge ungenügend ist und daß nur dann eine ausreichende Lösung des Zugproblems und des mit diesem zusammenhängenden Fragenkomplexes erhofft werden kann, wenn zugleich die sicheren Brutvögel, also die unmittelbar von ihrem Neste abgefangenen Vögel beringt werden. Nur durch die Beringung der Nestlinge allein können nur die *migratorischen* Elemente teilweise geklärt werden, doch ergeben dieselben keine Daten über die *Dislokation*, d. h. über die Art und Weise, wie die Brutvögel sich auf dem zur Verfügung stehenden Brutraume der Art verteilen.

Es kann nicht bezweifelt werden, daß die Durchführung einer einheitlichen Markierungsmethode in Ungarn und England ungemein wertvolle Versuchsergebnisse gezeitigt hätte, besonders, wenn in Betracht gezogen wird, daß die eifrigen Vogelmarkierer Englands im Jahre 1914 fast 13.000, im Zeitraume 1909—1914 rund 60.000 Jungvögel beringten. Möchte es doch gelingen, die zerrissenen Bande nach dem Kriege neu zu binden; es ist dazu auch die Hoffnung vorhanden, da WITHERBY zu unseren edelgedenkenden Gegnern gehört, der wegen des bedauerlichen Krieges nicht die Vergangenheit verläugnet und nicht die Zukunft verneint. Einen Beweis dafür dürfte der Umstand liefern, daß er in einem späteren Artikel (*British Birds*, Dezemberheft 1914, p. 162) im Gesamtberichte über die englischen Markierungen im Jahre 1914, trotz des vollwütenden Krieges neuerdings die ungarische Methode seinen Mitarbeitern anempfiehlt. Ein Erfolg steht jedoch bisher noch aus.

Auf die seit unserem zuletzt herausgegebenen Berichte eingelaufenen Daten übergehend, gebe ich zuerst eine statistische Zusammenstellung der zurückgemeldeten Arten, namentlich welche und wie viele zurückgemeldet wurden.

1. Weißer Storch	17	10. Trauerschwabe	1
2. Lachmöve	60	11. Wasserhuhn	4
3. Kiebitz	17	12. Silberreiher	1
4. Rotschenkeliger Wasserläufer... ..	8	13. Schopfreiber	5
5. Kampfläufer	1	14. Nachtreiber	9
6. Schwarzwänzige Uferschnepfe... ..	3	15. Purpurreiher	2
7. Seggenpfeifer	1	16. Zwerg-Scharbe	1
8. Moorschnepfe	2	17. Rebhuhn	1
9. Waldschnepfe	1	18. Auerhuhn	1
		19. Schleiereule	1
		20. Turmfalke	2

21. <i>Rotfußfalke</i>	1	31. <i>Rohrammer</i>	1
22. <i>Rohrweihe</i>	1	32. <i>Wachholderdrossel</i>	1
23. <i>Elster</i>	1	33. <i>Kleiber</i>	1
24. <i>Eichelhäher</i>	1	34. <i>Sumpfmeise</i>	1
25. <i>Star</i>	10	35. <i>Blaumeise</i>	6
26. <i>Pirol</i>	1	36. <i>Kohlmeise</i>	23
27. <i>Feldlerche</i>	1	37. <i>Rauchschwalbe</i>	28
28. <i>Haussperling</i>	1	38. <i>Mehlschwalbe</i>	10
29. <i>Gimpel</i>	1	Zusammen	228
30. <i>Goldammer</i>	1		

Als mit den Vogelberingungsversuchen begonnen wurde, konnte man kaum die Hoffnung hegen, daß es eine Zeit geben wird, wo uns die Daten von Hunderten zurückgemeldeten Ringvögeln zur Verfügung stehen werden. Den Wert dieses Versuchsmateriales kann der Umstand durchaus nicht herabdrücken, daß ein Bruchteil der Daten für die Förderung unserer Kenntnis des Zuges und auch zugstheoretisch vorwiegend nur negative Feststellungen ergibt und ein anderer, nicht unbeträchtlicher Teil derselben eine Wiederholung und Befestigung schon durch die vorangehenden Beringungsergebnisse bekannter Tatsachen ist. Der absolute Wert einer wissenschaftlich festgestellten Tatsache wird dadurch, daß dieselbe die früheren diesbezüglichen Daten ergänzt und bekräftigt, durchaus nicht berührt. Wir erhalten jedoch auch fortwährend neue Daten und ist jedes neuere Resultat ein neuer bedeutender Schritt auf dem Wege, welcher zur je vollkommeneren Kenntnis und Klärung des Vogelzuges führt.

Auch unsere heurigen Resultate können in zwei Hauptgruppen geteilt werden. Zur ersten gehören die auf den *Zug* (Migration), zur zweiten die auf *Besiedelung* (Dislokation) bezüglichen Daten.

Die Migrationsdaten beziehen sich auf die Durchzugsgebiete und Winterquartiere der Arten. Schon auf Grund der früheren Ergebnisse war die *südwestliche Flucht* eines großen Teiles unserer Zugvögel bekannt geworden. Aus den heurigen Daten kann dieselbe mit vollster Bestimmtheit festgestellt werden. Die zu dieser Gruppe gehörigen Zugvogelarten ziehen entlang der

via adriatica-italica, sicilica, tunisica

in ihre Winterquartiere, falls sie nicht schon an gewissen Abschnitten derselben gelegene Winterquartiere beziehen. In Italien, auf der Insel Sizilien, in Tunis und Algier und noch weiter nach Südwesten, in Nigerien überwintern die folgenden Arten:

1. *Lachmöve.*
2. *Gambett Wasserläufer.*
3. *Kampfläufer.*
4. *Schwarzschwänzige Uferschnepfe.*
5. *Moorschnepfe.*
6. *Wasserhuhn.*
7. *Silberreiher.*
8. *Schopfreier.*
9. *Purpureiher.*
10. *Nachtreiher.*
11. *Star.*
12. *Pirol.*
13. *Feldlerche.*
14. *Wachholderdrossel.*

Derselbe Weg wird vom *Kiebitz* und von der *Trauerseeschwalbe* eingeschlagen, doch gehen diese nur bis zum Poflusse, von wo sie nach Westen abzweigen und nur der einzige *Storch* ist und blieb es, der uns in südöstlicher Richtung verläßt. Es ist hieraus zu ersehen, daß die Anzahl derjenigen Arten, welche die erwähnte südwestliche Zugsstraße nicht benutzen, im Vergleiche verschwindend gering ist. *Es muß dabei bemerkt werden, daß diese Gesetzmäßigkeit in großen Zügen und für den größten Teil der angeführten Arten auch aus der Bearbeitung der ungarischen Zugsdaten nachgewiesen werden konnte.* Was der Grund und die Bedeutung dieser Gesetzmäßigkeit ist, darüber kann ich mich im Rahmen dieser Bearbeitung nicht näher einlassen, da in dieser Frage ohne Einbeziehung der diesbezüglichen ausländischen Daten eine annähernde Abschließung doch nicht erreicht werden kann.

Aus den auf die *Dislokation* bezüglichen Daten ergibt sich immer klarer die Gesetzmäßigkeit, welche ich vorläufig in Ermangelung einer besseren Benennung

das Gesetz der optimalen Ausnützung des Brutgebietes

benennen möchte.

Laut diesem Gesetze brütet jedes Individuum in dem Raume oder wenigstens in der näheren Umgebung des Raumes, wo es zum erstenmale brütete; die junge Generation kehrt in den Brutraum der Eltern zurück, um hier zu brüten, doch schließt sie sich auch aus entfernteren Gegenden stammenden Individuen als Ehegenosse an, besonders geschieht dies bei den kolonieweise brütenden Arten, welche ja auch des öfteren gezwungen sind, ihre Brutplätze zu ändern. Indem jedoch die Regel das womögliche Festhalten an dem von altersher besiedelten Brutraume

ist, könnte man diese Gesetzmäßigkeit auch nach diesem Momente als *das Beharren im Brutraume* oder im *Lebensraume* bezeichnen. Die Frage ist noch nicht reif genug zur eingehenderen Behandlung, doch kann ich mich nicht davor verschließen, einige Relationen desselben zu berühren.

Es ist unschwer einzusehen, daß die nach dieser Gesetzmäßigkeit vor sich gehende Besiedelung des Brutgebietes in vollkommenem Einklange mit dem Prinzipie der Erhaltung der Art steht. Es könnte kaum eine geeignetere Einrichtung gefunden werden, mittels welcher sämtliche Bruträume des Brutgebietes der Art in jedem Frühjahr gleichmäßig und ohne sich bei jeder Gelegenheit erneuernder Kämpfe, welche das Brüten vieler Individuen zum mindesten stark verspäten, wenn nicht unmöglich machen, bevölkert werden könnte. Durch diese Besiedelungsweise ist das Brutgebiet in optimaler Weise ausgenützt, weil dadurch der maximale Nachwuchs erzielt wird, und zwar schon auch deshalb, weil erfahrungsgemäß der an seinem gewöhnlichen bekannten Standorte nistende Vogel immer eher zur Brut schreiten, mehrere Bruten machen und auch seine Nachkommenschaft sicherer großziehen kann, als der neue Ansiedler.

Es kann nicht bestritten werden, daß der erste Teil dieser Gesetzmäßigkeit, nämlich die Rückkehr in den einmal besetzten Brutraum — in die *«Heimat»* — schon längst als Faktum betrachtet wurde, doch fehlte bisher der vollgültige Beweis. So konnte z. B. seinerzeit auch ich den Frühjahrszug der Rauchschnalbe in Ungarn — ohne positive Kenntnis dieses Gesetzes — nur mit der Annahme erklären, daß die Rauchschnalben an ihre alten Nester, also in den schon einmal innegehabten Brutraum zurückkehren. Auf welche Weise jedoch das Brutgebiet durch die Jungvögel besiedelt wird, war früher noch total unbekannt und fand auch durch die Vogelberingungen bisher noch sehr ungenügende Klärung. Dieser Teil der Frage bedarf noch der intensivsten Beleuchtung durch die Versuchsdaten.

Ganz unbekannt war jedoch die merkwürdige Tatsache, daß parallel mit dem Beharren an dem einmal innegehabten Brutraume auch ein *Beharren an den gewohnten Durchzugsgebieten und Winterquartieren besteht*.

Ausnahmen kommen zwar gar nicht selten vor, doch ist die Norm, das Beharren an den betreffenden Gebieten unverkennbar.

Vereint ergeben obige Gesetzmäßigkeiten das neue Gesetz, daß **bestimmten Brutzonen ganz bestimmte Zugzonen entsprechen**.

Laut dieser Gesetzmäßigkeit läßt sich das Brutgebiet jeder Zugvogelart in mehrere größere oder kleinere Brutzonen aufteilen, innerhalb welcher sich die Zugverhältnisse annähernd gleichmäßig gestalten. So

gehören z. B. die Lachmöven von Velencze und Bodrogszerdahely ein und derselben Brut- und Zugszone an, während die Lachmöven der Hirnsener Kolonie in Nordböhmen einer ganz anderen Brut- und Zugszone angehören. Die Störche diesseits des Rheins gehören — annähernd, Details nicht berücksichtigend — einer selbständigen Brut- und Zugszone an, die jenseitigen einer ganz anderen u. s. w.

Übergänge aus einer Brutzone in die andere, ebenso aus einer Zugszone in die andere scheinen vorzukommen, es kann für diese vielleicht der alte Name «*Irrgäste*» beibehalten werden. Natürlich müssen solche aus ihren gewöhnlichen Zonen verschlagene Individuen nicht unbedingt seltene Gäste in den neuen Gebieten sein, da ja z. B. eine ungarische Lachmöve in Böhmen schon ein Irrgast ist, trotzdem die Art selbst dort Brutvogel ist.

Inwiefern solche Irrgäste zur Behebung der «*Inzucht*» beitragen, ist derzeit noch nicht einzusehen. Ob überhaupt der Inzucht bei solchen Arten, bei welchen sich eine sehr große Anzahl der Jungvögel in der Heimat ansiedelt, durch solche sporadische Übergänger vorgebeugt werden kann, ist sehr fraglich. Vielleicht dürfte dazu vielmehr der ungemein rasche Austausch der Ehegenossen beitragen. Dauerehen sind bei solchen Arten — in erster Linie gehören hieher die Schwalben — ziemlich selten, während es andererseits sehr häufig vorkommt, daß sich die Ehegenossen schon nach der ersten Brut von einander trennen und schon die zweite Brut desselben Jahres mit einem neuen Gespons verrichten.

Ebensowenig läßt sich einsehen und ermitteln, welche Einrichtung die bisher noch nicht genügend gewürdigte Erscheinung ermöglicht, daß der überwiegende Teil der Zugvögel verhältnismäßig riesige Verbreitungsgebiete besitzt, innerhalb welcher nur in seltenen Fällen geographische Varietäten gezüchtet werden, im Gegensatz zu den typischen Standvögeln, deren Verbreitungsgebiete im allgemeinen bedeutend geringere Ausdehnung haben, innerhalb welcher sich jedoch sicher erkennbare geographische Varietäten auszubilden pflegen. Wenigstens *einen* plausiblen Grund dieser merkwürdigen Erscheinung wählte ich in der Möglichkeit zu finden, daß sich die Individuen auch der extremsten Teile des Brutgebietes innerhalb des kurzen Zeitraumes von einem Jahre in gemeinsamen Winterquartiere antreffen können, wo dann die Möglichkeit geboten ist, daß diejenige junge Generation, welche in der nächsten Brutperiode fortpflanzungsfähig wird, sich den aus den verschiedensten Bruträumen entstammenden Witwern als Ehegenosse anschließen kann.

Um diese Auffassung leichter verständlich zu machen, möchte ich dieselbe durch ein Beispiel illustrieren. Im gemeinsamen Winterquar-

tiere in Südafrika überwintern schwedische, dänische, niederländische, deutsche, polnische, ungarische, rumänische, türkische und russische Störche. Dadurch ist nun die Möglichkeit vorhanden, daß sich z. B. ein in der Türkei geborener Storch einem schwedischen beigeselle, ein polnischer einem dänischen u. s. w. Der auf diese Weise erreichbare ausgiebige und ständige Austausch der Individuen verhindert dann anatomisch, daß sich im sonnigen Kleinasien eine andere Storchenabart entwickelte, als unter dem ganz anders gearteten dänischen oder schwedischen Klima.

Die bisherigen Resultate ergaben noch keine Bestätigung der oben ausgeführten Annahme. Die junge Generation kehrt zum weitaus überwiegenden Teile in den elterlichen Brutraum zurück, um dort auch zu nisten und nur ein Bruchteil derselben läßt sich in neuen Bruträumen nieder. Bei der Beurteilung dieser Versuchsergebnisse darf jedoch der wichtige Umstand nicht unberücksichtigt bleiben, daß während die in die Heimat zurückkehrenden Individuen durch den Markierer selbst systematisch und mit Aufwand vieler Mühe aufgesucht werden, diejenigen Individuen, welche sich anderswo niederlassen, in der Masse unberingter Artgenossen vollkommen verloren gehen und nur in den aller seltensten Fällen konstatiert werden.

Dieser Teil der Ringexperiment-Ergebnisse entbehrt bislang noch der genügenden Beleuchtung durch die Tatsachen und muß augenscheinlich noch durch parallele Versuchsdaten über Stand- und Strichvögel ergänzt werden.

Eine außerordentlich interessante Frage ist dabei auch noch die, welche ähnliche diesbezügliche Einrichtungen bei der übrigen Tierwelt bestehen?

Wie ersichtlich, führen diese Ergebnisse des Ringexperimentes ziemlich weit ab vom Zugprobleme, doch in nicht minder interessante Forschungsgebiete, welche bisher noch in keinem Zweige der Naturwissenschaften einer eingehenderen Untersuchung unterzogen wurden.

Nach dieser kurzen Erörterung der heurigen Resultate übergehe ich zur Besprechung der Markierungsarbeiten in den Jahren 1914 und 1915.

Wie schon erwähnt, wurde im Jahre 1914 eine sehr große Anzahl Vögel beringt — über 5000. Die Arten, welche zum Versuche beigezogen wurden, blieben fast durchgehends dieselben, nur die Arbeiten auf der *Puszta Urbő* wurden in intensivster Weise betrieben, einerseits um die in den vorangehenden zwei Jahren gezeichneten Brut- und Jungvögel in je größerer Anzahl als Brutvögel nachweisen zu können, andererseits aber um für die auch weiterhin beabsichtigten Arbeiten ein je umfangreicheres Material zu sichern. Das Beringen der Brutvögel, dessen möglichst weite Ausbreitung auf Zug-, Stand- und Strichvögel

das Zukunftsprogramm bildet, wurde außer den bisherigen Arbeiten in *Ürbő* auf die *Lachmöven* des Velenceer Sees ausgedehnt, jedoch zuerst nur versuchsweise und daher mit geringem numerischem Erfolge.

Bei den von mir, persönlich durchgeführten Arbeiten wurde ich von folgenden Herren auf das liebenswürdigste und ausgiebigste unterstützt, wofür ich auch an dieser Stelle meinen verbindlichsten Dank ausspreche, u. zw. den HERRN PAUL v. MESZLENY, GABRIEL ÉLES, BÉLA v. HAUER, VIKTOR SCHUH, ANTON v. SZALAY, DR. KORNEL v. SZLÁVY, ÁRPÁD v. PLATTHY, STEPHAN v. NÉMETH, JOSEF v. HORVÁTH, GUSTAV v. SZOMJAS und ALEXANDER v. FOGASSY. Es ist eben nicht so einfach, irgendwo hingehen und dort gleich Vögel in Menge zu beringen. Dazu bedarf es gründlicher Vorarbeiten, damit bei der Ankunft gleich alles bereitstehe, denn sonst wäre es unmöglich, die allzu kurze Brutzeit ausgiebig auszunützen.

Die praktische Durchführung der Beringung ist nicht so leicht, erfordert einen nicht unbedeutenden Aufwand von Mühe und Zeit und kann ich es mir daher nicht versagen, unseren geehrten Mitarbeitern, welchen mehr als die Hälfte unserer Beringungen zu verdanken ist, herzlichsten Dank und vollste Anerkennung auch hier vor der Öffentlichkeit zu zollen. An erster Stelle muß Herr BÉLA v. SZEÖTS in *Tavarna* genannt werden, dessen systematischen und gründlichen Arbeiten wir schon so manchen Erfolg zu danken haben. Das Verzeichnis unserer übrigen Mitarbeiter findet sich nachstehend und ist bei jedem zugleich auch die Anzahl der gezeichneten Vögel angegeben.

Im Laufe des Jahres 1914 haben wir auch einen Verlust zu verzeichnen, zum Glück jedoch nur einen solchen Verlust, welcher nur uns trifft und nicht zugleich auch die Wissenschaft. Unser hochgeschätzter bisheriger Mitarbeiter KURT LOOS leitet jetzt die Beringungsarbeiten in Böhmen selbständig unter der Ägide des Prager Naturwissenschaftlichen Vereines «*Lotos*». Die mit den Ringen der K. U. Ornith. Centrale durchgeführten Beringungen in Böhmen ergaben sehr wertvolle Resultate und hegen wir den herzlichen Wunsch, daß denselben eine würdige Fortsetzung zu Teil werde.

Im Jahre 1915 ruhten die Beringungsarbeiten seitens des Institutes vollständig, einerseits weil der Führer dieser Arbeiten in militärischem Dienste stand, andererseits weil die nicht unbeträchtlichen Kosten dieser Arbeiten infolge der großen Kriegsauslagen nicht genehmigt wurden. Unsere hinter der Front gebliebenen Mitarbeiter jedoch taten auch trotz des Krieges ihr Möglichstes. Der als Militärarzt dienende DR. KARL MAUKS nahm die Markierungsringe sogar mit an die Front und beringte während unserer großen galizischen Offensive Storchenjunge am Dnyester und an der Strypa. Hier zu Hause wurde die mühevolle und

umständliche Arbeit der Storchmarkierungen mit gewohnter Zuverlässigkeit und Opferwilligkeit von Frau VIKTOR SCHUH und von den Herren ANTON v. SZALAY, ÁRPÁD v. PLATTHY, GUSTAV v. SZOMJAS jun. und KOLOMAN TOMPA durchgeführt. Als Resultat dieser Arbeiten konnte die Kontinuität unserer bisher so wichtige Ergebnisse liefernden *Statistik über die Fortpflanzungsziffer des Storches* wenigstens für einen Teil unserer bisherigen Stationen bewahrt werden.

Eine jede Arbeit lobt sich selbst, die Beringungstätigkeit unserer Mitarbeiter im Kriegsjahre aber ist über jedes Lob erhaben.

Nach dieser Skizze der Markierungsarbeiten der beiden Jahre folgen nun die statistischen Daten, u. zw.: Namensverzeichnis der Mitarbeiter, Verzeichnis der beringten Arten, beide Verzeichnisse mit der Anzahl der Beringungen versehen, dann die Fortpflanzungsstatistik des weißen Storches. Die beiden Jahrgänge werden nach dem bisherigen Usus separat behandelt.

Verzeichnis der Mitarbeiter im Jahre 1914.

AGÁRDI E., Berkesd	126
BAKY N., Kúnszentmiklós	10
BOGNERMAYER M., Redltal	1
BOHRANDT L., Eperjes	228
FAZEKAS L., Ürbő	7
Frau K. FERNBACH, Baba-puszta	154
HORVÁTH A., Solt	181
HORVÁTH J., Tikos	2
KÁSPAREK K., Majsamiklősvár	1
KEREKES J., Kecskemét	15
KIRÁLY I., Bogyoszló	18
LENGYEL E., Arad	26
MAJERSZKY ST., Tökös	77
MOLNÁR J., Hódság	51
MUHA M., Homok	71
MÜLLER P., Kevevára	166
PAWLAS J., Eperjes	54
RÁCZ B., Szerep	118
RADETSKY D., Tárnok	27
RÖDER E., Cservenka	3
SCHENK H., Óverbász	56
SCHENK J., an vielen Stationen	2442
SCHIEBEL G., Freistadt	9
SEIFERT L., Nándorhegy	1

SIPOS A., Körmend	8
SPIESS A. v. Braccioforte, Nagyszeben	11
SZEÖTS B., Tavarna	817
THÓBIÁS J., Felsőláncz	319
TOMPA K., Brassó	84
TÓTH K., Kúnszentmiklós	113
VISONTAY J., Kercza	21
WÁHL I., Apatin	44
Zusammen	5251

Verzeichnis der Mitarbeiter im Jahre 1915.

AGÁRDI E., Berkesd	114
BOHRANDT L., Eperjes	182
Frau K. FERNBACH, Babapuszta	85
FORGÁCS J., Budapest	8
HORVÁTH A., Solt	68
DR. K. MAUKS, Dnyestergegend	21
MAUKS W., Tátraháza	3
PLATTHY Á., Tiszatarján	141
Frau V. SCHUH, Dunai	98
SZEÖTS B., Tavarna	491
SZOMJAS G. jun., Kiszástanya	31
THÓBIÁS J., Felsőláncz	35
TOMPA K., Brassó	88
Zusammen	1365

Verzeichnis der im Jahre 1914 berिंगten Arten.

<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	5	<i>Charadrius alexandrinus</i>	13
<i>Alauda arvensis</i>	93	<i>Chelidonaria urbica</i>	407
<i>Alauda cristata</i>	3	<i>Chloris chloris</i>	7
<i>Alcedo ispida</i>	1	<i>Chrysomitris spinus</i>	1
<i>Anas boschas</i>	3	<i>Ciconia ciconia</i>	775
<i>Aquila maculata</i>	1	<i>Ciconia nigra</i>	11
<i>Ardea cinerea</i>	11	<i>Clivicola riparia</i>	1
<i>Ardea ralloides</i>	2	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	1
<i>Asio otus</i>	1	<i>Columba oenas</i>	2
<i>Buteo buteo</i>	1	<i>Colymbus nigricollis</i>	8
<i>Cannabina cannabina</i>	10	<i>Coturnix coturnix</i>	2
<i>Cerchneis vespertinus</i>	2	<i>Dendrocopus maior</i>	5
<i>Cerchneis tinnunculus</i>	1	<i>Emberiza calandra</i>	15

<i>Emberiza citrinella</i>	1	<i>Parus ater</i>	27
<i>Emberiza schoeniclus</i>	8	<i>Parus coeruleus</i>	41
<i>Fringilla montifringilla</i>	10	<i>Parus maior</i>	366
<i>Fulica atra</i>	53	<i>Parus palustris</i>	62
<i>Fuligula ferina</i>	2	<i>Passer domesticus</i>	1
<i>Gallinago gallinago</i>	6	<i>Perdix perdix</i>	71
<i>Haliaeetus albicilla</i>	10	<i>Pica pica</i>	2
<i>Hirundo rustica</i>	1186	<i>Pratincola rubicola</i>	4
<i>Hydrochelidon hybrida</i>	1	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	20
<i>Hydrochelidon leucoptera</i>	8	<i>Ruticilla phoenicura</i>	1
<i>Hydrochelidon nigra</i>	88	<i>Ruticilla tithys</i>	8
<i>Lynx torquilla</i>	30	<i>Sitta europaea</i>	2
<i>Lanius collurio</i>	7	<i>Sterna fluviatilis</i>	1
<i>Lanius minor</i>	1	<i>Strix flammea</i>	1
<i>Larus ridibus</i>	1068	<i>Sturnus vulgaris</i>	184
<i>Limosa limosa</i>	45	<i>Sylvia simplex</i>	4
<i>Luscinia luscinia</i>	4	<i>Totanus totanus</i>	142
<i>Motacilla alba</i>	2	<i>Troglodytes troglodytes</i>	1
<i>Muscicapa grisola</i>	7	<i>Turdus merula</i>	1
<i>Nycticorax nycticorax</i>	32	<i>Turdus musicus</i>	1
<i>Oriolus oriolus</i>	8	<i>Turdus pilaris</i>	2
<i>Ortygometra parva</i>	3	<i>Turtur turtur</i>	2
<i>Pavoncella pugnax</i>	33	<i>Vanellus vanellus</i>	312
		Zusammen	5251

Verzeichnis der im Jahre 1915 beringten Vogelarten.

<i>Chelidonaria urbica</i>	48	<i>Oriolus oriolus</i>	7
<i>Ciconia ciconia</i>	389	<i>Parus ater</i>	17
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	1	<i>Parus coeruleus</i>	32
<i>Coracias garrula</i>	5	<i>Parus maior</i>	162
<i>Emberiza citrinella</i>	1	<i>Parus palustris</i>	24
<i>Fringilla coelebs</i>	1	<i>Passer domesticus</i>	56
<i>Glaucidium noctuum</i>	1	<i>Pratincola rubetra</i>	1
<i>Hirundo rustica</i>	389	<i>Ruticilla tithys</i>	32
<i>Lynx torquilla</i>	16	<i>Sturnus vulgaris</i>	122
<i>Motacilla alba</i>	6	<i>Turdus merula</i>	2
<i>Muscicapa collaris</i>	6	<i>Turdus musicus</i>	1
<i>Muscicapa grisola</i>	1	Zusammen	1365

Storchnachwuchs-Statistik des Jahres 1914.

Station	1-er	2-er	3-er	4-er	5-er	6-er	Besetzte Horste		Leere Horste	
	G e l e g e						1914	1913	1914	1913
Ágostonfalva	—	—	—	2	—	—	2	2	—	—
Apáca	—	1	2	2	1	—	6	6	5	5
Apatin	2	5	8	12	—	—	28	24	2	11
Asvány	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Ballony	—	—	—	1	—	—	1	1	—	1
Bellye	—	5	8	7	4	—	24	20	2	6
Berkesd	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Bokros	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Bölön... ..	—	—	1	1	1	—	3	2	—	2
Böös	—	1	5	2	—	—	8	7	1	2
Cservenka	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Dunaszeg	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—
Ellend	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Földvár... ..	—	—	—	1	1	—	2	2	—	—
Fülöpszállás	—	1	1	2	2	—	7	—	2	—
Győrzámoly	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—
Harta... ..	2	4	3	7	—	—	16	13	4	7
Hídvég... ..	1	1	—	2	1	—	5	3	2	5
Hódság	—	—	1	1	—	—	2	—	—	—
Jánoshida	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Kopács	1	2	5	4	—	—	12	16	4	1
Körmend	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Kunszentmiklós	—	1	5	6	2	—	14	—	1	—
Ladomér	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Lipót... ..	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—
Mártonháza	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Medve	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Méntelek	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Mezőcsát	—	2	8	15	4	1	30	16	4	11
Militics... ..	—	—	4	7	1	—	12	14	—	1
Mondorlak	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Nagyajta	—	—	—	2	—	—	2	2	2	1
Nyárad	—	—	1	1	—	—	2	1	—	2
Óthalom	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—
Patkányos	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Rakamaz	—	—	3	7	3	—	13	12	8	8
Sárás... ..	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—
Solt	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
Szabadi	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—
Szap	—	1	1	—	—	—	2	1	—	—
Szikra	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Szunyogháza	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—
Tiszakeszi	—	—	4	4	2	—	12	11	1	1
Tiszapalkonya	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—
Tiszaeszlár	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Tiszasas	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Tiszatarján	1	1	2	5	2	1	12	10	6	—
Tiszaug... ..	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Tölös... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Urmös	—	1	—	2	—	—	3	2	—	—
Vámos	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—
Várdaróc	—	5	5	4	1	—	15	11	4	9
Zusammen	7	31	78	105	29	4	—	—	—	—

Storchnachwuchs-Statistik des Jahres 1915.

Station	1-er	2-er	3-er	4-er	5-er	Besetzte Horste		Leere Horste	
	Gelege					1915	1914	1915	1914
Ágostonfalva ...	—	1	—	1	—	2	2	—	—
Apáczá ...	—	1	8	2	—	11	6	—	5
Berkesd ...	—	—	1	—	—	1	1	—	—
Bölön ...	—	—	1	2	—	3	3	—	—
Ellend ...	—	—	1	—	—	1	1	—	—
Földvár ...	—	—	2	—	—	2	2	—	—
Hidvég... ..	—	—	2	3	—	5	5	—	2
Kopács ...	—	1	3	10	—	14	12	3	4
Mezőcsát ...	—	1	2	15	10	28	30	6	5
Nagyajta ...	—	2	2	1	—	5	2	—	2
Rakamaz ...	—	—	3	3	2	—	13	—	8
Solt ...	—	—	—	1	2	—	—	—	—
Szebény ...	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Szederkény ...	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Tiszakeszi ...	—	1	4	3	5	13	12	2	1
Tiszatarján ...	1	—	2	4	9	16	12	2	6
Ürmös ...	—	—	1	1	—	2	3	—	—
Várdarócz ...	—	3	5	11	1	20	15	1	4
Zusammen ...	2	10	38	57	29	—	—	—	—

Laut der Aufnahme vom Jahre 1914 hatten

254 Storchpaare 892 Jungen

wonach die Vermehrungsziffer des Jahres 1914 **3·51** beträgt.

Laut der Aufnahme vom Jahre 1915 hatten

136 Storchpaare 509 Jungen

die Vermehrungsziffer des Jahres 1915 beträgt daher **3·74**.

Laut den bisherigen Aufnahmen ergaben sich für die vorangehenden Jahre folgende Vermehrungsziffer

Im Jahre 1909 ...	2·87.
« « 1910 ...	2·96.
« « 1911 ...	2·85.
« « 1912 ...	3·27.
« « 1913 ...	2·71.
« « 1914 ...	3·51.
« « 1915 ...	3·74.

Aus dieser Zusammenstellung ist ersichtlich, daß die Vermehrungsziffer noch nie so hoch war, wie in den beiden letzten Jahren. Es muß je-

doch bemerkt werden, daß die Vermehrungsziffer des Jahres 1915 nicht als vollgiltig betrachtet werden kann, indem vorwiegend nur die Stationen der Tiszagegend vertreten sind, wo sich im Laufe des Frühjahres 1915 infolge der großen Überschwemmung viele und lang andauernde Binnengewässer bildeten, welche ihrerseits laut den bisherigen Erfahrungen die Fortpflanzung des Storches in der günstigsten Weise beeinflussen. Diese ungemein günstigen Verhältnisse kamen denn auch in der auffallenden Erscheinung zum Ausdruck, daß von 65 Gelegen in 52 die für gewöhnlich maximale Jungenanzahl vorgefunden wurde, u. zw. in 26 Nestern je 4, in abermals 26 Nestern je 5 Junge.

Im Jahre 1914 jedoch war die Vermehrung des Storches augenscheinlich im ganzen Lande auffallend günstig, was besonders auch in den 6-er Gelegen zum Ausdrucke kam. Eine derartig hohe Jungenanzahl war bisher nicht nur unbekannt, sondern laut den bisherigen Erfahrungen auch unwahrscheinlich. Im Jahrgange 1914 der «*Aquila*» veröffentlichte ich eine photographische Aufnahme eines solchen 6-er Geleges. Es muß als sehr bezeichnend für die Vermehrungsverhältnisse des Storches im Jahre 1914 betrachtet werden, daß es sogar vier 6-er Gelege gab, u. zw. drei in der Tiszagegend, das vierte in der kleinen Tiefebene. Alle sechs Jungen waren annähernd gleichmäßig entwickelt, so daß man das Nesthökchen kaum erkennen konnte.

Die Jahre 1914 und 1915 gehörten zu den sogenannten «*Wasserjahren*», weshalb ausgiebige reichliche Fleischnahrung in Menge vorhanden war, und die Störche nicht auf die magere Insektennahrung der Trockenjahre angewiesen waren. In einem dieser Berichte habe ich schon ausgeführt, daß die primäre Nahrung des Storches das Fleisch ist (hauptsächlich das der Frösche), während die Insekten, namentlich die Heuschrecken, nur die sekundäre Surrogatnahrung der trockenen Jahre bilden. In der Fortpflanzung kommen beide Ernährungsweisen scharf zum Ausdruck: in den Wasserjahren ist dieselbe viel günstiger, als in den trockenen Jahren.

In Verbindung mit der Ernährung des Storches möchte ich noch erwähnen, daß ein Storchenjunges in Rakamaz ungefähr 20 St. 8—10 Zentimeter lange Welsbrut, ein Junges in Böös 4 ausgewachsene *Triton cristatus*, 7 St. 6 Zentimeter lange Kaulquappen und 2 St. 12 Zentimeter lange *Cobitis fossilis* im Schlunde hatte.

Von meinen anderen ornithologischen Beobachtungen, welche ich während der Beringungsarbeiten des Jahres 1914 zu machen Gelegenheit hatte, referiere ich in den nachfolgenden kurzen Notizen.

Am **Velenceer See** war die *Lachmöven*-Kolonie fast noch größer als gewöhnlich. *Trauerseeschwalbe* hatte eine Kolonie von ungefähr 100 Paaren. *Flußseeschwalbe* brütete heuer nicht. *Graugänse* waren

heuer augenscheinlich in größerer Anzahl vertreten. *Nachtigallenrohr-sänger* ist vollständig, *Tamariskenrohrsänger* fast gänzlich verschwunden.

Die *Lachmöven*-Kolonie in **Bodrogszerdahely** hat sich etwas vergrößert; auch heuer brüteten einige *Trauerseeschwalben* in der Kolonie.

Von den **Reiherkolonien** konnte ich heuer nur die in **Ujvidék** und diejenige von **Tizsakisfalud** besichtigen; in ersterer horsteten *Schopf-* und *Nachtreiher* in gewöhnlicher, *Purpurreiher* in geringerer Anzahl; in der letzteren horsteten etwas mehr *Nachtreiher* und einige *Graureiher*.

Die Vogelwelt der Puszta **Ürbő** stand im Jahre 1914 ebenfalls im Zeichen des «Wasserjahres». *Wasserhuhn* und *Haubentaucher* waren viel häufiger, auch brütete als neue Art die *Graugans* in vier Paaren. *Trauerseeschwalbe* war häufiger, *weißflügelige Seeschwalbe* rarer als gewöhnlich. Vielleicht seit Dezennien brüteten heuer wieder zum erstenmale: *weißbärtige Seeschwalbe*, *Flußseeschwalbe* und *Lachmöve*, sämtliche jedoch nur in geringerer Anzahl. Ansonsten war hier die gewöhnliche Vogelwelt, vielleicht in etwas geringerer Zahl, vertreten. Der *grün-schenkelige Wassperläufer* wurde gar nicht beobachtet, der *Stelzenläufer* nistete in einem Paare, *Giarol* war in ein-zwei Exemplaren vorhanden; *Moorschnepfe* brütete häufiger.

Kalendarische Daten notierte ich folgende:

18. April. Volles Gelege der *Spießente*; zwei Tage alte *Feldlerchen-*junge; *Kiebitz*junge; einige *weißäugige Enten*; viele *Kampfläufer* in Flügen. Die Männchen haben vollentwickelten Kragen und kämpfen.

25. April. Volles Gelege der *Löffelente*.

27. April. Ankunft der *Trauer-* und *Weißflügel-Seeschwalben* und des *Pirols*.

1. Mai. Ankunft des *Halsband-Giarols*; volle Gelege der *Moorschnepfe* und *Knäckente*.

9. Mai. Junge des *Seeregenpfeifers*; Junge des *Kiebitz* und *Gambettwasserläufers* massenhaft; Junge der *Moorschnepfe*, *schwarzschwänzigen Uferschnepfe* und des *Rohrammers*.

16. Mai. Gelege des *Zwergsumpfhühnchens*.

25. Mai. Dunenjunge des *Kampfläufers*.

6. Juni. Gelege der *Trauerseeschwalbe*.

13. Juni. Gelege der *weißbärtigen* und der *Flußseeschwalbe*; Dunenjunge der *weißflügeligen Seeschwalbe*.

Nach dieser Skizze der Beringungsergebnisse, sowie der Beringungsarbeiten übergehe ich nun auf die Veröffentlichung der einzelnen **Versuchsdaten**, u. zw. in der Reihenfolge der einzelnen Arten.

1. Weisser Storch.

Ciconia ciconia. (L.).

Das heurige, wieder ziemlich bedeutende Versuchsmateriale ergibt keine nennenswerte Erweiterung unserer Kenntniss über den Storchzug. Dasselbe leidet noch immer an dem alten Mangel, es fehlen noch immer sichere Daten über das Brüten der Ringstörche. Bezüglich der Durchzugsgebiete und Winterquartiere tauchten auch keine neueren Momente auf. Hoffentlich werden uns Zeit und Zufall die erwarteten Daten doch einmal in die Hand spielen. Warten können wir jedenfalls ganz beruhigt, da ja eine nicht unbedeutende Anzahl von Ringstörchen zur Verfügung steht und gerade heuer ein Exemplar des ersten Beringungsjahres zur Strecke gelangte.

Die eingehendere Besprechung der Versuchsergebnisse geschieht bei den einzelnen Gruppen.

Die Daten wurden in drei Gruppen eingeteilt und innerhalb dieser Gruppen in der Reihenfolge der Beringungsjahrgänge eingereiht.

Sämtliche hier angeführten Exemplare wurden als Nestlinge gezeichnet.

Erste Gruppe. Rückkehr in die elterliche Brutzone.

1. Beringt am 8-ten Juli in *Batiz* (Komitat Szatmár) mit Ring No. 165.

Tot aufgefunden von J. KOROSI am 27-ten Juli 1915 in *Szamostelek* (Komitat Szatmár).

Alter: 7 Jahre. Richtung: Südost. Entfernung: 20 Km.

Bezüglich des eventuellen Brütens konnten keine näheren Daten ermittelt werden.

2. Gezeichnet am 24-ten Juni 1909 in *Szentfülöp* (Komitat Bács-Bodrog), mit Ring No. 1779.

Tot aufgefunden am 23-ten Juli bei *Pos. Podgajci* (Komitat Szerém). Bericht von DR. E. RÖSSLER und E. v. FERENCZFFY.

Alter: 4 Jahre. Richtung: Süd-Südwest. Entfernung: 60 Km.

Genaue Daten über das eventuelle Brüten fehlen.

3. Beringt von I. WÄHL in *Apatin* (Komitat Bács-Bodrog), am 14-ten Juli 1909, mit Ring No. 2644.

Erlegt von L. PORGÁNYI am 26-ten Juli in *Karapanca* (Komitat Baranya).

Alter: 5 Jahre. Richtung: Nordwest. Entfernung: 35 Km.

Bezüglich des Brütens fehlen sichere Daten.

4. Beringt am 27-ten Juni 1911 in *Bellye* (Komitat Baranya), mit Ring No. 4001.

Erlegt am 7-ten August 1914 von L. PORGÁNYI in *Mohács*.

Alter: 3 Jahre. *Richtung*: Nord. *Entfernung*: 40 Km.

Aus gewissen Umständen glaubt der Berichterstatter auf eventuelles Brüten dieses Exemplares schließen zu können, positive Daten fehlen jedoch.

5. Gezeichnet am 28-ten Juni 1911 in *Kopács* bei Bellye (Komitat Baranya) mit Ring No. 4087.

Tot aufgefunden von G. BORBÉLY in *Hajdoszoboszló* am 2-ten Mai 1914.

Alter: 3 Jahre. *Richtung*: Nordost. *Entfernung*: 280 Km.

6. Gezeichnet am 11-ten Juli 1911 in *Szabadi* (Komitat Győr), mit Ring No. 1384.

Erlegt von L. FAZEKAS am 15-ten Juni 1914 auf der *Pusztá Ürbő*.

Alter: 3 Jahre. *Richtung*: Ost-Südost. *Entfernung*: 140 Km.

7. Gezeichnet von A. LÉBER im Sommer 1912 in *Amacz* (Komitat Szatmár), mit Ring No. 4584.

Erlegt im Jahre 1914 in *Borosjenő* (Komitat Arad). Bericht von L. DIÓSZEGHY. Genaue Daten über den Zeitpunkt und nähere Umstände der Erlegung konnten nicht eingezogen werden.

Alter: 2 Jahre. *Richtung*: Süd-Südwest. *Entfernung*: 170 Km.

8. Gezeichnet von A. LÉBER im Sommer 1912, in *Batiz* (Komitat Szatmár), in nächster Umgebung des vorangehenden Beringungsortes, mit Ring No. 4513.

Im September 1913 aus einer aus 300 Stück bestehenden durchziehenden Schar herabgefallen in *Szászivánfalva* (Komitat Nagy-Küküllő). Bericht von K. MIHÁLY zu *Árkos*.

Dieses Datum dürfte vielleicht besser in die nächste Gruppe passen, indem jedoch der Ausgangspunkt der Reise unbekannt ist, der Fundort aber in Ungarn liegt, glaubte ich auch dieses Exemplar unter den in die elterliche Brutzone zurückgekehrten anführen zu müssen.

Alter: 2 Jahre. *Richtung*: Südost. *Entfernung*: 240 Km.

9. Gezeichnet am 4-ten Juli 1913 in *Tiszakeszi* (Komitat Borsod), mit Ring No. 5891.

Erlegt am 15-ten Juni in *Balmazújváros* (Komitat Hajdu). Bericht von L. v. BÉKÉSSY.

Alter: 1 Jahr. *Richtung*: Südost. *Entfernung*: 35 Km.

Es ist dies ein recht bedeutendes Materiale, jedoch noch immer mit dem vielbeklagten Mangel behaftet, daß es keine sichere Angabe über das Brüten von Ringstörchen enthält. Es ist ja unzweifelhaft sehr wahrscheinlich, daß das 7-jährige Exemplar Brutvogel war, doch ließen sich darüber jeden Zweifel ausschließende Daten nicht ermitteln. Dasselbe gilt auch für das 5- und 4-jährige Exemplar. Auf Grund des zur

Verfügung stehenden Materiales kann nur so viel mit einiger Gewißheit ausgesprochen werden, daß die in Ungarn geborenen Jungstörche, ob sie nun fortpflanzungsfähig sind oder nicht, auf Ungarns Gebiet, oder besser gesagt, in *die elterliche Brutzone zurückkehren*. Aber auch diese Gesetzmäßigkeit bewegt sich in etwas allzu weiten Grenzen. So wurde z. B. das eine in Bellye im Jahre 1911 gezeichnete Exemplar im Jahre 1914 in Mohács angetroffen, während das im selben Jahre in dem benachbarten Dorfe gezeichnete Exemplar ebenfalls im Jahre 1914 aber 260 Kilometer weit in nordöstlicher Richtung in Hajduszoboszló erlegt wurde.

Diese Datengruppe ergibt noch kein genügend klares Bild über die Dislokation der jungen Generation auf dem Brutgebiete der Art, es müssen noch weitere Daten abgewartet werden, was wir mit umso größerer Beruhigung tun können, da ja jedes Jahr auch aus den ältesten Markierungsjahrgängen stammende Exemplare zurückgemeldet werden, und deshalb Hoffnung vorhanden ist, daß uns diese Daten nicht vor-enthalten bleiben können. Natürlich müssen dabei auch diejenigen Daten in Betracht gezogen werden, welche von den Forschern des Auslandes, so vor allen DR. THIENEMANN in Deutschland und MORTENSEN in Dänemark erreicht wurden.

Zweite Gruppe. Das Durchzugsgebiet.

10. Beringt am 24-ten Juni 1910 in *Várdaróc* (Komitat Baranya), mit Ring No. 3583.

Den Ring übergab man am 14-ten Juni 1914 E. C. MOODLEY, der seinerseits dann das Institut davon verständigte, daß der Ring in der Oase *Bazarjuk*, in der Asiatischen Türkei unter 37° 22' nördliche Breite und 37° 5' östlicher Länge, südlich der Stadt *Marash* aufgefunden wurde. Aus dem Berichte scheint hervorzugehen, daß der Ring bald nach seiner Abnahme vom Storchbeine übermittlelt wurde. Nimmt man jedoch auch eine andere Erlegungszeit an, so ergibt sich uns aus diesem Datum dennoch keine neue Tatsache, indem es ja auch schon bisher zur Genüge bekannt war, daß Kleinasien zum Durchzugsgebiete des Storches gehört und daß sich in demselben auch während des Sommers zurückgebliebene herumstrolchende Störche aufhalten.

Alter: 4 Jahre. *Richtung*: Südost. *Entfernung*: 1800 Km.

11. Beringt am 10-ten Juli 1911 in *Rakamaz* (Komitat Szabolcs), mit Ring No. 4257.

Wurde am 12-en Mai von einem «Adler» geschlagen und fiel lebend in den Garten des EFTHYM OREOPOULOS in *Mihailitsch* bei *Konstantinopel*. Auch dieser Fall ergibt den Beweis, daß die Störche manchmal bedeutend langen Aufenthalt auf den Durchzugsgebieten nehmen.

Alter: 1 Jahr. *Richtung*: Südost. *Entfernung*: 1000 Km.

12. Gezeichnet am 8-ten Juli 1912 ebenfalls in *Rakamaz*, mit Ring No. 5562.

Erlegt am 18-ten August 1913 in *Zavale* bei *Kamieniecz-Podolsk*, aus einem Fluge, welcher von Ost nach West zog. Bericht des J. ALEXANDROWITSCH SWIRSKI.

Alter: 1 Jahr. *Richtung*: Ost. *Entfernung*: 400 Km.

13. Gezeichnet von I. WÁHL im Juni 1914 in *Apatin* (Komitat Bács-Bodrog), mit Ring No. 6859.

Am 11-ten Oktober 1915 von «*Adlern*» zerrissen aufgefunden in der Nähe des kleinasiatischen Städtchens *Sivrihissar*. Nähere Daten wurden einverlangt, jedoch bis dato nicht eingesendet. Bericht von EMIL WINTER.

Alter: 1½ Jahre. *Richtung*: Südost. *Entfernung*: 1200 Km.

14. Gezeichnet von Á. v. PLATTHY im Juli 1915 in *Tiszatarján* (Komitat Borsod), mit Ring No. 8584.

Flog am 13-ten September 1915 in *Szabadhely* (Komitat Arad), gegen den Telegraphendraht und fiel herunter. Bericht der Gemeindevorstehung.

Alter: 3 Monate. *Richtung*: Süd-Südost. *Entfernung*: 190 Km.

Wie schon erwähnt, wurden das kleinasiatische und das Konstantinopler Exemplar auf dem schon bekannten Durchzugsgebiete des Storches angetroffen, wahrscheinlich während selbe in der Richtung gegen die elterliche Brutzone hin vagabundierten. Das in Rußland aufgefundene Exemplar schlug eine ganz neue Richtung ein, es handelt sich hier augenscheinlich um ein von der gewohnten Zugsrichtung verschlagenes Exemplar, um einen sogenannten «*Irrgast*». Das Arader Exemplar wurde auf dem gewöhnlichen Herstdurchzugsgebiete unserer Störche aus der Theißegend angetroffen.

Dritte Gruppe. *Im Winterquartiere angetroffene Exemplare.*

15. Beringt am 7-ten Juli 1911 in *Tiszakeszi* (Komitat Borsod), mit Ring No. 4225.

Tot aufgefunden Anfang Jänner 1914 in *Elliot*, Südafrika, Tembuland, Cape Colony. Bericht von CLAUDE DULLER, Chef der Sektion für Insektenkunde im Ackerbauministerium der südafrikanischen Union.

Alter: 2½ Jahre. *Richtung*: Süd. *Entfernung*: 9800 Km.

16. Gezeichnet am 7-ten Juli 1911 in *Mezőcsát* (Komitat Borsod), in der nächsten Umgebung des vorangehenden Markierungsortes, zur selben Zeit wie das vorige, mit Ring No. 4170.

Auch dieses Exemplar wurde tot aufgefunden, ebenfalls im Jahre 1914 und gleichfalls in Südafrika, in der Nähe des obenangeführten Fundortes, in *Steyesbury*, nur etwas später, nämlich im Monate März. Bericht von H. J. DU PLESSIS.

Alter: 2½ Jahre. *Richtung:* Süd. *Entfernung:* 9800 Km.

17. Gezeichnet am 26-ten Juni 1913 in *Kopács* (Komitat Baranya), mit Ring No. 3415.

Erlegt am 4-ten Jänner 1914 in *Peddie* (Südafrika, Cape Colony). Bericht von L. J. TAYLOR.

Alter: ½ Jahr. *Richtung:* Süd. *Entfernung:* 10.000 Km.

Die eingelangten Daten bezeichnen das bisherige Gebiet, nämlich Südafrika als das Winterquartier des Storches, mit dem Unterschiede, daß die Störche im Winter 1913/1914 bedeutend weiter nach Süden vordrangen, als in den anderen Jahren. Sämtliche Daten entstammen der Kapkolonie und *Peddie* kann als südlichster Punkt der Storchverbreitung gelten.

2. Lachmöve.

Larus ridibundus L.

Rund 60 zurückgemeldete Exemplare umfaßt der heurige Bericht. Es ist daher ein bedeutendes Versuchsmateriale, welches sich während der beiden Jahre ansammelte. Es gibt darunter auch eine nicht unbeträchtliche Anzahl neuer Daten, welche den Beweis ergeben, daß durch die Markierungsarbeiten einiger Jahre die gewärtigten Resultate noch keinesfalls erschöpft werden können. Die Durchzugsgebiete und Winterquartiere können zwar in großen Zügen schon durch die Resultate einer einzigen Beringungskampagne geklärt werden, aber die genaueren Details, die Gesetzmäßigkeiten, welche in der Rückkehr und Dislokation auf dem Brutgebiete herrschen, können nur durch längere Zeit hindurch fortgesetzte Versuche mit genügender Genauigkeit festgestellt werden.

Einen eklatanten Beweis liefern diesbezüglich die heurigen Daten; ein Teil derselben ist zur weiteren und sukzessiven Klärung der Zugverhältnisse der Lachmöve von entscheidender Bedeutung. Im Rahmen dieses Berichtes kann ich mich nicht näher auf die zugstheoretische Bedeutung dieser neuen Daten einlassen und begnüge mich daher mit dem Hinweise auf das Vorkommen unserer Lachmöven in der Schweiz, weiters auf die Tatsache, daß die Bewohner der beiden ungarischen Kolonien die nämlichen Winterquartiere aufsuchen, die Bewohner der Hinsener Kolonie (Nordböhmen) jedoch, welche bedeutend nördlicher gelegen ist, in einer ganz anderen Richtung gelegenes Winterquartier beziehen.

Es kann hieraus der Schluß gezogen werden, daß die ferneren Mövenberingungen noch immer Erfolge versprechen, besonders wenn es gelingen sollte, außer den Nestlingen auch Brutvögel zu markieren,

u. zw. nicht nur bei uns in Ungarn, sondern auch im Auslande, wozu auch volle Aussichten vorhanden waren. Infolge des Krieges mußte die Durchführung unterbleiben.

Die heurigen Daten veröffentliche ich in der Reihenfolge der einzelnen Kolonien; es sind dies

I. Die Kolonie im See von Velencez.

II. Die Kolonie des Tajba-Sumpfes in Bodrogszerdahely im nord-östlichen Ungarn.

III. Die Kolonie auf dem Hirnsen-Teiche in Nordböhmen bei Böhmisches-Leipa.

Innerhalb dieser Gruppen werden zuerst diejenigen Exemplare erledigt, welche in die elterliche Brutzone zurückkehrten, die übrigen werden in der Reihenfolge der Beringungsjahrgänge angeführt.

Sämtliche Exemplare wurden als Nestlinge beringt.

I. Die Lachmöven der Kolonie des Velencezer Sees.

1. Gezeichnet von T. CSÖRGEY am 6-ten Juni 1912, mit Ring No. 2434; erlegt von F. NAGY am 14-ten Juni in *Lovasberény*, in der nächsten Umgebung der Brutkolonie.

Alter: 3 Jahre. Entfernung: 12 Km.

Es kann als sicher angenommen werden, daß dieses Exemplar in der elterlichen Brutkolonie nistete. Der Erlegungsort gehört mit zum Ernährungsgebiete der Velencezer Möven. Es ist eine längst bekannte Tatsache, daß die hier ansässigen Möven zum größten Teile auf den Äckern und Feldern der Seeumgebung ihre Nahrung suchen.

Es ist dies unser erstes Datum über die Rückkehr eines Exemplares in die elterliche Kolonie.

2. Gezeichnet am 3-ten Juni 1913, mit Ring No. 3395; vom Blitz erschlagen am 18-ten Mai 1914 in *Pázmánd*, in nächster Umgebung der Kolonie.

Alter: 1 Jahr. Entfernung: 6 Km.

Auch dieses Exemplar kehrte in die elterliche Brutkolonie zurück, ob es dort auch brütete, bleibt unentschieden, da es nicht wahrscheinlich ist, dass die einjährigen Exemplare schon fortpflanzungsfähig sind.

3. Gezeichnet am 3-ten Juni 1913, mit Ring No. 3390; wurde im Juni 1914 in *Jászszentlászló* auf einer Reuße gefangen, in deren Maschen es sich verstrickt hatte. Bericht von F. RÁCZ.

Alter: 1 Jahr. Richtung: Nordost. Entfernung: 120 Km.

Auf Grund dieses Datums dürfte es als sicher zu betrachten sein, daß die einjährigen Exemplare noch nicht fortpflanzungsfähig sind, sondern teils in der näheren, teils in der weiteren Umgebung der elterlichen Kolonie herumvagabundieren. Es läßt sich hier jedenfalls auch feststel-

len, daß auch dieses Exemplar in die elterliche Brutzone zurückkehrte, da wie erwähnt, die noch weiter nordöstlich gelegene Bodrogszerdahelyer Kolonie zur nämlichen Brut und Zugzone gehört, wie die des Velenceer Sees.

Auf dem Striche vor dem Wegzuge, in dem Durchzugsgebiete oder im Winterquartiere wurden folgende Exemplare angetroffen:

a) *Am 6-ten Juni 1912 beringte Exemplare.*

4. No. 2130 wurde am 29-ten Jänner 1914 in *Mostar* lebendig gefangen und der Polizei übergeben, welche den Vogel dann freiließ. Bericht von MUSTAFA ČEMALOVIĆ, sowie vom Polizeiamte der Stadt Mostar.

Alter: 1½ Jahre. Richtung: Süd. Entfernung: 450 Km.

Diese Lachmöve wurde auf der minder frequentierten Herbstzugsstraße angetroffen und kann man auch nicht wissen, oder schlußfolgern, von wo dieselbe sich auf den Weg machte.

5. No. 2927 wurde am 15-ten Dezember 1913 in *Ravenna* erlegt. Auf Grund einer Notiz der Rivista Italiana di Ornitologia III, p. 85 von A. GHIDINI eingesandt.

Alter: 1½ Jahre. Richtung: Südwest. Entfernung: 600 Km.

6. No. 2853 wurde am 19-ten November 1913 in *Palestro* am Zusammenflusse des Po und Sesia erlegt. Notiz in der No. vom 25. Jänner 1914 der *Tribuna-Sport* in Neapel, und in der Rivista Italiana di Ornitologia III, p. 85.

Alter: 1½ Jahre. Richtung: Südwest. Entfernung: 800 Km.

7. No. 2583 wurde um den 20-ten Dezember bei *Torino* erlegt. Bericht von SALVADORI in einem an DR. MADARÁSZ gerichteten Briefe.

Alter: 1½ Jahre. Richtung: Südwest. Entfernung: 880 Km.

b) *Am 3-ten Juni 1913 beringte Exemplare.*

8. No. 449 wurde am 7-ten Oktober 1913 am Weißen See bei *Lukácsfalva* erlegt. Bericht der Herrschaft von Écska.

Alter: 4 Monate. Richtung: Südost. Entfernung: 250 Km.

9. No. 1335 wurde am 19-ten Oktober 1913 in *Eckartsau*, in Niederösterreich von F. STEINACHER erlegt.

Alter: 4 Monate. Richtung: Nordwest. Entfernung: 200 Km.

10. No. 3393 wurde am 25-ten Jänner 1914 von V. RÉDER bei *Dunaharaszti* lebendig gefangen.

Alter: 8 Monate. Richtung: Ost. Entfernung: 25 Km.

Dieses Exemplar ergibt den Beweis, daß es auch unter den einjährigen hier überwinterte gibt, obzwar bei der Beurteilung dieses Falles in Betracht gezogen werden muß, daß es sich um ein lebendig gefangenes, daher eventuell krankes oder verwundetes Exemplar handelte, dessen Zug naturgemäß nicht normal sein kann.

11. No. 3227 erlegte am 23-ten Feber 1914 NUK TONI am See von *Skutari* in Albanien.

Alter: 9 Monate. *Richtung*: Süd. *Entfernung*: 600 Km.

12. No. 482 wurde am 22-ten November 1913 bei *Aguscello*, Provinz Ferrara in Italien an der *Commacchio* Laguna erlegt. Bericht von DEVOLATO CASELLI.

Alter: 6 Monate. *Richtung*: Südwest. *Entfernung*: 600 Km.

13. No. 3060 wurde am 1-ten Jänner 1914 bei *Cervia*, Provinz Ravenna in Italien unmittelbar an der Adriaküste erlegt. Bericht von FORLIVISSE ALDO.

Alter: 7 Monate. *Richtung*: Südwest. *Entfernung*: 600 Km.

14. No. 3212 wurde am 17-ten Dezember 1913 im Fusina-Kanale in *Venedig* erlegt. Bericht von GIACINTO TASSAN und DR. F. ZANOTTO. Auf Grund der Notiz p. 85 in der Rivista Italiana di Ornitologia Jg. III. p. 85. auch von A. GHIDINI gemeldet.

Alter: 7 Monate. *Richtung*: Südwest. *Entfernung*: 530 Km.

15. No. 3393 wurde am 17-ten Feber 1914 bei *Sparanise*, Provinz Caserta in Italien, erlegt. Von der Bitterwasser-Exportfirma SAXLEHNER übermittelter Bericht des TEODOSIO LEPORE.

Alter: 9 Monate. *Richtung*: Südwest. *Entfernung*: 760 Km.

16. Der Ring No. 3236 wurde am 6-ten November 1915 bei *Posedaria*, in der Nähe von *Zara* aufgefunden. Was mit dem Vogel geschehen ist, konnte die Meldung erstattende K. u. K. Marinestation nicht ermitteln. Es muß als wahrscheinlich betrachtet werden, daß der Vogel selbst seinen Ring hieher brachte und hier verunglückte — entweder erlegt oder von einem Raubvogel geschlagen wurde. Der Zeitpunkt bleibt natürlich unbestimmt.

Richtung: Südwest. *Entfernung*: 440 Km.

17. No. 3240 wurde am 10-ten Jänner bei *Siracusa* erlegt. Bericht A. DE GREGORIO.

Alter: 1½ Jahre. *Richtung*: Süd-Südwest. *Entfernung*: 1200 Km.

18. No. 3402 wurde am 5-ten Jänner 1915 in der Schweiz am *Zuger See* tot aufgefunden. Bericht von G. KAISER.

Alter: 1½ Jahre. *Richtung*: West. *Entfernung*: 760 Km.

Das letztere Exemplar ist in einem ganz anderen Durchzugsgebiete, respektive Winterquartiere angetroffen worden, als welche durch die bisherigen Versuchsergebnisse für die Velenczeer Lachmöven festgestellt wurden. Es können diesbezüglich zwei Möglichkeiten in Betracht gezogen werden. Laut der ersteren wäre dieser Vogel donauaufwärts wandernd an den späteren Fundort angelangt, laut der zweiten aber mußte er sich aus einer solchen Kolonie auf die Wanderschaft begeben haben, aus welcher die Herbstzugsstraße entlang des Rheinflusses führt. Die erste

Möglichkeit wird einigermaßen dadurch unterstützt, daß Velenczeer Lachmöven schon mehrfach bei *Wien* angetroffen wurden; auch das heurige Materiale enthält einige diesbezügliche Daten. Darüber hinaus wurden sie jedoch donauaufwärts noch niemals nachgewiesen. Dabei ist auch noch als wesentlicher Umstand zu beachten, daß alle donauaufwärts angetroffenen Exemplare eben erst flügge gewordene Jungvögel waren, während der obige Vogel schon zum zweitenmale sein Winterquartier bezogen hat.

Meiner Ansicht nach hat die zweite Möglichkeit viel mehr für sich. Laut dieser wäre also diese Lachmöve nicht in die elterliche Brutzone zurückgekehrt, sondern hätte sich in einer solchen Brutzone angesiedelt, zu deren Zugzone auch das Rheingebiet gehört. Laut den Ergebnissen der ausländischen Lachmövenberingungen werden norddeutsche Lachmöven ebenso wie süddeutsche am Rhein und in der Schweiz angetroffen und ist deshalb die genauere Bestimmung der Ausgangsbrutzone nicht möglich. Auf Grund dieses Vorkommens halte ich es jedoch als äusserst wahrscheinlich daß Velenczeer Lachmöven in Deutschland brüten, weshalb es auch gerade bei dieser Art ungemein wichtig wäre, neben den Nestlingen auch alte Brutvögel systematisch zu beringern.

Die Sache ist auch gar nicht so schwierig. Meine Fangversuche, welche ich im Frühjahr 1914 mit den schon mehrfach erwähnten und auch beschriebenen Roßhaarschlingen ins Werk setzte, ergaben das Resultat, daß sich die Lachmöven sozusagen ohne Besinnung, ohne die geringste Vorsicht auf das mit Schlingen belegte Netz herablassen, sich dort sehr leicht fangen und wieder freigelassen ohne Zögern auf ihr Nest zurückkehren. Auch von unseren diesbezüglichen Versuchen, welche ich nach dem Kriege in möglichst großem Maßstabe fortzusetzen gedenke, erwarte ich ebenfalls sehr wichtige Ergebnisse, nur wäre es natürlich sehr erwünscht, ergänzende Versuchsdaten auch aus anderen Gebieten zu erhalten.

c) In den Monaten Mai und Juni 1914 beringte Exemplare.

19. No. 4772 wurde am 14-ten Juli 1914 bei *Székesfehérvár*, in nächster Umgebung der Kolonie tot aufgefunden.

20. No. 4928 wurde am 22-ten August 1914 in *Hajdudorog* erlegt.
Alter: 3 Monate. Richtung: Nordost. Entfernung: 225 Km.

21. No. 5676 wurde am 26-ten August in *Szarvas* (Komitat Békés) erlegt. Bericht von DR. A. WIELAND.

Alter: 3 Monate. Richtung: Ost-Südost. Entfernung: 150 Km.

22. No. 5885 wurde am 8-ten Oktober 1914 in *Wien* angetroffen.
Bericht von M. WENNINGER.

Alter: 4 Monate. Richtung: Nordwest. Entfernung: 200 Km.

23. Ebenfalls bei *Wien* wurde auch das mit No. 4876 beringte Exemplar angetroffen, jedoch fast um ein Jahr später, nämlich am 1-ten September 1915. Bericht von DR. G. SCHLESINGER, Konservator des niederösterreichischen Landesmuseums.

Alter: 15 Monate. *Richtung:* Nordwest. *Entfernung:* 200 Km.

24. No. 1338 wurde am 22-ten Jänner von F. NIES auf der zwischen Rhein und Neckar gelegenen Insel bei *Mannheim* erlegt.

Alter: 1½ Jahre. *Richtung:* West-Nordwest. *Entfernung:* 800 Km.

Die obigen an das Vorkommen in der Schweiz geknüpften Ausführungen glaube ich trotz dieses Vorkommens aufrecht erhalten zu müssen, wenigstens so lange spätere Daten keine entschiedene Verneinung derselben ergeben.

25. No. 5115 wurde um den 10-ten Dezember 1914 in Italien an der *Commacchio-Lagune*, dem Sammelplatze fast aller Lachmöven des Kontinents erlegt. Bericht von ALDO SAMARITANO.

Alter: 6 Monate. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 600 Km.

26. No. 5588 wurde am 8-ten Dezember 1914 in der italienischen Provinz Forli bei *Riccione* erlegt, Bericht von R. ZANATTA.

Alter: 6 Monate. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 600 Km.

27. No. 5698 wurde am 20-ten November 1914 bei *Venedig* erlegt; von hier wurden ebenfalls schon ziemlich viele unserer Lachmöven zurückgemeldet. Bericht von Ritter E. von BLAAS.

Alter: 6 Monate. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 530 Km.

28. No. 10.184 wurde am 14-ten Jänner 1915 bei *Palermo* erlegt. Bericht von A. DE GREGORIO.

Alter: 8 Monate. *Richtung:* Süd-Südwest. *Entfernung:* 1100 Km.

29. No. 5354 wurde am 10-ten Feber 1915 bei *Taranto* erlegt. Bericht von MARIO CAMBI.

Alter: 9 Monate. *Richtung:* Süd-Südwest. *Entfernung:* 770 Km.

30. Ebenfalls in *Taranto* wurde auch No. 10.196 angetroffen, u. zw. am 31-ten März 1915. Bericht von H. von PODMANICZKY und G. von BURG.

Alter: 10 Monate. *Richtung:* Süd-Südwest. *Entfernung:* 770 Km.

31. No. 4952 wurde am 24-ten Jänner 1915 bei *Brindisi* erlegt. Bericht von H. v. PODMANICZKY, Sektionschef im Internationalen Landwirtschaftlichen Institute zu Rom.

Alter: 8 Monate. *Richtung:* Süd-Südwest. *Entfernung:* 730 Km.

32. No. 5206 wurde am 13-ten März 1915 zwischen *Torre* und *Castellamare di Stabia* an der Küste erlegt. Notiz im Aprilhefte 1915 der in Firenze erscheinenden «*Diana*».

Alter: 10 Monate. *Richtung:* Nordwest. *Entfernung:* 800 Km.

33. No. 5928 wurde am 20-ten Oktober 1914 in Böhmen auf dem

Gebiete der Freiherrlich NADHERNYSchen Herrschaft bei *Chotovin* erlegt.

Alter: 4 Monate. *Richtung:* Nordwest. *Entfernung:* 400 Km.

34. No. 5893 wurde am 6-ten November 1914 laut dem Berichte von KIRIL LAGILOFF bei *Tatar-Pazardjik* in Bulgarien erlegt.

Alter: 4 Monate. *Richtung:* Südost. *Entfernung:* 720 Km.

Auch in dieser Serie befinden sich neue Daten. Das nach Böhmen verschlagene Exemplar zog anfangs wahrscheinlich den Weg nach Wien, wurde jedoch später von der March abgeleitet und so nach dem Erbeutungsorte verschlagen. Das bulgarische Exemplar dürfte durch die Morava aus der elterlichen Zugzone abgeleitet worden sein. Es ist dies der erste Fall, daß eine Velenczeer Lachmöve so weit nach Südosten verschlagen wurde. Wie es scheint, gibt es tatsächlich verirrte Vögel, sogenannte «*Irrgäste*».

II. Die Lachmöven von Bodrogszerdahely.

a) *Am 23-ten Juni 1913 beringte Exemplare.*

35. Die Leiche des mit Ring No. 4593 gezeichneten Exemplares wurde in ziemlich verwestem Zustande an der *Sajó-Tisza*-Mündung aufgefunden, u. zw. am 20-ten März 1914. Bericht von L. TISZKA.

Alter: 10 Monate. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 75 Km.

Auch dieses Exemplar ist in die elterliche Brutzone zurückgekehrt, es ist daher die Analogie zwischen den Velenczeer und Bodrogszerdahelyer Lachmöven festgestellt.

36. No. 4572 wurde am 28-ten Dezember 1913 auf der Insel *Korfu* erlegt. Bericht von T. MAVROUDI.

Alter: 7 Monate. *Richtung:* Süd. *Entfernung:* 1000 Km.

37. No. 4565 wurde am 22-ten Feber 1914 bei *Monfalcone* angetroffen. Bericht von G. MACORIN.

Alter: 9 Monate. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 680 Km.

38. No. 4701 wurde am 30-ten März 1914 bei *Bologna* erlegt. Bericht von M. VALERIO.

Alter: 10 Monate. *Richtung:* West-Südwest. *Entfernung:* 930 Km.

39. No. 4516 wurde am 30-ten Jänner 1915 bei *Taranto* erlegt. Notiz im Feberheft vom Jahre 1915 der «*Diana*».

Alter: 20 Monate. *Richtung:* Süd-Südwest. *Entfernung:* 960 Km.

b) *Am 22-ten Juni 1914 gezeichnete Exemplare.*

40. No. 10.304 wurde von J. PAVLIK, Reserve-Steuermann auf Sr. M. Schiff «*Orjen*» am 6-ten Feber 1915 in *Sebenico* lebendig gefangen, nachher aber wieder freigelassen.

Alter: 9 Monate. *Richtung:* Süd-Südwest. *Entfernung:* 450 Km.

Obige Daten ergeben den vollen Beweis dafür, daß die im nord-

östlichen Teile Ungarns heimischen Lachmöven auf denselben Zugstraßen dieselben Winterquartiere besuchen, wie die Velenceer Möven, daß also die beiden Kolonien in dieselben Brut- und Zugzonen gehören.

III. Die Lachmöven der Hirnsener Kolonie in Nordböhmen, oder die «Elbmöven».

a) Von KURT LOOS im Mai und Juni 1912 beringte Exemplare.

41. No. 2665 wurde im Frühjahr 1914 bei *Böhmisch-Leipa*, in der nächsten Umgebung der Kolonie tot aufgefunden. Der Berichtstatter H. SCHUBERT erwähnt zugleich, daß in *Drum*, ebenfalls in der nächsten Umgebung der Kolonie, unter den Möven, welche sich während des Ackerns hinter dem Pfluge scharten, drei beringte Exemplare beobachtet wurden. Aus dem ersten konkreten Falle ergibt sich die Tatsache, daß ein zweijähriger Ringvogel in die elterliche Brutzone zurückkehrte, weshalb es auch für die anderen drei Exemplare wahrscheinlich ist, daß sie aus der Hirnsener Mövenbrut stammen.

42. No. 2200 wurde auf dem Hirnsener Teiche tot aufgefunden am 13-ten Juli 1913. Bezüglich des Alters dieses Exemplares haben sich Zweifel ergeben. Nach dem Berichtstatter O. HEGENBARTH war der Vogel seinem Gefieder nach ein Exemplar der 1913-er Brut, während nach unseren Vormerkungen der Vogel von KURT LOOS noch im Jahre 1912 gezeichnet wurde. Der Zweifel gründete in dem Umstande, daß bei uns No. 2200 überhaupt nicht eingeführt war, weshalb es nur als wahrscheinlich gelten kann, daß dieses No. mit der 2100-er Serie zugleich, also am 3-ten Juni 1912 verbraucht wurde. Allem Anscheine nach handelt es sich um ein Exemplar, welches aus irgendeiner Ursache nicht gemauert hatte, was ja mitunter vorkommt.

43. No. 2613 wurde im Juni 1915 in *Königswald* bei Bodenbach in Nordböhmen erlegt. Bericht von F. PAUL.

Alter: 3 Jahre. *Richtung*: Nordwest. *Entfernung*: 40 Km.

Dieses Exemplar muss unbedingt als Brutvogel betrachtet werden, welches jedoch nicht in der elterlichen Brutkolonie, sondern in einer jener kleineren Kolonien, welche sich nach J. MICHEL in «*Aquila*» Jahrgang XVII. p. 275 in der Umgebung von Bodenbach befinden, gebrütet haben dürfte.

Es ist ein sehr wichtiges Versuchsergebnis, daß alle diese Exemplare ebenfalls in die elterliche Brutzone zurückkehrten.

44. No. 2617 wurde am 5-ten Dezember 1913 bei *Floirac*, im Dep. Charente Inferieure Frankreich, in der Gironde-Mündung erlegt. Nach einer Notiz auf p. 12 des «*Le Chasseur Français*» Jahrg. 1914 von MATTHEY DUPRAZ gemeldet.

Alter: 19 Monate. *Richtung*: West-Südwest. *Entfernung*: 1290 Km.

45. No. 2175 wurde am 20-ten Juli 1914 an der *Wesermündung* tot aufgefunden. Bericht von K. TIEDEMANN.

Alter: 2 Jahre. *Richtung*: Nordwest. *Entfernung*: 530 Km.

46. No. 2607 wurde am 15-ten Jänner 1914 bei *Rotterdam* erlegt. Bericht von A. MEUDT.

Alter: 20 Monate. *Richtung*: West. *Entfernung*: 720 Km.

Von den drei letzteren Exemplaren wurden zwei im Winterquartiere der Elbmöven angetroffen, während sich das dritte Datum auf ein Vorkommen im Sommer bezieht. Auf Grund des Zeitpunktes und des Ortes ist es jedoch im höchsten Grade wahrscheinlich, daß auch dieses Exemplar sich aus der elterlichen Brutkolonie auf den Herbstzug begab und kann auch in diesem Falle das Beharren in der elterlichen Brutzone angenommen werden.

b) Von KURT LOOS im Mai und Juni 1913 beringte Exemplare.

47. No. 3528 wurde Ende September 1913 bei *Boulogne* erlegt. Bericht von DR. BOMMIER, außerdem in einer Notiz des «St. Hubert Club Illustrée», Jännerheft 1914. enthalten.

Alter: 4 Monate. *Richtung*: West. *Entfernung*: 920 Km.

48. No. 177 wurde am 18-ten Oktober 1913 bei *Schiedam* in Holland erlegt. Bericht von W. WETSTEIJN.

Alter: 5 Monate. *Richtung*: West. *Entfernung*: 740 Km.

49. No. 3562 wurde am 15-ten Oktober 1913 an der englischen Küste bei *King's Lynn* erlegt. Bericht von DR. JACKSON.

Alter: 5 Monate. *Richtung*: West. *Entfernung*: 1030 Km.

Das erste in England gefundene Exemplar.

50. No. 3506 wurde am 24-ten November 1913 bei *Dunkirchen* erlegt. Bericht von J. CABELING.

Alter: 6 Monate. *Richtung*: West. *Entfernung*: 870 Km.

51. No. 3592 wurde am 1-ten November 1913 bei *Antwerpen* erlegt. Bericht von FRANCOIS VAN DE WYNGAERT.

Alter: 6 Monate. *Richtung*: West. *Entfernung*: 720 Km.

52. No. 245 wurde am 30-ten Dezember 1913 bei *Dieppe* erlegt. Bericht von H. GODEFROY.

Alter: 7 Monate. *Richtung*: West. *Entfernung*: 980 Km.

53. No. 3592 wurde am 23-ten Jänner 1914 bei *Ile Saint Denis*, im Dep. Seine in Frankreich erlegt. Bericht von H. GERMAINE.

Alter: 8 Monate. *Richtung*: West-Südwest. *Entfernung*: 920 Km.

54. No. 3600 wurde am 20-ten Jänner 1914 bei *Bordeaux* erlegt. Bericht von V. DIEZ, H. KEHRIG und MAVLEY BENDALL.

Alter: 8 Monate. *Richtung*: West-Südwest. *Entfernung*: 1320 Km.

55. No. 3545 wurde am 26-ten Jänner 1914 am *Phare de la Coubre* in der Girondemündung erlegt. Bericht von MAD. CANTIN.

Alter: 8 Monate. *Richtung:* West-Südwest. *Entfernung:* 1300 Km.
56. No. 248 wurde am 26-ten Jänner 1914 bei *La Rochelle* an der Atlantischen Küste in den Maschen eines Netzes gefangen. Bericht von G. PORTÈRES im «Le Chasseur Français» 1914, p. 159.

Alter: 8 Monate. *Richtung:* West-Südwest. *Entfernung:* 1280 Km.
57. No. 3504 wurde am 24-ten Jänner 1914 bei *Redon* im französischen Dep. Ile et Vilaine erlegt. Bericht von VICOMTE JEAN DE CHANTERAC.

Alter: 8 Monate. *Richtung:* West-Südwest. *Entfernung:* 1270 Km.
58. No. 3595 wurde am 19-ten März bei *Ingrandes sur Loire* in Frankreich im Dep. Maine et Loire erlegt. Bericht von P. AGOULON.

Alter: 10 Monate. *Richtung:* West-Südwest. *Entfernung:* 1170. Km.
59. No. 3550 wurde Anfang März 1914 in der Gegend von *Marseille*, bei *Salin le Girand* am *Taramant*-Leuchturme erlegt. Bericht von MERLE LOUIS.

Alter: 10 Monate. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 1080 Km.
60. No. 3571 wurde beiläufig am 25-ten Juni 1914 in Spanien bei *Valencia* lebendig gefangen. Bericht von E. MIFSUD.

Alter: 1 Jahr. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 1720 Km.

Mit Ausnahme des mit No. 60 bezeichneten Exemplares wurden sämtliche Elbmöven in den bekannten Durchzugsgebieten und Winterquartieren angetroffen und kann aus dieser Tatsache festgestellt werden, daß die aus der entsprechenden Brutzone sich auf den Zug begebenden Vögel womöglich auch in der zuständigen Zugzone verbleiben. Das Vorkommen in England bedeutet nur eine kleine Erweiterung des Winterquartieres, nicht aber das Verlassen der zuständigen Zugzone. Eine ganz andere Beurteilung beansprucht die in Valencia angetroffene Elbmöve, u. zw. nicht so sehr wegen dem örtlichen als vielmehr wegen dem zeitlichen Vorkommen. Dieser Vogel dürfte sich vielleicht nicht aus der elterlichen Brutzone auf den Zug begeben haben. Weitere Schlußfolgerungen können jedoch aus diesem Vorkommen nicht gezogen werden, da es sich allenfalls um einen verirrtten Vogel handeln kann. Es müssen diesbezüglich noch weitere Daten erwartet werden.

3. Kiebitz.

Vanellus vanellus (L.).

Der Kiebitz ist bisher die einzige Vogelart, durch deren Beringung voller Erfolg erwartet werden kann, indem wir nicht nur Jungvögel, sondern auch Brutvögel in genügender Anzahl beringen können. Nur einem Mangel wäre noch abzuhelfen, es sollten nämlich die Beringungen nicht nur in der Ürbö Puszta vorgenommen werden, sondern

auch an anderen geeigneten Örtlichkeiten des Landes, was auch nach Kriegsende, wenn nur irgendwie möglich, geschehen wird.

Das Winterquartier ist auf Grund der bisherigen Daten noch nicht mit genügender Sicherheit und Genauigkeit bestimmbar; anscheinend ist dasselbe auch von den jeweiligen klimatischen Verhältnissen abhängig. Ist der Winter milder, so überwintert der Kiebitz schon in der *Po-Ebene*, ist er strenger, so geht er nach Frankreich und noch weiter bis Spanien.

Sehr auffallend ist die Tatsache, daß es bisher noch nicht gelang, das Durchzugsgebiet des Kiebitz festzustellen. Auf dem nach Italien führenden Wege wurde bisher noch kein einziges Exemplar aufgefunden, weshalb die Annahme nicht gänzlich unbegründet erscheint, daß unsere Kiebitze den 600 Kilometer betragenden Weg von Ürbő nach Italien in einer Tour zurücklegen.

Zu bemerken ist bei dieser Art auch noch der Umstand, daß im Winterquartiere viel mehr alte Vögel vorgefunden, respektive erlegt werden, als Jungvögel, trotzdem die letzteren in größerer Anzahl beringt werden. Bisher wurde allgemein angenommen, daß die Vernichtungsziffer der Jungvögel die größere sei.

Bezüglich des Brütens der Jungvögel ergaben leider auch die heurigen Daten keine über jeden Zweifel erhabene Resultate. Die Zurückkehr der Brutvögel an die alte Brutstelle ist durch die nunmehr drei Jahre hindurch fortgesetzten Arbeiten unbezweifelbar festgestellt, ein als Nestling beringter Kiebitz konnte jedoch bisher als Brutvogel nicht nachgewiesen werden, trotzdem es doch sehr wahrscheinlich ist, daß diese sich ebenfalls in der elterlichen Brutzone behufs Nistens niederlassen. Einen Beweis hierfür liefert der vier Jahre alte Kiebitz, welcher an dem Beringungsplatze zu einem solchen Zeitpunkte erlegt wurde, daß man das Nisten desselben für unbedingt sicher betrachten muß. Vielleicht bringt uns schon die nächstfolgende Beringungskampagne die erhoffte Entscheidung.

Die eingelangten Daten teile ich in zwei Gruppen; in die erste gehören diejenigen Daten, welche sich auf die Rückkehr in die Brutzone beziehen, in der zweiten werden die Überwinterungsdaten angeführt. *Durchzugsdaten gibt es nämlich bei dieser Art keine*, wie dies schon erwähnt wurde.

Außer dem einzigen Exemplare, welches am Fertő-See gezeichnet wurde, stammen sämtliche andere Versuchsvögel von der Puszta Ürbő.

Erste Gruppe. Rückkehr in die Brutzone.

1. Nestling; gezeichnet am 25-ten Juni 1911 mit Ring No. 2001 in *Illmicz* am Fertő-(Neusiedler)-See. Erlegt am 3-ten Juni 1915 von

M. KILLIAN ebendasselbst. Dieser Vogel war daher 4 Jahre alt und muß auf Grund dessen als sicher angenommen werden, daß er am Geburtsorte, das ist in der elterlichen Brutzone brütete.

2—5. Vom Neste gefangene Brutvögel; gezeichnet wurden dieselben am 18-ten Mai, am 21-ten April, am 26-ten April und am 4-ten Mai 1912, mit den Ringen No. 2062, 2309, 2333 und 2353. Alle viere wurden wieder vom Neste abgefangen am 18-ten April, 26-ten Mai und am 19-ten April 1914 am früheren Brutplatze, oder wenigstens in einem Rayone, desselben, welcher 400 Quadratmeter nicht überschreitet.

Zweite Gruppe. Im Winterquartiere angetroffene Exemplare.

6. Vom Neste gefangen am 26-ten April 1912; Ring No. 2338; nach «Le St. Hubert Club Illustrée» 1914 p. 20 erlegt am 15-ten Dezember 1913 in *Chalon sur Saone*.

Das Datum verdanken wir den Bemühungen der Herrn G. v. BURG und A. GHIDINI.

Richtung: West. *Entfernung:* 1050 Km.

7. No. 2382 wurde am 18-ten Mai 1912 vom Neste gefangen, erlegt am 23-ten Feber 1914 in *Serracapriola*, in der italienischen Provinz Foggia. Bericht von FRATELLI DE MARZIO. Das mit Ring No. 2382 versehene Exemplar wurde in der «Aquila», Jahrgang XX., p. 445, schon einmal als zurückgemeldet angeführt. Diesmal wurde jedoch der Ring selbst eingesendet, weshalb es sehr wahrscheinlich ist, daß im ersteren Falle infolge der Ähnlichkeit der Zahlziffer No. 2332 zurückgemeldet wurde. Dieses No. muß daher am genannten Orte dementsprechend korrigiert werden. Die Beringungsdaten der beiden Exemplare sind die nämlichen.

Richtung: Südwest. *Entfernung:* 680 Km.

Anscheinend zweigt sich beim Beginne der Po-Ebene von der Hauptzugsstraße eine weniger frequentierte Nebenzugsstraße nach dem südlichen Italien ab und wurde dieses Exemplar ebenfalls dieser entlang angetroffen.

8. No. 2345 wurde am 4-ten Mai 1912 vom Neste gefangen und am 21-ten November 1914 mit 19 unberingten Exemplaren zusammen in *Monteux*, im französischen Departement Vaucluse von J. MILHE im Netze gefangen.

Richtung: West-Südwest. *Entfernung:* 1170 Km.

9. No. 2093 wurde am 25-ten Mai 1912 vom Neste gefangen und am 20-ten Dezember 1913 bei *Crema*, in der italienischen Provinz Cremona, von LUIGI MANNATI erlegt.

Richtung: West-Südwest. *Entfernung:* 780 Km.

10. No. 2311 wurde am 21-ten April 1912 vom Neste gefangen und am 11-ten Oktober 1914 bei *Almenara*, an der Ostküste Spaniens in der Provinz Castellon, von E. SCHILLINGS erlegt.

Richtung: Südwest. *Entfernung*: 1800 Km.

11. No. 2416 wurde am 1-ten Juni 1912 vom Neste gefangen und in der ersten Jännerhälfte 1915 bei *Marsiliana* in der italienischen Provinz Toscana an der *Maremme*-Küste erlegt. Bericht von Conte PELLI FABRONI.

Richtung: Südwest. *Entfernung*: 800 Km.

12. No. 2510 wurde am 15-ten Mai 1913 vom Neste gefangen und am 20-ten Feber bei *Gazza* in der italienischen Provinz Verona in der Nähe von Sanguinoletto von GIUSEPPE CASTIONE erlegt.

Richtung: West-Südwest. *Entfernung*: 680 Km.

13. No. 3004 wurde am 15-ten Mai 1913 vom Neste gefangen und von GIUDICE DELFINO am 14-ten Dezember 1913 bei *Cavatigozzi* in der italienischen Provinz Cremona erlegt.

Richtung: West-Südwest. *Entfernung*: 770 Km.

14. No. 2507 wurde am 13-ten Mai 1913 vom Neste gefangen; erlegt von GUIDO NOLLI am 23-ten Dezember 1913 in der italienischen Provinz Cremona bei *Olmeneta*.

Richtung: West-Südwest. *Entfernung*: 780 Km.

15. No. 3074 wurde als Nestling am 5-ten Juni 1913 gezeichnet und von PAOLO GINORI CONTI am 28-ten November 1913 in der italienischen Provinz Pisa bei *Vada* erlegt.

Alter: 6 Monate. *Richtung*: West-Südwest. *Entfernung*: 720 Km.

16. Gezeichnet als Nestling am 13-ten Juni 1913 mit Ring No. 3079; erlegt von DR. ANTONIO BARBÉRA. Ende Dezember in der italienischen Provinz Cremona bei *Gabionetta*.

Alter: 7 Monate. *Richtung*: West-Südwest. *Entfernung*: 720 Km.

17. No. 5760 wurde am 9-ten Mai 1914 vom Neste gefangen und am 28-ten Dezember 1914 bei *Serrvalo a. Po* 30 Km. von *Mantova* entfernt erlegt. Bericht von SILVIO TASSAN.

Richtung: West-Südwest. *Entfernung*: 700 Km.

4. Gambettwasserläufer.

Totanus totanus (L.).

Heuer erhielten wir über diese Art zum erstenmale ein größeres Versuchsmateriale und werden dadurch auch sogleich wichtige Momente des Zuges geklärt. In erster Reihe kommt auch hier die Feststellung der *Rückkehr an die früher innegehabte Brutstelle, das ist in die Heimat. Durchzugsgebiete sind beide Küstenstriche der Adria, als sicheres Winter-*

quartier kann vorläufig nur Tunis betrachtet werden, obwohl das Vorkommen auf der Insel Kreta darauf schließen läßt, das auch Egypten und Tripolis zum Winterquartiere dieser Art gehören. Ebenso wie beim Kiebitz fällt es auch hier auf, daß die alten Brutvögel eine viel größere Vernichtungsziffer aufweisen, als die Jungvögel.

Bezüglich der untenfolgenden Daten möge bemerkt werden, daß sämtliche Exemplare auf der *Puszta Ūrbő* gezeichnet wurden. Die Daten werden ebenso wie beim Kiebitz in zwei Gruppen angeführt.

I. Gruppe. Rückkehr in die Brutzone.

1. No. 78 wurde am 26-ten Mai 1912 vom Neste, und am 2-ten Mai 1914 wieder vom Neste gefangen, ungefähr 10 Km. von der früheren Brutstelle entfernt.

2. No. 159 am 15-ten Mai 1913 vom Neste gefangen und am 26-ten Mai 1914 in der unmittelbaren Umgebung der alten Brutstelle wieder vom Neste gefangen.

3. No. 199 wurde am 15-ten Mai 1913 vom Neste gefangen und am 27-ten Mai 1914 von A. THÉLAZ in *Vecsés*, ungefähr 35 Km. vom Beringungsorte entfernt, erlegt. Laut dem Berichtstatter brütet diese Art am Erlegungsorte nicht. Es ist recht wahrscheinlich, daß dieser Vogel ebenfalls in den früheren Brutraum zurückkehrte und sich aus diesem nur für kurze Zeit entfernte.

II. Gruppe. Im Durchzugsgebiete im Winterquartiere angetroffene Exemplare.

4. No. 66 wurde am 11-ten Mai 1912 vom Neste gefangen und Anfang Feber 1914 von J. MEHEMEDBASIC bei *Stolac*, in der Nähe des berühmten Sees *Uttovo Blato* in der Herzegovina, erlegt. Bericht von Oberleutenant FORAMITTI, der uns auch den Vogel erwarb und ein-sendete.

Richtung: Süd-Südwest. *Entfernung*: 500 Km.

Indem diese Art auch bei uns nicht selten überwintert, ist es durchaus nicht unwahrscheinlich, daß dieses Exemplar schon an der Narentamündung den Winter verbrachte.

5. No 196 wurde am 15-ten Mai 1913 vom Neste gefangen und am 9-ten März 1914 in *Venedig* von GIVACHINO VELLUTI erlegt.

Richtung: Südwest. *Entfernung*: 580 Km.

Dieses Exemplar wurde wahrscheinlich schon auf dem Rückzuge erlegt.

6. No. 136 wurde am 15-ten Mai 1913 vom Neste gefangen und am 26-ten Feber 1914 von ALI BEN RAHOUMA bei *Radés* in nächster Umgebung von *Tunis* erlegt. Bericht vom k. u. k. Oberkonsulat in

Tunis, welches sich jedoch nicht mit der einfachen Berichterstattung begnügte, sondern auch den Vogel erwarb und als Dokument dem Institute übersandte. Es wäre ein Versäumnis unsererseits, wenn wir für diese weitgehende Zuvorkommenheit und Fürsorge unseres Oberkonsulates auch an dieser Stelle nicht gebührenden und herzlichsten Dank sagen würden. Das Datum selbst wurde uns auch von unserem ständigen Berichterstatter aus Sfax, Herrn P. BÉDÉ gemeldet.

Richtung: Südwest. *Entfernung*: 1400 Km.

Auf Grund des Zeitpunktes des Vorkommens dürfte sich dieses Exemplar im Winterquartiere aufgehalten haben.

7. Nestling; beringt am 22-ten Mai mit Ring No. 184; erlegt am 11-ten Dezember 1913 in den nächst *Sfax* gelegenen Sümpfen im südlichen Tunis. Bericht von P. BÉDÉ und MATTHEY DUPRAZ.

Alter: 7 Monate. *Richtung*: Südwest. *Entfernung*: 1570. Km.

8. Nestling; gezeichnet am 25-ten Mai 1914 mit Ring No. 218. Erlegt am 15-ten November 1914 bei *Canea* auf der Insel *Kreta*. Diese äußerst wertvolle Datum verdanken wir unserem Konsulate in Canea.

Alter: 6 Monate. *Richtung*: Süd-Südost. *Entfernung*: 1360 Km.

Es bleibt die Frage, ob sich dieses Exemplar noch im Durchzuge, oder aber schon im Winterquartiere aufhielt? Dem Zeitpunkte nach kann auf das Durchzugsgebiet geschlossen werden, da diese Art ziemlich spät von uns wegzieht. Weitere Daten aus dieser Gegend wären natürlich vom größten Interesse und Werte.

5. Kampfläufer.

Pavoncella pugnax (L.).

Von dieser Art wurde bisher nur dieses einzige Exemplar zurückgemeldet, u. zw. vom Durchzugsgebiete während des Rückzuges wahrscheinlich in die elterliche Brutzone. Ich beringte diesen Kampfläufer als Nestling am 25-ten Mai 1914 in *Ürbő* mit Ring No. 6268, erlegt wurde derselbe am 31-ten März 1915 von GAETANO CARLO bei *Bondeno* in der italienischen Provinz Ferrara.

Alter: 10 Monate. *Richtung*: Südwest. *Entfernung*: 650 Km.

6. Schwarzwänzige Uferschnepfe.

Limosa limosa (L.).

Auch von dieser Art können wir alte Brutvögel, ebenso wie Nestlinge beringen, bisher jedoch gelang es uns nur die Rückkehr in die «Heimat» in zwei Fällen festzustellen, was durch zwei neuere diesjährige Fälle noch erhärtet wird, außerdem erhielten wir dieses Jahr endlich

auch ein Datum aus Nordafrika. Dieses längst erwartete Datum ist jedoch zum Ableiten weiterer Schlußfolgerungen nicht geeignet, da es sich um einen sogenannten alten Brutvogel handelt, welcher am 23-ten April, das ist zu einem solchen Zeitpunkte in Afrika angetroffen wurde, wo seine Altersgenossen schon längst am alten Brutplatze angekommen waren und daselbst auch schon nisteten. Es war vielleicht ein irgendwie erkranktes oder verwundetes Exemplar, welches sich nicht auf den Weg über das Meer getraute. Von allen diesen Umständen abgesehen, bleibt es für uns dennoch ein wertvolles Datum, und zwar hauptsächlich deshalb, weil es den schon längst ersehnten Fingerzeig gibt, wo die Durchzugsgebiete und Winterquartiere der bei uns heimischen schwarzwänzigen Uferschnepfen zu suchen sind.

Bemerkt werde, daß sämtliche hier angeführte Exemplare in der *Puszta Ürbő* gezeichnet wurden.

1. No. 2526 wurde am 15-ten Mai 1913 vom Neste gefangen und am 26-ten April wieder vom alten Neste, fast genau an derselben Stelle abgefangen.

2. No. 3003 wurde am 15-ten Mai 1913 vom Neste gefangen und am 16-ten Mai 1914 wieder vom Neste abgefangen, welches sich in der näheren Umgebung des früheren Nestes befand.

3. No. 2348 wurde am 4-ten Mai 1912 vom Neste gefangen; tot aufgefunden — infolge Anfliegens an eine Telegraphenleitung — am 20-ten April 1914 am *Fezzara-See* in Algerien, Provinz Constantine. Notiz im *Le Chasseur Français* 1914, p. 372.

Richtung: Südwest. *Entfernung*: 1500 Km.

7. Seeregenpfeifer.

Charadrius alexandrinus L.

Unser erstes, auf diese Art bezügliches Datum liefert den Beweis, daß auch der Seeregenpfeifer an seine früher innegehabte Brutstelle, in die «Heimat» zurückkehrt. Das am 9-ten Mai 1914 in der Nachbarschaft von *Ürbő* auf der *Puszta Szunyog* vom Neste abgefangene Exemplar wurde am 6-ten Juni 1915 ebendasselbst von ALADÁR NATTÁN erlegt. Auf Grund des Zeitpunktes und der Örtlichkeit des Vorkommens kann es nicht dem mindesten Zweifel unterliegen, daß der Vogel an seine frühere Brutstelle zurückkehrte.

8. Moorschneffe.

Gallinago gallinago (L.).

Die Zugsverhältnisse der Moorschneffe dürften vielleicht in erster Linie unsere Jäger interessieren, doch beanspruchen sie auch das Interesse der Ornithologie in nicht geringerem Masse, besonders mit Hinsicht auf den Umstand, daß Ungarn in die südlichst gelegene Brutzone dieser Art gehört. Indem uns auch bei der Moorschneffe die Möglichkeit geboten ist, nicht nur Nestlinge, sondern auch alte Brutvögel zu beringen, können auch hier vollständigere Resultate erwartet werden.

Die Resultate des ersten Beringungsjahres entsprechen auch den Erwartungen, indem von den 5 beringten Exemplaren zwei schon in demselben Jahre zurückgemeldet wurden, und zwar ein alter Brutvogel und dessen Junges. Dem Zeitpunkte nach wurden beide Vögel im Winterquartiere angetroffen, und zwar in ziemlich überraschender Weise war der alte Brutvogel viel eher, und in einem bedeutend südlicher gelegenen Winterquartiere, als sein Junges, welches sich diesmal zum erstenmale in das Winterquartier begeben hatte. Die Entfernung der beiden Winterquartiere beträgt in Luftlinie gemessen ungefähr 700 Km. in fast genau nord-südlicher Richtung. Diese beiden zusammen betrachtet ungemein interessanten Daten scheinen den Beweis zu ergeben, daß bei der Moorschneffe das Zusammenhalten der Familienmitglieder zur Zeit des Wegzuges — vielleicht auch schon früher — aufgehört hat. Ein «Anlernen» der Jungvögel seitens der Eltern zum Ziehen scheint daher nicht stattzufinden.

Es muß zugegeben werden, daß die Moorschneffe für die Ringversuche eine ungemein dankbare Art ist, welche wir infolgedessen auch, wenn die Zeit wieder da sein wird, auf keinen Fall vernachlässigen werden.

1. No. 106 wurde am 29-ten Mai 1913 auf der *Puszta Ürbő* vom Neste gefangen und am 2-ten Dezember desselben Jahres im südlichsten Teile Italiens, in *Pizzo di Calabria* erlegt. Die Meldung, welche an die Budapester Jagdgesellschaft gerichtet war, wurde uns von Herrn Sekretär ANDOR PÁLMAI übermittelt.

Richtung: Süd-Südwest. *Entfernung:* 1000 Km.

2. Das Junge des obenangeführten Brutvogels, welches am 5-ten Juni mit Ring No. 3611 versehen wurde. Erlegt wurde dasselbe im Beringungsjahre 1913 bei *Persiceto* in der Nähe von *Bologna* von F. ALZANI. Nach der *Rivista Italiana di Ornitologia* VII, p. 86, auch von A. GHIDINI gemeldet.

Alter: 7 Monate. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 700 Km.

9. Waldschnepfe.

Scolopax rusticola L.

Welch große Erfolge eine im größeren Maßstabe durchgeführte Beringung der Waldschnepfe zur Folge haben könnte, darüber gibt die Tatsache, daß H. SCHOUPA in *Mileschau* im nördlichen Böhmen im Jahre 1913 insgesamt nur drei Exemplare beringte, von welchen gleich im ersten Jahre zwei zurückgemeldet wurden, ein recht beredtes Zeugnis. Das eine Exemplar wurde vom Beringungsorte in geringer Entfernung (siehe den vorjährigen Bericht) erlegt, das andere jedoch, welches am 11-ten Juni 1913 mit Ring No. 1489 gezeichnet wurde, erlegte FELIX FINIDORI wahrscheinlich im Winterquartiere in *Bicchisano* auf der Insel *Korsika* am 4-ten Jänner 1914.

Alter: 9 Monate. *Richtung*: Süd-Südwest. *Entfernung*: 1000 Km.

Dieses schöne und wertvolle Resultat könnte sehr darnach angetan sein unsere Mitarbeiter zu je intensiverem Waldschnepfenberingen anzueifern.

10. Trauerseeschwalbe.

Hydrochelidon nigra L.

Gehört zu den Arten, welche verhältnismäßig sehr magere Resultate ergeben, trotzdem wir in der Lage sind, fast jedes Jahr nicht nur Nestlinge in größerer Anzahl, sondern auch alte Brutvögel zu beringen. Bisher wurde uns nur ein Exemplar zurückgemeldet, und zwar aus dem südlichen Frankreich. Das andere Exemplar, welches ich als Nestling im Juni 1912 im *See von Velence* mit Ring No. 914 beringte, wurde am 29-ten Juni 1914 von STANOJEVICS BOZSÓ in *Kúnszentmiklós* im «Lapos rét»-Riede, wo nach meinen Beobachtungen diese Art ständiger Brutvogel ist, erlegt.

Alter: 2 Jahre. *Richtung*: Ost-Südost. *Entfernung*: 45 Km.

Es muß als sicher angenommen werden, daß dieser Vogel am Erlegungsorte brütete und erhalten wir infolgedessen das bedeutsame Resultat, daß der Nachwuchs einer Brutkolonie sich in einer anderen Kolonie behufs Brütens niederläßt. Bezüglich der Lachmöve und des Schopfreihers war diese Tatsache schon früher bekannt. Indem es mir wahrscheinlich möglich sein wird, auch in der Zukunft an verschiedenen Brutkolonien Brutvögel und Nestlinge zu beringen, hoffe ich noch manche wertvolle Tatsache über die Zugverhältnisse der kolonieweise brütenden Arten feststellen zu können, nur müßten auch korrespondierende Arbeiten des Auslandes unsere Beringungen ergänzen. Es möge diesbezüglich bemerkt werden, daß sich die Brutvögel in den Roßhaar-

schlingen sehr leicht fangen lassen, und zwar innerhalb einer Stunde das Weibchen und das Männchen zusammen und verlassen sie das Nest trotz mehrfacher Beunruhigung nicht.

11. Wasserhuhn.

Fulica atra L.

Das Wasserhuhn gehört zu den dankbaren Arten, bei welchen der Prozentsatz der zurückgemeldeten Exemplare ein ziemlich hoher ist. Von den 34 Exemplaren, welche im Jahre 1913 gezeichnet wurden, sind bisher 7 zurückgemeldet worden, und zwar 4 am Beringungsorte, im See von *Velence* (3 am 28-ten September 1913, das vierte am 1-ten Dezember 1913), die übrigen drei wurden in Italien, auf dem Durchzuge, respektive im Winterquartiere angetroffen. Ein Teil der Daten wurde schon im vorjährigen Berichte veröffentlicht. Unsere heurigen Daten, bezüglich deren zu bemerken ist, daß sämtliche Exemplare am 3-ten und 4-ten Juni 1913 im See von *Velence* als Nestlinge beringt wurden, sind die folgenden:

1. No. 3294 wurde am 1-ten Dezember 1913 am Markierungsorte erlegt, also zu einer Zeit, als seine Genossen gleichen Alters schon die Gewässer Italiens bevölkerten. Bericht von G. NAGY.

2. No. 3049 wurde am 15-ten November 1913 in den Stagna-Sümpfen bei *Livorno* erlegt. Bericht des k. u. k. österreich-ungarischen Konsulates in Livorno.

Alter: 6 Monate. *Richtung*: Südwest. *Entfernung*: 770 Km.

3. No. 3298 wurde am 8-ten Feber 1914 in der Nähe von *Livorno* bei *San Vincenzo* von UMBERTO BENVENUTO erlegt.

Alter: 9 Monate. *Richtung*: Südwest. *Entfernung*: 770 Km.

4. No. 3046 wurde am 24-ten November bei *Lesina* in der italienischen Provinz Foggia erlegt. Bericht von MICHELE COLOZZI.

Alter: 6 Monate. *Richtung*: Süd-Südwest. *Entfernung*: 640 Km.

Die Verteilung der Erlegungsorte scheint darauf hinzuweisen, daß das Wasserhuhn eine Art Mittelstelle zwischen der südwestlichen und westlichen Gruppe einhält, mit dem bedeutsamen Unterschiede jedoch, daß das Wasserhuhn Italien überhaupt nicht verläßt, sondern in den Küsten-Lagunen und Sümpfen den Winter verbringt. Wesentlich dürfte der Zug des Wasserhuhnes jedoch zweifellos der südwestlichen Hauptgruppe angeliedert werden müssen.

12. Silberreiher.

Ardea garzetta L.

Heuer erhalten wir unser erstes Datum über den Zug dieser dem endgültigen Verderben geweihten Art und darf es wahrlich als Glück betrachtet werden, daß es trotz der geringen Anzahl der beringten Exemplare gelang, das Winterquartier unserer Silberreiher festzustellen.

Von den 13 Nestlingen, welche am 16-ten Juni 1912 in der weltberühmten Kolonie der *Obedska-Bara* beringt wurden, erlegte M. SIMON laut einer Notiz im «Le Chasseur Français» 1914, p. 515, das mit No. 486 gezeichnete Exemplar in der zweiten Hälfte des Monats Jänner 1914 am *Dhebo-See* im mittleren Nigerien.

Alter: 1³/₄ Jahre, *Richtung*: Südwest, *Entfernung*: 3800 Km.

Laut diesem Datum bezieht unser Silberreiher ein Winterquartier, welches über der Sahara in den Sümpfen Nigeriens gelegen ist. Es ist hiezu derzeit nur so viel zu bemerken, daß auch unsere Nacht- und Schopfreiher in diesen Gegenden überwintern.

13. Schopfreiher.

Ardea ralloides SCOP.

Über die Zugsverhältnisse des Schopfreiher ergibt auch das heurige Materiale sehr wertvolle Beiträge. Auch bei dieser Art bewahrheitete sich die bei den anderen kolonieweise brütenden Arten gemachte Erfahrung, daß sich die in der Kolonie erbrüteten Vögel nicht nur in der elterlichen Brutkolonie niederlassen, sondern manchmal von diesen in weiter Entfernung befindliche Kolonien zum Brutplatze wählen. Es wurde schon im Jahresberichte 1911 ein diesbezüglicher Fall angeführt, als ein in der *Obedska-Bara* gezeichneter Schopfreiher in seinem dritten Lebensjahre in Lompalanka in Bulgarien während der Brutzeit angetroffen wurde. (*Aquila* XVIII., p. 348.) Heuer wurde ein *fünffähriges* Exemplar während der Brutzeit in einem solchen Gebiete angetroffen, wo das Brüten dieses Vogels im höchsten Grade wahrscheinlich ist.

Die Durchzugsgebiete und das Winterquartier des Schopfreiher sind auf Grund der bisherigen Resultate in großen Zügen als geklärt zu betrachten. Es ist wirklich überraschend, in welch hohem Grade die Zugsverhältnisse des Schopfreiher durch die bisherigen Ergebnisse des Ringversuches geklärt werden konnten und scheidet die Aussicht auf die endgültige Klärung derselben an der Unmöglichkeit, alte Brutvögel in genügender Anzahl vom Neste zu fangen, einige Jahre hindurch in Evidenz zu halten und auf diese Weise die Frage in allen Einzelheiten untersuchen zu können. Von diesem Mangel abgesehen können wir

aber mit den tatsächlich erreichten Resultaten hochbefriedigt sein, da es ja allgemein bekannt ist, daß die Reiherarten auf der Vernichtungsliste stehen, von unserem Gebiete immer mehr verdrängt werden, was zur Folge haben wird, daß sich ihre Zugverhältnisse mit der Zeit vollständig ändern werden. Bezüglich des Schopfreiheres dürfte es uns gelungen sein, dessen Zugverhältnisse noch im Urzustande festzustellen und für die künftige Forschung zu bewahren.

Heuer erhielten wir folgende Daten:

1. Nestling; beringt am 15-ten Juni 1909 mit Ring No. 844 in der Reiherkolonie des *Kisbalaton*; erlegt wurde dieser Vogel Anfang Mai 1915 im Donau-Inundationsgebiete bei *Dunabökény* im Komitate Bács-Bodrog. Bericht unseres Beobachters ST. v. MAJERSZKY.

Das Inundationsgebiet bei *Dunabökény* befindet sich in der Nähe derjenigen Donauinseln, auf welchen sich laut den Beobachtungen des Freiherrn GEYR v. SCHWEPPEBURG (Journal f. Ornith. Jahrg. 1915, p. 86) kleinere Kolonien des Schopf- und Nachtreiheres befinden. Es ist daher auch mit Berücksichtigung des Zeitpunktes durchaus nicht unwahrscheinlich, daß dieses Exemplar in der Umgebung des Erlegungsortes Brutvogel war. Die Hauptzugszeit des Schopfreiheres fällt bei uns in den Monat April, im Mai sammeln sie sich schon an den Brutkolonien. Besonders gilt dies für die alten fortpflanzungsfähigen Exemplare.

Alter: 5 Jahre. Richtung: Südost. Entfernung: 210 Km.

2. Nestling; beringt am 11-ten Juli 1911 mit Ring No. 188 in der Reiherkolonie in *Ujvidék*; erlegt im August 1913 bei *Bologna*. Bericht von A. BORGOGNA in der «*Diana*» in Neapel.

Alter: 2 Jahre. Richtung: West. Entfernung: 680 Km.

Es kann bei diesem Exemplare natürlich nicht mehr angegeben werden, von wo aus sich dasselbe auf den Zug begeben hat, so viel kann jedoch festgestellt werden, daß der Erlegungsort sich auf der Herbstzugsstraße der aus Ungarn wegziehenden Schopfreiher befindet.

3. Nestling; gezeichnet am 17-ten Juni 1912 mit Ring No. 702 in der Reiherkolonie der *Obedska-Bara*. Erlegt in der ersten Hälfte des Jahres 1914 zwischen *Soliman* und *Kerbous* an der Küste in der Nähe von *Tunis*. Notiz im «*Le Chasseur Francais*» 1914 p. 515.

Alter: 2 Jahre. Richtung: Südwest. Entfernung: 1200 Km.

Das genaue Erlegungsdatum ist unbekannt, indem jedoch der Erlegungsort auf der Zugstraße des Schopfreiheres gelegen ist, kann es als wahrscheinlich angenommen werden, daß dieser Vogel während der Rückkehr im Frühjahr erlegt wurde.

4. Nestling; gezeichnet am 16-ten Juni 1912 mit Ring No. 548 ebenfalls in der *Obedska-Bara*; erlegt am 20-ten April 1914 von FILIPPO LA GRASSA an der Mündung des Beliceflusses bei *Selinunte* auf

der Insel Sizilien in der Provinz Trapani. Bericht von FRANCESCO VENEZIA.

Alter: 1³/₄ Jahre. *Richtung*: Südwest. *Entfernung*: 900 Km.

5. Nestling; gezeichnet am 11-ten Juli 1912 mit Ring No. 61 in der Kolonie bei *Ujvidék*; erlegt von E. A. BRACKENBURY im März 1914 bei *Argungu* in *Nigerien*. Laut dem Berichtersteller ist der Schopfreiher am Erlegungsorte ziemlich gemein.

Alter: 1³/₄ Jahre. *Richtung*: Südwest. *Entfernung*: 3860 Km.

Dieses Exemplar wurde ohne Zweifel im Winterquartiere angetroffen und ist somit der zweite ungarische Ring-Schopfreiher, welcher in *Nigerien* überwinterte. Ebenfalls hier überwintern der Silber- und Nachtreiher, mit welchen sie auch dieselbe Brutstelle teilen. Wir haben es hier also mit einem Gebiete zu tun, wohin eine Exkursion zur Erbeutung unserer Ringvögel nicht unbedeutende Erfolge verspricht.

14. Nachtreiher.

Nycticorax nycticorax (L.).

Gehört ebenfalls zu denjenigen Arten, welche einen ziemlich hohen Prozentsatz an zurückgemeldeten Exemplaren liefern. Die Zugsverhältnisse sind demnach auch schon ziemlich bekannt. Auch das heurige Materiale ergibt uns bedeutsame Bereicherungen unserer Kenntnis des Nachtreiherzuges, besonders das Winterquartier betreffend. Bisher war die Insel Malta der südlichste Punkt des Vorkommens, laut den heurigen Resultaten geht auch der Nachtreiher bis nach *Nigerien* und ist dort zur Zeit des europäischen Winters ein ziemlich gemeiner Vogel.

Die aus den verschiedenen Nachtreiherkolonien stammenden Exemplare benützen im allgemeinen die nämlichen Durchzugsgebiete und beziehen auch die gleichen Winterquartiere, was den Beweis zu liefern scheint, daß *Ungarns ganzes Gebiet mit Bezug auf die Zugsverhältnisse des Nachtreihers einer und derselben Brutzone angehört, in welche sich auch die junge Generation nach der Rückkehr aus dem Winterquartiere niederläßt*. Nach den bisherigen einschlägigen Daten kehrt die junge Generation nicht nur in die elterliche Brutzone zurück, sondern womöglich in die nächste Umgebung der Brutkolonie, in mehreren Fällen sogar in die elterliche Brutkolonie selbst, wo sie auch sehr wahrscheinlich brüten dürfte. Mit Hinsicht auf die bisherigen schönen Resultate, ist es umso mehr zu bedauern, daß auch bei dieser Art das Abfangen der alten Brutvögel von den Nestern nicht in Anwendung genommen werden kann, indem dadurch die gründliche und erschöpfende Klarlegung des Nachtreiherzuges vereitelt wird.

Sämtliche hier angeführten Exemplare wurden als *Nestlinge* beringt.

1. No. 396 wurde am 2-ten Juli auf der Donauinsel *Háros*, einige Kilometer südlich Budapest gelegen, beringt und am 23-ten Mai 1915 von J. VÍZY bei *Áporka*, von der Markierungsstelle nicht allzuweit entfernt, erlegt.

Alter: 3 Jahre. *Richtung*: Süd. *Entfernung*: 15 Km.

Mit Hinsicht auf die Örtlichkeit und den Zeitpunkt der Erbeutung muß es als ganz sicher gelten, daß sich dieses Exemplar behufs Nistens entweder in der elterlichen Brutkolonie selbst oder aber in deren nächsten Umgebung niedergelassen hat.

2. No. 2072 wurde am 29-ten Juni 1913 in *Ujvidék* beringt; im Frühjahr 1914 wurde dasselbe in erschöpftem Zustande lebendig gefangen in einem Walde nächst *Dunacséb*. Bericht von J. TRAUER.

Alter: 1 Jahr. *Richtung*: West. *Entfernung*: 30 Km.

3. No. 2402 wurde am 4-ten Juni 1914 in *Tizakisfalud* beringt und Anfang Juni 1915 auf der *Pusztá Bagota* erlegt. Bericht von BÉLA HUNYOR.

Alter: 1 Jahr. *Richtung*: Ost. *Entfernung*: 15 Km.

Die beiden letzteren Exemplare kehrten ebenfalls in die nächste Umgebung der elterlichen Brutkolonie, mithin in die *elterliche Brutzone* zurück. Ob sie nisteten, ist wohl sehr fraglich, da ja die einjährigen Nachtreiher wohl kaum schon fortpflanzungsfähig sein dürften, doch kann aus der Tatsache der ersten Rückkehr auf Grund bestehender Analogien darauf geschlossen werden, daß diese Vögel auch im Laufe ihrer ferneren Lebenszeit in die elterliche Brutkolonie zurückgekehrt wären, jedenfalls um dort zu brüten.

4. No. 353 wurde von D. RADETCZKY am 6-ten Juli 1911 auf der Donauinsel *Háros* bei *Budapest* beringt und am 29-ten Mai 1914 von CHARLES PERROT bei *E'chessa* in der algerischen Provinz Constantine erlegt.

Alter: 3 Jahre. *Richtung*: Südwest. *Entfernung*: 1600 Km.

Der Zeit nach müßte dieser Vogel schon längst in der Brutkolonie gewesen sein und läßt sich daher dieser Fall schwierig deuten. Berücksichtigt man den Umstand, daß der Vogel auf der Zugstraße der Art angetroffen wurde, daß es sich also nicht um einen sogenannten verirren Vogel handeln kann, so bleibt nur die Annahme möglich, daß dieser Nachtreiher ein verwundetes oder krankes Exemplar war, dessen Zug naturgemäß nicht normal verlaufen kann.

5. No. 711 wurde am 17-ten Juni 1912 in der *Obedska-Bara* beringt und am 29-ten April 1914 in *Phaleron* bei *Athen* erlegt. Bericht von TH. KRÜPER.

Alter: 2 Jahre. *Richtung*: Süd-Südost. *Entfernung*: 800 Km.

Der Fundort liegt außerhalb der bisher festgestellten Zugstraße

des Nachtreihers, dürfte daher ein «verirrter» Vogel sein, der eben deshalb nicht bei Zeiten in der Brutkolonie anlangen konnte.

6. No. 149 wurde mit vorigem zugleich gezeichnet; erlegt wurde derselbe am 10-ten April 1914 von LORENZO GIRARDI bei *Spalato*.

Alter: ungefähr 2 Jahre. *Richtung*: West-Südwest. *Entfernung*: 300 Km.

7. No. 1944 wurde am 11-ten Juli 1912 in *Ujvidék* beringt; erlegt wurde dasselbe ebenfalls von LORENZO GIRARDI bei *Spalato*, jedoch am 1-ten Mai 1914.

Alter: ungefähr 2 Jahre. *Richtung*: West-Südwest. *Entfernung*: 320 Km.

In Verbindung mit anderen einschlägigen Daten ergeben auch diese beiden Fälle Beiträge zur Fixierung der Zugsstraße des Nachtreihers. Wie es scheint, geht der Zug nicht über das Festland nach Italien, sondern es wird der Seeweg gewählt. Die Zugsstraße führt entlang der Ostküste der Adria, annähernd bis zur Straße von Otranto, einzelne Exemplare verfliegen sich bis nach Korfu. An diesen Stellen dürfte der Weg über die See genommen werden. Im Frühjahr beim Rückzuge wird in großen Zügen der nämliche Weg genommen. Zu bemerken ist noch, daß von den beiden obigen Daten das zweite ebenfalls außerordentlich spät ist. Möglicherweise hat dieses noch nicht fortflugfähige Exemplar auf der Zugsstraße der Art herumgebummelt, wofür auch bei anderen Arten häufig Beispiele vorkommen.

8. No. 2464 wurde am 29-ten Juni 1913 in *Ujvidék* beringt; erlegt wurde dasselbe am 7-ten September 1913 in *Felsőaradi* im Komitate Torontál von ANTON BIELEK.

Alter: 3 Monate. *Richtung*: Ost-Nordost. *Entfernung*: 40 Km.

Bezieht sich auf den Strich vor dem Wegzuge, welcher sich, wie ersichtlich, nicht nur in der Richtung des Winterquartieres, sondern auch in der gerade entgegengesetzten Richtung vollziehen kann.

9. No. 2099 wurde mit dem vorangehenden zu gleicher Zeit gezeichnet und laut E. A. BRACKENBURY am 11-ten Oktober 1913 in *Argungu*, in der Provinz Sokoto von Nord-Nigerien, erlegt. Laut dem Berichtersteller ist der Nachtreihers in den dortigen Sümpfen ein ziemlich häufiger Vogel. Den Bericht vermittelte H. F. WITHERBY der K. U. Ornith. Zentrale.

Alter: 4 Monate. *Richtung*: Südwest. *Entfernung*: 3860 Km.

15. Purpurreiher.

Ardea purpurea L.

Die beiden heurigen Daten ergeben eine Bestätigung unserer bisherigen Feststellungen über die Zugverhältnisse des Purpurreihers. Es sind dies namentlich:

a) *Ein ausgesprochenes Winterquartier des Purpurreihers bildet die Insel Sizilien.*

b) *Der überwiegende Teil der jungen Generation kehrt in die elterliche Brutkolonie, respektive in die elterliche Brutzone zurück.*

1. Nestling. Beringt am 24-ten Juni 1910 in der Brutkolonie am Sarokerdö der *Herrschaft Bellye* mit Ring No. 798. Erlegt von Dr. LUIGI GENOVESE am 1-ten April 1914 bei *Contessa Entellina*, in der Provinz Palermo auf der Insel Sizilien.

Alter: ungefähr 4 Jahre. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 970 Km.

Auffallend spätes Erbeutungsdatum, besonders mit Rücksicht darauf, daß es sich um ein fortpflanzungsfähiges Individuum handelt. Anfang April pflegen sich unsere Purpurreiher schon in der Brutkolonie aufzuhalten.

2. Nestling. Beringt am 11-ten Juni 1913 in der Kolonie im Weißen See bei *Lukácsfalva*, mit Ring No. 224. Erlegt im Juni 1915 von E. LOWIESER ebendasselbst.

Alter: 2 Jahre.

Mit Hinsicht auf den Ort und Zeitpunkt des Vorkommens ist es nicht unwahrscheinlich, daß dieser Vogel in der elterlichen Brutkolonie brütete. Das Gesetz der Rückkehr in die elterliche Brutzone kommt auch in diesem Falle zur Geltung.

16. Zwergscharbe.

Phalacrocorax pygmaeus PALL.

Wider Erwarten eine ziemlich undankbare Art, von welcher ich mit nicht geringer Mühe ziemlich viele Exemplare beringte; bisher wurden erst zwei Exemplare zurückgemeldet und auch diese ergeben sich widersprechende Resultate. Das eine Exemplar beringte ich in Ujvidék, erlegt wurde dasselbe in Rumänien, also von der Beringungsstelle in östlicher Richtung, das andere beringte ich in der Obedska Bara, erlegt wurde dasselbe auf dem Skutari-See, also westlich der Beringungsstelle, auf jener Zugstraße, auf welcher unsere südwestlich abziehenden Arten vorzukommen pflegen. Der Vogel befand sich hier wahrscheinlich im Winterquartiere.

Dieses zweite Exemplar wurde am 16-ten Juni 1912 als Nestling

in der *Obedska Bara* beringt. Die Zwergscharbe nistet hier in großer Anzahl. Erlegt wurde dasselbe am 22-ten Dezember 1912 von E. KOZZI am *Skutari-See*.

Alter: 7 Monate. *Richtung*: Süd. *Entfernung*: 300 Km.

17. Rebhuhn.

Perdix perdix (L.).

Alter Vogel, welchen L. BOHRANDT behufs Blutauffrischung am 18-ten Februar 1914 in *Eperjes* aussetzte, wo derselbe noch in demselben Jahre am 22-ten Oktober erlegt wurde. — Der Fall dürfte in erster Reihe die Jagdkreise interessieren.

18. Auerhuhn.

Tetrao urogallus L.

Nestling; beringt von KURT LOOS am 13-ten Juli 1913 in *Liboch* in Böhmen; tot aufgefunden am 5-ten Oktober 1913 am Markierungsorte.

19. Schleiereule.

Strix flammea L.

Alter Vogel oder erwachsener Jungvogel; beringt von H. SCHENK am 27-ten Juli 1914 in *Óverbász* mit Ring No. 2524; lebendig gefangen am 14-ten Oktober ebendasselbst. Bericht von F. SAUER.

20. Turmfalke.

Cerchneis tinnunculus (L.).

1. Nestling; beringt von KURT LOOS am 19-ten Juni 1913 in *Drum* in Nordböhmen mit Ring No. 103; erlegt von J. PÜSCHNER am 5-ten Oktober 1913 bei *Stolpen* in Sachsen.

Alter: 3 Monate. *Richtung*: Nord-Nordwest. *Entfernung*: 75 Km.

2. Nestling; beringt von KURT LOOS am 24-ten Juni 1913 in *Liboch* im nördlichen Böhmen, mit Ring No. 1410; laut einer von R. C. HENNICKE eingesandten Notiz wurde dieser Vogel im Jahre 1914 ebenfalls in Sachsen erlegt. Der Originalbericht geriet irgendwie in Verlust und fehlen daher die genaueren Daten. Von besonderer Wichtigkeit scheint hier die Tatsache zu sein, daß beide Exemplare in Sachsen während des Herbststriches angetroffen wurden vom Geburtsorte in nördlicher, respektive nordwestlicher Richtung. Diese Erscheinung läßt gewisse Analogien mit dem Zuge der Lachmöven ahnen, weshalb es sehr wünschenswert wäre, diese Art in Böhmen in je größerer Anzahl zu markieren

21. Rotfussfalke.

Cerchneis vespertinus (L.).

Durchzugsgebiet und Winterquartier des Rotfußfalken waren auch auf Grund der heurigen Daten nicht bestimmbar. Wir erhielten nur einen neuen Beitrag dafür, daß die junge Generation des Rotfußfalken ebenfalls *in die elterliche Brutzone zurückkehrt*.

Der in Frage stehende Vogel wurde als Nestling von Frau KARL v. FERNBACH am 22-ten Juli 1913 mit Ring No. 831 in *Baba Puszta* (Komitat Bács-Bodrog) beringt. Erlegt wurde derselbe am 30-ten Mai 1915 auf der *Puszta Alsóroglatica* (Komitat Bács-Bodrog) von DR. J. VOJNICH.

Alter: ungefähr 2 Jahre. *Richtung:* Ost. *Entfernung:* 35 Km.

Indem zweijährige Rotfußfalken schon fortpflanzungsfähig sind, erscheint es nicht ausgeschlossen, daß dieses Exemplar am Erlegungsorte gebrütet hat oder wenigstens dort gebrütet hätte.

22. Rohrweihe.

Circus aeruginosus L.

Das erste Ringexemplar, welches bisher zurückgemeldet wurde, beringte ich als Nestling am 18-ten Juni 1912 in *Ujvidék* mit Ring No. 1254; erlegt wurde dasselbe am 20-ten Juli 1915 auf dem *Weissen See* bei *Lukácsfalva*. Bericht der Herrschaft Markgraf ARTHUR v. PALLAVICINI in Écska.

Alter: 3 Jahre. *Richtung:* Ost. *Entfernung:* 40 Km.

Bei der Beurteilung dieses Datums ist das entscheidende Moment, ob dieser Vogel am Erlegungsorte Brutvogel war oder nicht? Auf Grund der Ökologie der Rohrweihe ist es sehr wahrscheinlich, daß der Vogel am Erlegungsorte tatsächlich brütete. Die Rohrweihe pflegt an ihrem gewohnten Jagdgebiete ziemlich zähe festzuhalten, insbesondere wenn dieses Jagdgebiet ein so vorzügliches ist, wie der Weiße See und dessen Umgebung. Aber auch in dem Falle, daß diese Rohrweihe hier nicht gebrütet hätte, würde dieses Datum dennoch den wichtigen Beweis ergeben, daß die Nachkommenschaft der Rohrweihen ebenfalls in die Heimat, in die elterliche Brutzone zurückkehrt.

23. Elster.

Pica pica (L.).

Nestling; gezeichnet von L. BOHRANDT am 6-ten Juni 1913 mit Ring No. 3482 in *Eperjes*; erlegt am 28-ten Oktober 1913 ebendasselbst.

24. Eichelhäher.*Garrulus glandarius* L.

Nestling; gezeichnet von KURT LOOS am 2-ten Juli 1913 mit Ring No. 3880 in *Liboch* in Norböhmen; erlegt wurde derselbe am 11-ten November 1913 vom Fürsten KARL v. TRAUTMANNSDORPF in *Jicin*, ebenfalls in Nordböhmen.

Alter: 4 Monate. *Richtung*: Ost. *Entfernung*: 80 Km.

Dieses Exemplar hat sich auf dem Herbsstriche ziemlich weit vom Geburtsorte entfernt und bleibt es wirklich fraglich, ob es noch einmal dorthin zurückgekehrt wäre. Es wäre der Mühe wert von dieser Art möglichst viele Exemplare zu beringen, um dadurch je mehr positive Daten über den Herbststrich unserer Strichvögel zu erzielen.

25. Star.*Sturnus vulgaris* L.

Der Star gehört zu den dankbarsten Ringvögeln, welcher nicht nur bei uns, sondern auch in Dänemark, in Rußland und in England sehr wertvolle Daten für die Zugforschung lieferte. Die Beringungsversuche in Ungarn — besser gesagt diejenigen in *Tavarna*, da nur an dieser Station systematische und erfolgreiche Markierungen geschahen — ergaben fast eine vollständige Klärung der Zugverhältnisse des Stares in Ungarn. *Durchzugsgebiet ist Italien, Winterquartier die westliche Hälfte von Nordafrika (Tunis und Algir), die junge Generation kehrt — wenigstens zum Teile — in die elterliche Brutzone zurück, nistet auch hier, und zwar sind auch schon die ein Jahr alten Jungvögel fortpflanzungsfähig.*

Es soll hier noch besonders hervorgehoben werden, daß diese Beringungsergebnisse vollkommen mit jenen übereinstimmen, welche auf Grund der ungarischen Zugdaten erzielt wurden, laut welchen der Zug des Stares in Ungarn in südwest-nordöstlicher Richtung verläuft.

Wie erwähnt sind die Zugverhältnisse des Stares nicht nur in Ungarn, sondern auch aus anderen Gebieten Europas ziemlich gut bekannt. So wissen wir, daß die Stare der russischen Ostseeprovinzen in England überwintern, daß die dänischen Stare zum Teile in ebenfalls in England, zum Teile an den Küsten des Atlantischen Ozeans in Frankreich den Winter verbringen, nach unseren heurigen Resultaten überwintern die böhmischen Stare in Südfrankreich, während unsere Stare laut den Resultaten von mehreren Jahren im südwestlichen Küstengebiet des Mittelländischen Meeres und in dessen Hinterlande ihre Winterquartiere haben. *Es ist hieraus ersichtlich, daß sich die Winter-*

quartiere in westlicher und südwestlicher Richtung von den Brutgebieten befinden und schichtweise in derselben Reihenfolge aufeinander folgen, wie die Brutgebiete.

Bei dieser Art ist der Herbstzug, ebenso wie bei der Lachmöve, gegen das in westlicher, respektive in südwestlicher Richtung gelegene *maritime Klima* gerichtet.

Wie schon in so manchen Fällen, ergeben auch die Markierungsergebnisse des Stares fast handgreifliche Beweise dafür, ein wie willkürliches und unbegründetes Verfahren es war, unsere Zugvögel nur so ohne weiteres von Nord nach Süd, und umgekehrt ziehen zu lassen, aus dieser Annahme mehr oder minder wahre und wahrscheinliche Schlußfolgerungen zu ziehen und diese dann im Laufe der Zeit als unumstößliche Wahrheiten nicht nur in die allgemeine Auffassung des großen Publikums, sondern auch in die geheiligten Haine der Wissenschaft hineinzuschmuggeln.

Indem durch Markierung des Stares augenscheinlich sehr wichtige zugstheoretische Resultate erzielt werden können, ist eine im größten Maßstabe durchgeführte Markierung desselben vollkommen begründet, besonders müßte dieselbe auch auf das Einfangen und Markieren der alten Brutvögel ausgedehnt werden, was bisher nur von dem dänischen Forscher H. MORTENSEN in beschränktem Maße versucht wurde. Die Königl. Ung. Ornith. Centrale möchte das Programm des Beringens der Brutvögel im womöglich großen Maßstabe verwirklichen und zählt in diesem Bestreben auf die Mitwirkung unserer bisherigen Mitarbeiter, besonders auf BÉLA v. SZEÖTS, der auch schon bisher eine nicht genügend anerkenbare Tätigkeit zur Erforschung der ungarländischen Zugverhältnisse des Stares ausübte. Unsere bisherigen Resultate haben wir sämtliche ihm zu verdanken. Seine untenfolgenden heurigen Daten veröffentlichen wir mit der Bemerkung, daß sämtliche Stare als Nestlinge, und zwar No. 1—4 Ende Mai 1913, No. 5—8 Ende Mai 1914, in *Tavarna* beringt wurden.

1. Das mit den Ringen No. 685 und 3901 an beiden Läufen beringte Exemplar wurde am 28. Jänner 1914 am *Djebel Iskeul*-See in der Nähe der tunesischen Stadt *Biserte* erlegt, also dort, wo schon früher einmal ein Star von *Tavarna* angetroffen wurde. Der Bericht des Kaiserlich Deutschen Konsulates in Tunis wurde uns von DR. THIENEMANN übermittelt; gemeldet wurde uns der Fall auch von unserem Berichterstatter P. BÉDÉ in Sfax und erschien darüber auch eine Notiz im «Le Chasseur Français» 1914, p. 158.

Alter: 9 Monate. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 1650 Km.

2. Wurde ebenfalls an beiden Läufen, und zwar mit den Ringen No. 301 und 302 beringt; erlegt am 8. Nov. 1913 bei *El Arrouch*, in

der algerischen Provinz Constantine, 27 Km. von Philippville entfernt. Bericht von A. BUSCAIT.

Alter: 6 Monate. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 1860 Km.

3. Das mit den Ringen 3906 und 3907 gezeichnete Exemplar wurde am 25. Dezember 1913 bei *El Biar*, in der Nähe von Algier erlegt. Bericht von PAUL ROCHAS; auf Grund einer Notiz im «Le Chasseur Français» 1914, p. 84, auch von MATTHEY DUPRAZ gemeldet.

Alter: 8 Monate. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 2100 Km.

4. Wurde ebenfalls an beiden Läufen mit den Ringen No. 345 und 346 beringt; im Netze gefangen am 23-ten Jänner 1914 in *Sakamody* bei Algier. Bericht von E. RACOT.

Alter: 10 Monate. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 2100 Km.

5. No. 6058 wurde Anfang November 1914 bei *Senigallia*, 10 Km. von Ancona entfernt, an der Adriaküste erlegt. Nach einer Notiz in der «Tribuna Sport» 1914, p. 46, von A. GHIDINI gemeldet.

Alter: 5 Monate. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 890 Km.

6. No. 6015 wurde am 2-ten Oktober 1914 bei *San Arcangelo di Romagna*, 15 Kilometer von Rimini entfernt, erlegt. Bericht von POGGI BERNI.

Alter: 6 Monate. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 930 Km.

7. No. 6004 wurde am 24-ten März 1915 am Markierungsorte in *Tavarna* von LADISLAUS KANDÓ erlegt. Bericht von BÉLA v. SZEÖTS.

Alter: 10 Monate.

8. No. 6132 wurde am 26-ten Mai vom Beringer BÉLA v. SZEÖTS selbst *nistend* am Markierungsorte in *Tavarna*, angetroffen.

Alter: 1 Jahr.

9. Nestling; gezeichnet von KURT LOOS am 29-ten Mai 1913 mit Ring No. 289 in *Liboch* in Böhmen; erlegt am 5-ten März 1914 von ARNOUX AUGUSTIN bei *Orange* in Frankreich, 70 Km. nördlich von der Rhone-Mündung.

Alter: 10 Monate. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 1000 Km.

Das erste Datum aus Böhmen, welches sehr dazu geeignet erscheint, unseren geehrten gewesenen Mitarbeiter zu weiteren Starenmarkierungen anzuspornen.

10. Vom Neste gefangener Brutvogel; beringt mit Ring No. 2557 am 9-ten Mai 1913 von WALSINGER in *Lambach* in Oberösterreich. Das Brutpaar wurde nach der Beringung von Seglern aus ihrer Nisthöhle vertrieben. Der Vogel wurde am 6. Juli 1914 in *Untergaumberg* bei Linz tot aufgefunden. Bericht von HERMANN HAAS.

Wie es scheint, hat sich dieser von seiner ursprünglichen Brutstelle vertriebene Vogel im nächsten Jahre 40 Km. weiter nördlich angesiedelt. Im Wesentlichen muß jedoch dieser Fall so beurteilt werden, daß der

Vogel in den früheren Brutraum zurückkehrte, daher in seiner *Brutzone* verblieb.

26. Pirol.

Oriolus oriolus (L.).

Nestling; beringt von EDUARD AGÁRDI am 15. Juni 1913 mit Ring No. 3853 in *Pécsvárad*; erlegt von M. GALIA JULES am 5-ten Mai 1914 in *Bardo* bei Tunis. Das k. u. k. österr.-ungarische Hauptkonsulat von Tunis übermittelte uns nicht nur dieses hochinteressante Datum, sondern erwarb auch als Dokument den Ring für unsere diesbezügliche Sammlung. Außerdem berichtete unser Beobachter P. BÉDÉ über den Fall und brachte auch «Le Chasseur Français» eine Notiz im Jahrg. 1914, p. 443.

Alter: ungefähr 1 Jahr. *Richtung*: Südwest. *Entfernung*: 1260 Km.

Unser erstes Datum über den Pirolzug. Dem Zeitpunkte nach wurde der Vogel schon auf dem Rückzuge von seinem Schicksale ereilt, woraus ersichtlich ist, daß auch der Pirol jene Zugstraße wandelt, welche aus Ungarn über Italien und Sizilien nach Tunis führt und welche als spezielle Zugstraße der Vögel Ungarns gelten kann.

Es möge hier noch bemerkt werden, daß hier auch der erste Fall eintritt, wo das Beringungsergebnis nicht mit unseren bisherigen Ergebnissen der Zugbeobachtungen übereinstimmt. Laut dieser Ergebnisse erscheint der Pirol in den östlichen Teilen Ungarns unverhältnismäßig früh und steht diese Tatsache wenigstens vorläufig noch in unüberbrückbarem Gegensatz zur südwestlich verlaufenden Zugstraße. Dieser Umstand muß bei der Bearbeitung des auf den Pirol bezüglichen Zugmaterials entsprechend berücksichtigt werden.

Es ist jedoch durchaus nicht unmöglich, dass die im Osten Ungarns heimische Pirole einer anderen Brut und Zugzone angehören, weshalb man nicht schon im Vorhinein auf die Unzuverlässigkeit der Zugdaten schließen darf. Man müsste zuerst einmal je mehr Pirole im Osten Ungarns markieren, um damit der Frage im experimentellen Wege beizukommen.

Gartenrotschwanz.

Ruticilla phoenicura L.

Im XX. Jahrgange der *Aquila* vom Jahre 1913, p. 463, beziehen sich die unter *Hausrotschwanz* (*Ruticilla tithys* L.) angeführten Daten auf den Gartenrotschwanz und ist diese Stelle daher in diesem Sinne zu berichtigen.

27. Feldlerche.*Alauda arvensis* L.

Nestling; gezeichnet am 9. Mai 1913 in *Ürbő* mit Ring No. 1738; erlegt von E. G. Busetto in der italienischen Provinz Padova bei *Giàrabassa di Sangiorgio*.

Alter: 6 Monate. *Richtung*: Südwest. *Entfernung*: 600 Km.

Das erste Datum über den Lerchenzug, trotzdem schon seit 3 Jahren eine nicht unbedeutende Anzahl derselben beringt wurde. Wie es scheint, zieht auch die Feldlerche auf der großen südwestlichen Heerstraße der ungarischen Zugvögel. Das Winterquartier dürfte sich in Tunis, Algier oder Marokko befinden, wo die Feldlerche massenhaft zu überwintern pflegt.

28. Haussperling.*Passer domesticus* L.

Nestling; gezeichnet von LUDWIG BOHRANDT Anfangs Juni 1915 in *Eperjes* mit Ring No. 5142; erbeutet ebendasselbst Ende Juni desselben Jahres.

29. Gimpel.*Pyrrhula pyrrhula* (L.).

Alter Vogel, welcher seinem Eigentümer als Lockvogel diente, beringt von LUDWIG BOHRANDT Anfang Juni 1913 in *Eperjes* mit Ring No. 4086; eingefangen von JULIAN PAWLAS am 8-ten Jänner 1914.

30. Goldammer.*Emberiza citrinella* L.

Alter Vogel; beringt am 8-ten Jänner 1912 von DR. KARL MAUKS in *Algyógy* mit Ring No. 505; eingefangen ebendasselbst am 22-ten Dezember 1913. Bericht von DR. JOHANN MARGIT.

Positives Datum, daß der Goldammer tatsächlich «*Standvogel*» ist.

31. Rohrammer.*Emberiza schoeniclus* L.

Alter Vogel; beringt am 29-ten Jänner 1914 von PETER MÜLLER mit Ring No. 275 in *Kevevára*; eingefangen ebendasselbst am 13-ten Feber 1914.

32. Wachholderdrossel.*Turdus pilaris* L.

Nestling; beringt am 27. Mai 1913 von GUSTAV SCHIEBEL in *Schloß Rosenhof* bei Sandl in Oberösterreich mit Ring No. 3886; erlegt im Jänner oder Feber 1915 bei *Clusone* im Bergamaskischen in Italien. Notiz der «Diana» in Neapel im Feberhefte vom Jahre 1915.

Alter: ungefähr 1½ Jahre. *Richtung*: Südwest. *Entfernung*: 480 Km.

Hochinteressantes Datum schon auch in der Beziehung, daß die unter unseren geographischen Breiten — den Winterquartieren der nördlicheren Wachholderdrosseln — geborenen Wachholderdrosseln wegziehen. Das Winterquartier ist ebenfalls in südwestlicher Flucht von der Brutzone gelegen.

33. Kleiber.*Sitta europaea* L.

Alter Vogel; beringt im Dezember 1912 von JULIAN PAWLAS in *Eperjes* an seinem Winterfutterapparate mit Ring No. 1856; ebendasselbst eingefangen im Dezember 1913.

Positives Datum, daß der Kleiber «*Standvogel*» ist.

34. Sumpfmeise.*Parus palustris* L.

Alter Vogel; gezeichnet von JULIAN PAWLAS am Futterapparate in *Eperjes* im Jänner 1913 mit Ring No. 1873; eingefangen am nämlichen Futterapparate im Jänner 1914.

Auch die alten Exemplare der Sumpfmeise sind «*Standvögel*».

35. Blaumeise.*Parus coeruleus* L.

1—3. Alte Vögel, gezeichnet von JULIAN PAWLAS am Futterplatze seines Gartens zu *Eperjes* im Feber 1913 mit den Ringen No. 1890, 1898 und 740; eingefangen am nämlichen Futterplatz im Jänner und Feber 1914.

4. Alter Vogel, gezeichnet von PETER MÜLLER am 25-ten Dezember 1913 zu *Kevevára* mit Ring No. 4583; eingefangen ebendasselbst am 1-ten Feber 1914.

5. Alter Vogel, gezeichnet von BÉLA v. SZEÖTS am 27-ten Jänner 1914 in *Tavarna* mit Ring No. 3063; tot aufgefunden ebendasselbst am 29-ten März 1914.

6. Alter Vogel, gezeichnet von HEINRICH SCHENK am 10-ten Oktober 1913 in *Óverbász* mit Ring No 3063; tot aufgefunden am 5-ten Mai 1914 ebendasselbst.

Obige Daten enthalten die Bestätigung, daß auch die Blaumeise «*Standvogel*» ist, welcher nicht nur während der Winterszeit, sondern auch später schon in der Brutzeit am Beringungsorte angetroffen wurde.

36. Kohlmeise.

Parus maior L.

Als Ergebnis mehrjähriger Markierungsarbeiten erhielten wir heuer endlich die sehnsüchtig erwarteten wertvollen Daten über die Dislokation der Jungvögel. Bisher mußte angenommen werden, daß die Jungvögel beim Eintreten der kälteren Jahreszeit wegziehen, da die gründlichen und sorgfältigen einschlägigen Versuche und Beobachtungen von BÉLA v. SZEÖTS und JULIAN PAWLAS ergaben, daß von den vielen Nestlingen, welche den Sommer hindurch beringt wurden, nur ein verschwindend kleiner Bruchteil im Winter an den Futterplätzen angetroffen wird. So beringte JULIAN PAWLAS im Sommer 1913 etwa 100 Meisen-nestlinge, von welchen er jedoch im folgenden Winter auch nicht ein einziges an der Futterstelle beobachten konnte, an welche er seit Jahren eine große Anzahl alter Vögel mehrere Jahre hindurch zu wiederholten-malen einfangen konnte. Dieselben Erfahrungen machten auch andere Beobachter, so auch JULIUS THÓBIÁS in Alsólánc.

Das heurige Jahr brachte endlich ein positives Datum über den Herbstzug oder Herbststrich der Kohlmeise. Eine von BÉLA v. SZEÖTS in Tavana als Nestling gezeichnete Kohlmeise kam durch glücklichen Zufall in Budapest zu Händen des Mitgliedes der Königl. Ung. Ornith. Centrale JULIUS BITTERA. Ein Teil der Jungvögel scheint aber in der Heimat zu verbleiben, wie das ein von L. BOHRANDT festgestelltes Ergebnis beweist, bei welchen jedoch in Betracht gezogen werden muß, daß die Jungvögel trotz eifrigster und systematischer Nachsuche nur in ungemein geringer Anzahl an den Winterfütterungsapparaten angetroffen wurden.

Wo sich diese Zugvögel behufs Nistens ansiedeln, darüber ergibt uns ebenfalls ein heuriges Datum den ersten Aufschluß. *Dieser Zugvogel brütete in dem elterlichen Brutraume.* Man darf hieraus natürlich nicht folgern, daß sich alle Jungvögel in der Heimat ansiedeln, da das in Budapest angetroffene Exemplar der Möglichkeit Raum läßt, daß sich ein Teil der Jungvögel eventuell auch anderwärts und nicht im elterlichen Brutraume ansiedelt. Diese sind nur äußerst schwer aufzufinden und zu konstatieren, denn wer sollte sie aufsuchen und wo sind sie aufzusuchen.

Hier spielt der Zufall die entscheidende Rolle, nicht so wie bei den Exemplaren, welche sich in der Heimat ansiedeln, wo sie der Beringer durch ständige Beobachtung und systematische Nachforschung aufzufinden trachtet.

Wie bei der Rauchschnalbe und dem Stare, so wird auch hier der Beweis geliefert, daß die Jungvögel schon in ihrem ersten Lebensjahre fortpflanzungsfähig sind.

Bezüglich der alten Brutvögel erhielten wir auch heuer die Bestätigung, daß dieselben an der alten Brutstelle brüten.

Aus dem Obengesagten ist es ersichtlich, daß die Kohlmeise — obwohl kein Zugvogel — ein sehr dankbares Markierungsobjekt darstellt, dessen in je größerem Maße durchgeführte Beringung wichtige Resultate verheißt, besonders dann, wenn nicht nur die Jungvögel und Futtergäste, sondern auch die alten Brutvögel und womöglich die ganze junge Generation eines gewissen kleineren Bezirkes beringt wird. Durch solch systematisches Vorgehen würden die Strich- und Dislokationsverhältnisse der Kohlmeise in kurzer Zeit in hohem Maße geklärt werden.

Es folgen nun die heurigen Daten.

1. Vom Neste gefangener Brutvogel; beringt am 18-ten Juli 1914 von EDUARD AGÁRDI in *Berkesd* mit Ring No. 8536; nistete am 24-ten Juni 1915 in der nämlichen Nisthöhle.

2. Nestling; gezeichnet am 20-ten Mai 1914 von LUDWIG BOHRANDT in *Eperjes* mit Ring No. 1150; nistete ebendasselbst im Sommer 1915.

3. Nestling; gezeichnet von BÉLA v. SZEŐTS am 11-ten Mai 1913 in *Tavarna* mit Ring No. 2655; eingefangen ebendasselbst am 27-ten Jänner 1914.

4. Nestling; gezeichnet von BÉLA v. SZEŐTS am 7-ten Mai 1914 in *Tavarna* mit Ring No. 6673; eingefangen am 11-ten März 1915 in Gesellschaft zweier Kohlmeisen und einer Blaumeise in *Budapest*. Bericht von JULIUS BITTERA, der auch den Vogel präparierte und der Sammlung der K. Ung. Ornith. Centrale einverleibte.

Alter: 10 Monate. *Richtung:* Südwest. *Entfernung:* 250 Km.

5. Alter Vogel; gezeichnet von HEINRICH SCHENK am 29-ten Oktober 1913 in *Överbász* mit Ring No. 3061; ebendasselbst eingefangen im Jänner 1914.

6—8. Alte Vögel; gezeichnet von PETER MÜLLER am 29-ten Dezember 1912, am 27-ten November 1913 und am 11-ten Dezember 1913 in *Kevevára* mit den Ringen No. 1395, 4574 und 4580; eingefangen ebendasselbst am 21-ten, 9-ten und 1-ten Jänner 1914.

9—23. Alte Vögel; gezeichnet von JULIAN PAWLAS in *Eperjes*. Sämtliche wurden an dem Winterfütterungsapparate in seinem Garten

eingefangen, woselbst sie dann wieder eingefangen wurden, manche Exemplare in drei aufeinander folgenden Wintern. Sehr interessant wird sich die Fortsetzung der Versuche nach dem Kriege gestalten, ob noch welche Exemplare der ersten Markierungsjahrgänge vorhanden sein werden? Die ältesten von den hier angeführten sind zumindest 5 Jahre alt und sind dies die ersten positiven Daten über die Altersgrenze der freilebenden Kohlmeisen.

Die genaueren Daten über jedes Exemplar sind folgende:

9. Erhielt im Jänner 1910 Ring No. 1242; wieder eingefangen im Feber 1911, Jänner 1913 und Feber 1914.

10. Beringt im Jänner 1910 mit Ring No. 1284; wieder eingefangen im Feber 1911, 1913 und 1914.

11. Gezeichnet im Feber 1911 mit Ring No. 1290; wieder eingefangen im Feber 1913 und 1914.

12. Beringt im Feber 1911 mit Ring No. 1926; wieder eingefangen im Feber 1914.

13. Beringt im Feber 1912 mit Ring No. 1946; wieder eingefangen im Feber 1914.

14—20. Beringt im Dezember 1912 mit den Ringen No. 1851, 1854, 1855, 1860, 1862, 1864 und 1868; wieder eingefangen im November und Dezember 1913.

21—23. Beringt im Jänner 1913 mit den Ringen No. 1872, 1875 und 1888; wieder eingefangen im Jänner und Feber 1914.

37. Rauchschwalbe.

Hirundo rustica L.

Unsere heurigen Daten ergeben im Wesentlichen keine neuen Resultate, sondern nur die Bestätigung und einige Erweiterung der bisherigen Ergebnisse. Die Ehegenossen leben zum geringen Teile in Dauerehe, der größere Teil jedoch löst die Ehe gewöhnlich sehr bald auf, so daß sie häufig schon die zweite Brut desselben Jahres mit einem neuen Ehegesponste verrichten. Die Brutvögel sowie die junge Generation kehren in die elterliche Brutzone zurück und dislozieren sich dort auf einem Gebiete, das laut den bisherigen Daten 15—20 Kilometer Durchmesser besitzt. Ob einzelne Exemplare der jungen Generation auch über dieses Gebiet hinausgehen und sich verwitweten Individuen entfernter liegender Gegenden als Ehegenossen anschliessen und dort brüten, bleibt vorläufig noch ungewiß bis der glückliche Zufall uns eine diesbezügliche positive Angabe in die Hand spielen dürfte.

Durchzugsgebiet und Winterquartier sind noch immer unbekannt, trotzdem wir schon viele tausende Rauchschwalben in Ungarn beringten.

Unser korrespondierendes Mitglied BÉLA v. SZEÖTS, der das Beringen der Rauchschnalben mit wahrer Begeisterung, Hingabe, Sorgfalt und Sachverständnis schon seit Jahren betreibt, beringte allein schon über 2000 Exemplare. Das Resultat ist bisher gleich Null und müßte man auch schon die Hoffnung aufgeben, wenn die Rauchschnalbenmarkierungen in England nicht mit Erfolg gekrönt wären. Es wurden nämlich bisher schon zwei englische Rauchschnalben in Südafrika in der *Kapkolonie* im Winterquartiere angetroffen. Vielleicht wird uns der Zufall auch einmal günstig sein.

Den größten Teil unserer heurigen Resultate verdanken wir auch diesmal BÉLA v. SZEÖTS, der die unter No. 1—22 angeführten Exemplare beringte, und zwar, wo nicht anders angegeben, in dem Orte *Tavarna* im Komitate Zemplén; die übrigen Örtlichkeiten, an welchen er Beringungen vornahm und an welchen seine beringten Schnalben wieder angetroffen werden, liegen in der nächsten Umgebung von *Tavarna*.

1. Nestling; beringt am 23-ten Juni 1909 mit Ring No. 2429; brütete am 24-ten Juni 1914 im Meierhofe *Csicsvaalja*, in der nächsten Umgebung vom Markierungsorte. **Alter: 5 Jahre.**

2. Nestling; beringt am 2-ten August 1911 mit Ring No. 398; brütete am 28-ten Juni 1914 am Geburtsorte. **Alter 3 Jahre.**

3. Nestling; beringt am 14-ten Juni 1912 mit Ring No. 667; brütete am Geburtsorte am 5-ten Juni 1914. **Alter 2 Jahre.**

4. Brutvogel; beringt am 13-ten Juni 1912 mit Ring No. 640; brütete am 15-ten Juni 1914 am Markierungsorte.

5. Brutvogel; beringt am 16-ten Juni 1912 mit Ring No. 1202; brütete am Markierungsorte am 15-ten Juni 1914.

6. Brutvogel; beringt am 15-ten Juni 1912 in *Tavarnamező* mit Ring No. 1039; brütete am Markierungsorte am 16-ten Juni 1914.

7. Brutvogel; beringt am 15-ten Juni 1914 in *Tavarnamező* mit Ring No. 1284; nistete ebendasselbst am 16-ten Juni 1914.

8. Nestling; beringt am 6-ten August 1912 mit Ring No. 2614 in *Tavarnamező*; nistete ebendasselbst am 16-ten Juni 1914.

9. Nestling; beringt am 14-ten Juni 1912 mit Ring No. 1003 in *Tavarnamező*; nistete am 16-ten Juni 1914 im Meierhofe *Csicsvaalja* in nächster Umgebung des Geburtsortes.

10. Brutvogel, welcher zuerst am 17-ten Juni 1912, dann nach seiner Rückkehr an die frühere Brutstelle am 18-ten Juni 1913 abermals mit Ring No. 3112 gezeichnet wurde; der Vogel nistete am 6-ten Juli 1914 im Meierhofe *Varannó* in der näheren Umgebung des Markierungsortes.

11. Brutvogel; beringt am 13-ten Juni 1913 mit Ring No. 3035; brütete am Markierungsorte am 5-ten Juni 1914.

12. Brutvogel; beringt am 13-ten Juni 1913 mit Ring No. 3047; tot aufgefunden am Markierungsorte am 31-ten Mai 1914.

13. Brutvogel; gezeichnet am 4-ten Juli 1913 mit Ring No. 3198; nistete ebendasselbst am 6-ten Juni 1914.

14. Nestling; gezeichnet am 14-ten Juni 1912 mit Ring No. 606; nistete ebendasselbst am 13-ten Juni 1913 und erhielt Ring No. 3033; nistete wieder ebendasselbst am 5-ten Juni 1914. *Alter: 2 Jahre.*

15. Brutvogel; gezeichnet am 13-ten Juni 1913 mit Ring No. 3030; nistete ebendasselbst am 5-ten Juni 1914.

16. Brutvogel; gezeichnet am 13-ten Juni 1913 mit Ring No. 3038; nistete ebendasselbst am 15-ten Juni 1914.

17. Brutvogel; gezeichnet zuerst am 12-ten Juni 1912; nistete am 14-ten August 1913 ebendasselbst und erhielt den Ring No. 3209; brütete wieder ebendasselbst am 5-ten Juni 1914.

18. Nestling; gezeichnet am 8-ten Juli 1913 mit Ring No. 3318; nistete am 24-ten Juni 1914 im Meierhofe *Csicsvaalja* in der näheren Umgebung der Markierungsortes.

19. Brutvogel; gezeichnet am 14-ten Juni 1913 in *Tavarnamezö* mit Ring No. 3099; nistete ebendasselbst am 16-ten Juni 1914.

20. Brutvogel; gezeichnet am 14-ten Juni 1913 in *Tavarnamezö* mit Ring No. 3100; nistete ebendasselbst am 16-ten Juni 1914.

21. Nestling gezeichnet im Sommer 1913 in *Telekháza* mit Ring No. 2121; nistete am 24-ten Juni 1914 im Meierhofe *Csicsvaalja* in der Umgebung des Geburtsortes.

22. Brutvogel; gezeichnet am 18-ten Juni 1913 mit Ring No. 3107; nistete am 6-ten Juli 1914 im Meierhofe *Varannó* in nächster Umgebung des Markierungsortes.

23. Brutvogel; gezeichnet im Frühjahr 1914 von DIONYSIUS LINTIA in *Temesvár* mit Ring No. 4599; auch der Ehegenosse wurde diesmal beringt. Im Frühjahr 1915 nistete dieser Vogel mit einen unberingten Ehegenossen in einem Neste, welches am Nachbarhause des früheren nesttragenden Hauses angebracht war.

24, 25. Ein Ehepaar; gezeichnet von EDUARD AGÁRDI am 16. Juli 1914 in *Berkesd* mit Ring No. 8532 und 8533; nistete wieder zusammen im alten Neste am 16-ten Juli 1915.

26. Nestling; gezeichnet von PETER MÜLLER am 22-ten Juni 1914 in *Kevevára* mit Ring No. 6932; eingefangen am 27-ten Mai 1915 ebendort.

27. Nestling; gezeichnet von BÉLA RÁCZ am 23-ten Juni 1913 mit Ring No. 2412 in *Szerep*; brütete ebendasselbst am 7-ten Juni 1914.

28. Nestling; gezeichnet vom KURT LOOS am 28-ten Juni mit Ring No 1711 in *Böhmisch-Leipa*; tot aufgefunden am 19-ten Mai 1914 in *Hermisdorf* 15 Km. vom Geburtsorte entfernt.

38. Mehlschwalbe.

Chelidonaria urbica (L.).

Das bei der Rauchschwalbe Gesagte paßt fast Wort für Wort auch auf die Mehlschwalbe. Über Durchzugsgebiet und Winterquartier ist bisher nicht ein einziges Datum eingelangt, die Dislokationsverhältnisse sind jedoch ziemlich bekannt und hat sich in der Klärung derselben unser Beobachter JULIUS THÓBIÁS unbestreitbare Verdienste erworben.

Heuer langten folgende Daten ein.

No. 1—9 wurden von JULIUS THÓBIÁS mit einer Ausnahme in *Alsólánc*, Komitat Abauj-Torna gezeichnet.

1. Brutvogel; mit Ring No. 3840 am 24-ten Juni 1913 gezeichnet; nistete am 24-ten Juni 1914 in einem Neste des Nachbarhauses.

2—4. Brutvögel; das erste Exemplar erhielt den Ring No. 3836 am 24-ten Juni 1913 und war damals Ehegenosse des Exemplares No. 3837, das dritte wurde am 27-ten Juli 1913 mit Ring No. 481 gezeichnet und nistete mit einem unberingten Ehepaare einige Häuser vom ersten Ehepaare entfernt. Am 24-ten Juni 1914 nisteten No. 3836 und 481 als Ehepaar, aber weder im früheren Neste von No. 481, noch von No. 3836, sondern im vorjährigen Neste von No. 3836. No. 3837, welches im vorangehenden Jahre Ehegesponst von 3836 war, nistete am 25-ten Juni 1914 ebenfalls in Alsólánc, aber mit einem unberingten Ehegesponste.

5. Brutvogel; beringt am 27-ten Juni 1913 mit Ring Nr. 3794; nistete am 24-ten Juni 1914 zwar nicht im alten Neste, aber in einem Neste an demselben Gebäude.

6. Nestling; gezeichnet am 23-ten Juni 1913 mit Ring No. 3823; nistete am 29-ten Juli 1914 in einem Neste an demselben Gebäude, wo auch das elterliche Nest angebracht war.

7. Nestling; gezeichnet am 12-ten Juli 1913 mit Ring No. 3747; nistete am 3-ten Juli 1914 im Meierhofe *Kopraló* 1/2 Km. vom Geburtsorte entfernt.

8. Brutvogel; gezeichnet am 19-ten Juni 1913 in *Felsőlánc* mit Ring No. 3942; zugleich wurde auch der andere Ehegatte beringt. Tot aufgefunden am 15-ten Mai 1914 von ANTON HERKL in *Abaujszemere*, vom Brutorte 7 Km. entfernt. Laut dem Berichte von THÓBIÁS verließ diese Mehlschwalbe nach der Beringung den Ehegenossen, suchte sich einen neuen und nistete mit demselben in einem neuerbauten Neste am Gebäude vis-à-vis des alten Nestes.

9. Brutvogel; gezeichnet am 24-ten Juni 1914 mit Ring No. 6067; nistete noch im nämlichen Jahre am 28-ten Juli in *Felsőlánc*, einen Km. vom früheren Neste entfernt.

10. Nestling; gezeichnet von EDUARD AGÁRDI am 26-ten Juni 1914 in *Berkesd* mit Ring No. 8142; nistete ebendort am 1-ten Juli 1915.